

MÓRA FERENC

**IPAROSOK,
CSÁSZÁROK,
KIRÁLYOK**

ÉS EGYÉB CÉHBELIEK

SZUKITS KÖNYVESBOLTOK. BUDAPEST. SZEGED. PÉCS

A tudós, meg a csizmadia.

Egy német filozófus, aki a tudományokba kopaszodott bele, rájött arra az igazságra, hogy a világon minden baj azért van, mert a babiloni torony összedőlt. Ha az Isten meg nem zavarta volna az emberek nyelvét, akkor nem értenék egymást félre a népek és mikor a németek „fáért” kiabálnak, akkor nem fejsze után kapkodnának a magyarok, hanem vödör után, viszont mikor a magyarok „vizet” emlegetnek, akkor nem akarnának azon a németek mindjárt „hájat” kaszálni.

Már most hogy lehetne ezen segíteni? A német azt találta ki, hogy legjobb volna, ha az emberek nem a szájukkal beszélnének, hanem a kezükkel, mert azt nyelvtudomány nélkül is meg lehet érteni. El is jött a tudományát kipróbálni Magyarországra s nagyon nekiörült, mikor meghallotta, hogy itt is található egy nagy-eszű ember, aki már évek óta az ő módszere szerint diskurál embertársaival: nem a szájával, hanem a kezével.

Ez a nagy-eszű ember egy félszemű csizmadia volt Apátfalván, akinek nem sok hajaszála hullt ki a filozófiáért s nem annyira az emberiség szeretete tette a beszéd gyűlöljévé, mint inkább az ital kedvelése. Ő úgy okoskodott, hogy ha már az Úristen elhibázta a dolgot és nem tor-

kot teremtett tízet, hanem kézujjat, akkor az okos ember azt az egy torkot az ital számára tartogatja és ami mondanivalója van, azt a tíz ujjával mondja el.

Már most ne keressük azt, hogy a filozófus volt-e nagyobb csizmadia vagy a csizmadia volt nagyobb filozófus —, érzük be azzal, hogy egymásra találtak. A német a kalauzával beállított az apátfalvi csizmadiaműhelybe és a két rokonnélek között megindult a társalgás. A filozófus felemelte az öklét és kinyújtotta a mutatóujját. A varga válaszul felnyújtotta a mutatóujját, meg a középsőujját. Következett a filozófus részéről három ujj felmutatása, mire a varga azzal válaszolt, hogy ökölbeszorítottá a jobbkezét. A német erre megemelte a kalapját és olyan nagy volt az öröme, hogy amint kiért az utcára, derékon kapta a kalauzt és elkezdett vele langaus-t táncolni a kocsiúton,

— No uram, sikerült ? — kérdezte szuszogva a kalauz.

— Hogyne, nagyszerűen sikerült, pompásan megértettük egymást, pedig igen elvont témákról társalogtunk.

— Hogy, hogy ?

— Én azt mondtam neki, hogy első személy az Atya. Ő két ujjal azt felelte, hogy a Fiú a második. Igen, de csak a Szentlélekkel teljes a szentháromság —, mutattam neki három ujjal. Jó, jó, fogta ő össze egy ökölbe az ujjait, de azért csak Isten az, ha három személy is.

A kalauz hümmögött egy darabig, aztán kérését kivetni visszafordult a vargához.

— No mester, megértették egymást a némettel ?

— Remélem, hogy megértett az akasztófáravaló! — forgatta dühösen a dikicset a mester. — Mégis csak orcátlanság kell hozzá,

hogy valaki a saját házában így össze-vissza sértegesse az embert.

— Hogy-hogy ?

— Hát kérem bejön és mutatja nekem az ujjával, hogy nekem csak egy szemem van. Ejnye, a teremtésit annak a bőrbajuszú apádnak, mutatom én arra neki, többet ér nekem az egy szemem, mint neked a kettő! Hát erre ő azt feleli nekem a három ujjával, hogy bizony nekünk csak három szemünk van kettőnknek. De már ez engem is kihozott a sodromból, tudja, oszt ráfogtam az öklöm, hogy most már menjen az úr, még szépen van, mert úgy vágom vakszemen, hogy hazaesik. Erre aztán el is kotródott esze nélkül az ebszülte.

*

Mindig ez a nemzetközi vándoradoma jut eszembe, mikor a politikusok olyan kölcsönös megértéssel tárgyalnak egymással ...

A Pali könyve.

Egészen jól tetszik gondolni, a Pali könyve az adókönyv. Csakhogy nem azért, amiért a nyájas adóalany gondolja, mert itten nem mindenféle kis palikról van szó, hanem egy valószínű nagy Paliról, akinek is volt az ő becsületes neve Chalil basa. Mestersége szerint pedig volt ő budai fődefterdár. vagyis adóbasa és ő fektette fel az első adófőkönyvet honunkban. Elég nem szép a mostani fődefterdároktól, hogy ennek a jeles úttörőnek szobrot nem emelnek az Íróasztalukon. Ha kontár volt is őhözadjuk képest, a korához képest mégis csak a helyzet magaslatán állt az. Megérdemli, hogy legalább az istenadta nép kegyelettel megőrizze az emlékezetét. Meg is őrizte. Vannak még olyan alföldi faluk, ahol a nagyon rossz dologra azt mondják a haragos magyarok:

— Verje meg az isten, rosszabb ez még a Pali könyvénél is!

A Chalil basát magyarosították meg ilyen szépen a gyaurok a Tisza mentében. Vagy az is lehet, hogy csak visszamagyarosították, mert a legpogányabb Chalilok akkor is a Pálok közül kerültek ki. Kemény Zsigmond Barnabás deákja is bizonyíthatja, hogy tarkahitű férfiakért akkor se kellett a szomszédba menni.

De hát ne bántsuk az emberséges Chalil

basát, inkább nézzünk bele a könyvébe, amely azóta számtalan új kiadásiért. Hátha az ország pénzügyi fődefterdára is talál benne valamit, aminek hasznát veheti?

Egy furcsaság minden esetre van ebben az *editio princeps*-ben. Van benne bizonyos progresszivitás, amely egész odáig megy, hogy a szegények nem fizetnek *iszpendsé-t*, *kharadsz-ot*, amit magyarul „főre vetett adó”-nak hívtak az írástudók, az írástudatlanok pedig *harács-nak*. Ezt bizony elhibázta a mozlemin financier. De amit itt hibázott, azt behozta a *forgalmi adón*.

Mert azt mondani se kell, hogy ez az irgalmatlan adó csak keleti találmány lehet. Azt hiszem, már az Ezeregy éjszakában is szedték s a hűséges Mazrur ebből vásárolta a kafirisz-táni selymeket a Harun al Rashid, vagyis az igazságos Áron szultánának. Csakhogy a török világban nem hívták forgalmi adónak, hanem hívták gömrük-nek és nem kellett hetvenhét-szer megfizetni, hanem csak egyszer. Igaz, hogy nem is három százalékos volt, hanem nyolc. (De ezt már ne olvassa el a pénzügyminiszter.) Írást is adott róla és azt nevezték *ihiszáb-nak*. Persze azon nem volt olvashatatlan aláírás, mert a gömrükdsi nevezetű forgalmi adó-ellenőr azzal nem vesződött, hanem belemártotta a hüvelykujját a bodzalé-tintába s úgy nyomta rá a blokkra. Ezért kapta az *ubura*, a bélyegilletéket, aminek a skálájával azonban nem szolgálhatok.

A *reszmi kantár* nem kantár-adó volt, hanem mázsá-adó és a *bazár* alkalmával fizetődött, amiből lett a magyar *vásár*. (A szó köztünk maradjon, azt a kalmárt, akinek elbillent a mázsája az igazságtól, fülinél fogva szegeztek oda a boltja ajtajához.)

Nevezetes igazi adók voltak a *semkháne*, a *bozakháne*, meg a *szárráfie*. A *semkháne* kö-

rülbelül a mai vigalmi adó volt, amennyiben szó szerint annyit tesz, mint *gyertyához*. Fizették pedig olyan házakban, ahol sokáig fent voltak gyertyafény mellett, holott rendes helyen már alkonyatkor eloltották a pilácsot, vagy meg se gyújtották. A fenmaradt számadások szerint roppant jövedelme volt belőle a török kincstárnak, csak Pestbudán harmincezer *akcsé-t* vettek be belőle mingyárt az első esztendőben; persze akkor még nagyon friss volt a honfibu a megszállás miatt.

A bozakhánet azokban a gyertyaházakban fizették, ahol nem bort mértek, hanem a köleskásából possajtott *bozá-t*, amit a török nemzetes uraknak is szabad volt szopogatni, lévén az inkább sörital, mint borital s mézzel keverve nagyon alkalmas a hangulat emelésére. Olyan török kaszinó volt a bozakháne, ennél fogva alacsonyabb kulcs szerint fizette az adót, mint a közpolgári csapszék.

A *szárráfie* a pénzváltó-üzletek adója volt, ami már akkor is kifizető foglalkozás volt, azért igazhívők és hitetlenek egyformán kedvüket lelték az üzésében. Majdnem olyan sokféle pénz volt forgalomban, mint most s azoknak az árfolyamát ismerni külön stúdium volt, amihez csak szakember értett; az legalább ha tévedett is, mindig csak a maga javára tévedett. (Próbált emberek mondják, hogy most is igencsak így szokott lenni.) Az idegen valuták közt különösen az arab pénzek csináltak sok bajt, amennyiben azok körül voltak metélve. Ennél fogva idegenkedett is tőlük minden jó keresztény, kivéve ha aranyból voltak, mert akkor elnézték nekik ezt a kis hiányosságukat.

Ezek voltak a rendes kincstári adók, de elég szép számmal voltak a rendkívüliek is, például a *bejtülmál*, az örökösödési jövedelem és a

kacskun, amit az akkor nem éppen ritka emigránsok fizettek, amennyiben a birtokukat minden teketória nélkül elkobozták. (*Még zárgondnok se kellett hozzá.*) Mivel akkoriban mindig háború volt, rendes rendkívüli adónak lehet venni a hadikölcsönt is, aminek romantikus neve volt a *kuburi-akcse*, ami magyarul annyit tesz, hogy kardhüvelypénz. Hiába, a töröknek mindenben megnyilatkozott a költői kedélye!

Mivel jelen tanulmányommal csak a közadók tekintetében kívánok hasznos útmutatással szolgálni a mostani defterbasáknak, nem szólok a *dézsma*król és *szalarije*-kről, amiket a török földesurak, az *alaj bég*-ek szedtek az átkozott gyauroktól részben naturáliákban, részben készpénzben. Természetben a búzából, kenderből, lenből, lencséből, borsóból, hagymából, káposztából, mustból, szőlőből, olajból, zsírból, szénából. Készpénzben kellett fizetni a juhok után a japagi-akcset, vagyis a gyapjúpénzt, a marhák utáú a bidát-ot, sertéstartásért az otlak-ot, külön a sertéslegeltetésért a makk-pénzt. Az olyan apróságokról, mint a reszm-i-duhán, vagyis a füstpénz, a kasza-adó, a sarló-adó, a méhkas-adó, vagy az ágypénz, amit a lakodalmaskodók fizettek, vagy a destibáni, amivel a káromkodós emberek vezekeltek, nem is érdemes beszélni. Ezekben legföljebb az a nevezetes, hogy a magyar földesúr is irgalmatlanul behajtotta őket a jobbágyon, mert isten ellen való véték lett volna, hogy az csak a szpáhi uraságokat tartsa el. Ha csak azoknak fizette volna az adót, akkor okvetlen elkárhozott volna, — így legalább megmentette a lelke üdvösségét.

Azt azonban nem lehet mondani, hogy adóintésekkel, vagy plakátokkal nyaggatta volna a török azokat a hitetlen ebeket, akiket Allah az ő gondviselésükre bízott. Egyszerűen megjelent

a határban Nizr-napkor és Kászin-napkor (Szent György napja és Szent Demeter napja táján) hatvan-nyolcvan janicsár és szpáhi és azok nem mentek el addig, míg az utolsó gurus-t is ki nem verejtékezték a gyaurok. Addig a végrehajtók ott ettek-ittak és szedték a dézsmát asszonyból, lányból. El lehet képzelni, mi csoda vendégeskedés lehetett ez, abból, hogy utoljára a basák maguk is megsokalták és rendeletet adtak ki a szultánnal, hogy a jobbágyok maguk hordják be az adót a szandzsák központjába, hozzátéven azonban a vendégváltásigot is, annak öröme, hogy most már házhoz szállíthatja a harácsot.

Persze ebből aztán az lett, hogy a virtuosabb magyarok se Nizr-napját, se Kásziti-napját nem találták a kalendáriumban. A mezőtúriak például egyszer három esztendeig egy parányi adót se fizettek. (Ez a szó is a Pali könyvéből való hagyaték.) Utóvégre vasra veretve vitette maga elé a szolnoki basa a túri bírót és azt kérdezte tőle:

— Igaz-e az, te kutyaházi, hogy kevély emberek laknak Túrban?

— Mind olyan az uram, mintha ő hajtana a Göncölszekerit.

— No hát üzend meg a túriaknak, hogy te innen haza nem mész, hanem itt hajtod rólam a legyet mindaddig, míg a városod az utolsó batkáig le nem fizeti a császár adóját.

Nem telt bele egy hét se, mire a mezőtúri nemzet kiváltotta a bíróját a szégyenből. Vájjon nem lehetne most is ezzel a móddal bírni gyorsabb adófizetésre a nemzetet? Például megfenyegetni a megyéket azzal, hogy örökös légyfogásra rendelik be a főispánokat, ha hiba lesz az adó körül?

Biztos, hogy valamennyit rögtön kiváltaná szerető vármegyéje.

Vargák az irodalomban.

Azt hiszem, az első iparos, aki belekerült az irodalomba, az a bizonyos „Apelles csizmadiája” volt. Apelles volt a legnagyobb görög festő, kortársa a világbíró Nagy Sándornak, az ó-kor Napóleonjának, aki övele festtette meg az arc-képét. Amikor a kép készen lett, a festő kitette azt közszemlére az agorán, vagyis a piacon, mint ahogy most boltkirakatokban szokás kiállítani egy-egy portrét, amit a festő tökéletesnek gondol. A különbség csak az volt, hogy Apelles nagyon bátor ember volt és oda mert bújni a képe mögé, hogy saját fülével hallhassa a kritikákat. Viszont a kritikát, amint látszik, az ó-korban sem szerették jobban a művészek, mint most.

Mert az történt, hogy egy athéni varga megállván a kép előtt, azt jegyezte meg, hogy a festő nagyon rossz szabású sarukat festett a király lábára.

Ezt még csak elnyelte volna a piktor, azonban a varga a láb után a kezét is szemügyre vette.

— Enyje, enyje — mondotta csúfolódva a körüállóknak, — hogy lehet már a nagy király kezét olyan tartásban festeni, mintha azt nézegetné vele, hogy szemzik-e már az eső.

Ezt már nem állhatta Apelles. Hamarosan ki-

kiáltotta a kép mögül a legrégebb szállóigék egyikét:

Varga, ne tovább a kaptafánál!

Ez az Apelles csizmadiájának ma már majd harmadfélezer éves története, azóta lett európai közmondás, hogy „a varga maradjon a kaptafánál” és azóta szokás rossz költőre mondani, hogy az nem művész, csak varga, de nem is varga, csak suszter.

Nekem nem céлом a lábbeli iparosokat rehabilitálni, mert se ők nincsenek arra rászorulva, se az én cipőm nem lesz vele olcsóbb, de azért író létemre is meg keil vallanom, hogy én ezt a gúnyolódást se igazságosnak, se illendőnek nem találom. Az íróknak nincs joguk a rossz írot vargának csúfolni mindaddig, míg a vargák a rossz vargát költőnek nem csúfolják. — Különbben is láttunk már elég írot, aki tehetség nélkül is nagyszerűen boldogult, de iparos még egy se boldogult, aki a mesterségét nem értette. Az író tetézheti is a tehetségét s olykor el is hiszik neki, de a rosszul szabott csizmáról senkivel sem lehet elhitetni, hogy az jó csizma.

S most visszakanyarodva a csizmadiákhoz — nem tudom, mit szólna a német irodalom akkor, ha Hans Sachs, a híres nürnbergi varga megmaradt volna a kaptafánál és nem írta volna meg azt a negyven kötetét, amivel mindörökké helyet csinált magának a német Olimpuszon. Ennek körülbelül 400 éve már — a mohácsi vész idejére esik János mester java virágzása — s a neve és emlékezete ma is élőbb s elevenebb, mint módjuk a Ludendorff generálisé lesz nem négyszáz, hanem negyven esztendő múlva. Az se nagyon valószínű, hogy Vilmos császár öfelségét az utókor ércbe öntse, kőbe faragja, operába foglalja, ellenben Hans Sachs-szal ez mind megtörtént s ma is egész

sereg irodalmi társaság nevezi magát róla Németországban.

Az egyiknek az almanachja most is itt van asztalomon, valamelyik barátom hozta Nürnbergből s abból látom, hogy nem olyan kaptafától elrugaszkodott dísz-varga volt ám Hans Sachs, amilyenek Jókait megválasztották egyszer a miskolci csizmadiák. (Ugyan ami a rászolgálatot illeti, azóta néhány nagynevű államférfiakat inkább megválaszthattak volna.) Hans Sachs élete végéig megmaradt vargának, atyamestere volt a nürnbergi csizmadia céhnek s mint ilyen, kapott egyszer meghívást a választófejedelemhez. (Látnivaló ebből, hogy abban az időben az igazi vargák is beleszólhattak az ország dolgába.)

A fejedelem nagy ellensége volt az új hitnek, a reformációnak, a költő-varga pedig igen buzgó hirdetője. (Lutherről máig is ő írta a legszebb verset.) Össze is tűztek az igén s a vita hevében Hans Sachs rá talált csapni tenyerével az asztalra.

A választófejedelem dühösen kiáltott rá az asztalfőről:

— Hé, varga, nem a suszterájban vagy most! Tán nem tudod, mi választ el egy fejedelmet egy vargától?

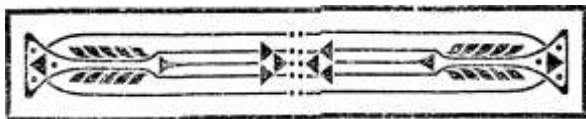
— De igen, uram, — nézett farkasszemet az oroslánfejű költő-varga a fejedelemmel, — ez az asztal, semmi más.

Hatvankét éves volt Hans Sachs, amikor másodszer megházasodott, feleségül vévén a huszonhárom esztendő virágzó szép Barbara Herschert.

— Na, mester, — aggóskodtak a tisztelői, — hiszen ez kész öngyilkosság.

— Tudom gyermekeim, — nevette el magát

az atyamester, — de látjátok, minden házasság az. Már pedig akkor inkább szúrom keresztül a szívemet egy friss, szépséges, csillogó ezüst tőrrel, mint egy rozsdás, vén fringiával.

Szabó a királyi udvarban.

Körülbelül Hans Sachs-szal egyidőben élt Jakab mester, a híres roueni szabó. Ő nem írt verseket, de mint aféle parlagi bölcs, aki elmés mondásaiban nagyon keserű igazságokat csavargatott bele a humor ostyájába, mégis belekerült a francia történelembe, még pedig az I. Ferencről szóló fejezetébe.

A király, meg a szabó úgy ismerkedtek össze, hogy egyszer a király Rouen környékén vadásztatott, valami gally fölhasította a zekéjét, kíséret nélkül belovagolt a városba, szabót keresett s véletlenül Jakab mesterhez utasították.

Míg a sebzett ruhát összeöltötte, a király beszédbe elegyedett a mesterrel s megkérdezte tőle, hogy vannak megelégedve a roueniak a maire-jükkal, a polgármesterükkel.

— Nagy akasztófára való, — buggyant ki az őszinteség a szabóból, aki nem is sejtette, ki lakik az egyszerű vadászban és elpanaszolta neki a roueni polgármester törvénytelen cselekedeteit.

De hát akkor mért nem panaszojják be a királynak? — kérdezte felháborodva a király.

— A királynak, uram? — legyintett gúnyosan a szabó. — Hiszen az még nagyobb akasztófára való, hogy az Isten tüze pusztítsa el mindkettőjüket!

A király nyelt egyet és másról kezdett beszélni, mert már abban az időben se szerette minden századik király se, ha hű alattvalói szemébe mondják az igazságot.

Mire kész lett a zeke, akkorára megérkezett a király kísérete is és a szabó nagyot nézett, amikor hallotta, hogy a vadászt fölségnek szólítják. De azért nem jött zavarba, hanem félrehúzta a királyt.

— Fölség, — súgta neki, — amit mondtam, maradjon kettőnk közt; más úgyse hallotta, csak a jó isten, az pedig úgy is régen tudja.

A királynak nagyon megtetszett az elmés szabó, felvitte magával Parisba udvari mulattatójának, noha az udvari urak és dámák nem mindig találták mulatságosnak Jakab mester tréfáit.

— Neked a szemed is becstelenséget mutat, — mondta neki haragosan D'Estampes hercegnő, a király szépasszony-szeretője, akinek valami csínyjével az orra alá borsolt.

— Asszonyom, hajolt meg udvariasan a szabó, — nem is tudtam, hogy az én szemem tükör.

Nem kímélte azonban magát a királyt sem, nem is szólva a német császárról. V. Károly volt akkor a német császár, aki örökösen hadilábon állt I. Ferencsel. Történt aztán egyszer, hogy a császár Parison keresztül akart Spanyolországból Németországba utazni s erre a francia király engedélyét kérte. Persze I. Ferenc udvariasan azt üzenete vissza, hogy nemcsak átengedi, hanem vendégül is látja s csakugyan nagy előkészületeket is tett a fogadására.

Meghallotta a hírt Jakab mester is, s nyomban elővette nagy jegyzőkönyvét, amelynek Bolondok Könyve volt a „címe s amelybe azokat a bolondságokat jegyezte bele, amiket a királyi udvarnál észrevett.

— Mit firkálsz, Jakab mester? — kérdezte tőle a király.

— A német császár őfensége nevét írtam be a Bolondok Könyvébe.

— Miért, te?

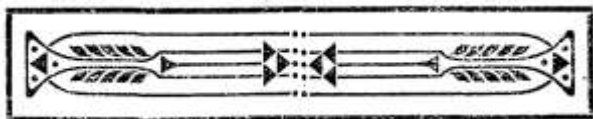
— Mert aki a helyébe jön az ellenségének és a kezébe adja magát, az nagy bolond.

— De hát csak nem gondolod, hogy fogollyá teszem a tulajdon vendégemet? — kérdezte felháborodva a király.

— Bocsánat, — mondta nyugodtan a mester, — már ki is törültem a császár nevét és a felségedét írtam be helyette. Mert aki akkor se bánik el a legnagyobb ellenségével, mikor az a kezébe adja magát, az még nagyobb bolond.

Igaza is volt Jakab mesternek. Mert V. Károly nem volt olyan udvarias, mint I. Ferenc és mikor pár esztendő múlva elfogta a francia királyt, jó darabig fogságban tartotta.

A kalcinált szóda.

Mindenkinek ád a sors fiatalkorában olyan kalandot, amire még öregen is szívdobogva gondol vissza. Az én fiatalságomnak az volt a felejthetetlen kalandja, hogy egy esztendeig inasiskolai tanító voltam. Almomban még ma is megesik, hogy az vagyok s olyankor mindig átverejtékesedik a fejem alatt a kisváncos.

Fiatal újságíró voltam akkoriban s elég emberségesen megfizettek: kaptam egy hónapra száz koronát. Ez sokkal több volt ugyan, mint amennyit öreg újságíró koromban keresek, de azért el lehetett költeni ezt is. Rámfért volna még valami mellékstallum. Legalább olyan, amelyiknek a jövedelméből részletfizetésre megrendelhettem volna a Klasszikus Regénytárt. (Havi részlet öt korona.)

Mindig kegyeltje voltam a sorsnak s mint szolid és jóerkölcsű ifjú, előkelő protektorokká is rendelkeztem. Bejuttattak az inasiskolába havidíjas tanítónak. Tanítottam heti egy órát, minden kedden este hattól hétig és azért kaptam a város pénztárából havi tíz koronát.

— Közismeretet fog tanítani, — mondta az igazgató, ahogy bemutatkoztam neki és ideadta az előirt tankönyvet is. Nagyon érdekes könyv volt, találtatott benne csillagos ég, váltóisme, községi autonómia, légtünetek, Du-

govics Titusz, baromorvoslás és északamerikai szabadságharc. Mingyárt láttam, ahogy átlapoztam, hogy nagy tudós lehetett, aki csinálta, csak éppen vidéki inasiskolában nem tanított soha. Jól is sejtettem: a könyvet maga az iparoktatási főmufti írta.

— Nono, hiszen nem a könyv a lényeg az inasiskolában, hanem a fegyelem, a fegyelem! — adja a használati utasítást az igazgató, különben érdemes öreg pedagógus és nekem mindmáig igaz jó barátom.

— Fegyelmezni, fegyelmezni: ez a fő! — mind ezt mondták a többi kollégák is. Voltak vagy húszan, elemi tanítók, középiskolai tanárok, valamennyien edzett hősei az inasoktatásnak. Volt, aki megtapogatta a karomat és aggodalmasan csóválta meg a fejét, mert vékonyallotta. Volt, aki azt tapasztalta, hogy a séta-pálcával is lehet boldogulni, de akik legtöbb jóakarattal voltak hozzám, azok a méterrudat ajánlották. Tudniillik, hogy amint az osztályba belépek, a méterrudat kell találomra az inasok közé vágnom, akkor csönd lesz.

Húsz esztendő távlatából visszanézve, a gyakorlatiasság pálmáját a méterrudasoknak kell adnom. Azonban én húsz esztendővel ezelőtt se voltam gyakorlati ember. Én tanítani akartam, nem fegyelmezni. Azt hittem, azért fizetik nekem a közpénzből a havi tíz koronát, hogy segítsek az istennek embert teremteni abból a csordából, amit úgy hívtak, hogy inasiskola.

Nem tudom, hogy Dániel mit érezhetett az oroszok vermében, de az valami olyasféle lehetett, mint ami az én torkomat szorongatta, mikor először léptem az inasok közé. Bögés, nyerítés, mekegés, kukorékolás, nyávogás fogadott és a minden bűzök közt a leginfernalisabb emberbűz. Negyven inasom volt mindenféle

szakmából, a szennynek, a testi-lelki elhagyatottságnak, a magától való és tenyésztett durvaságnak olyan hadserege, hogy nagyon vakmerő fiatal úrnak kellett nekem lennem, ha *egy esztendeig* kibírtam köztük.

Pedig kibírtam, még pedig úgy, hogy se én nem tettem kárt ő bennük, se ők én bennem. És nem kellett hozzá méterrúd se, csak éppen az kellett, hogy ne nyúljunk hozzá a „közismeretihez, mert attól mindnyájan elkárhoztunk volna.

Egyszer vaktában kinyitottam a könyvet valahol: *A szóda* című olvasmányra nyitottam. Aztán vaktában rámutattam egy egérképű inasra:

— No olvasd!

A gyerek addig olvasott, hogy a szóda legfinomabb fajtája a *kalcinált szóda*. Ezt aztán olvasta kancilátnak, kancsinálnak és csak azért nem tört ki a nyelve szegénynek, mert *engem* elfutott a düh.

— Milyen inas vagy te, fiam?

— Szabóinas.

Hát a keserves poncius-pilátusát annak a m. kir. állami iparoktatási szaktudománynak! Én tanultam az egyetemen természethistóriát, nyelvtudományt, csillagászatot, művelődéstörténetet, esztétikát, politikát, de a kalcinált szódának a nevével soha ebben az életben nem találkoztam. Hát minek kelljen azt tudni egy istenadta szabóinasnak, amit az egész magyar képviselőház és főrendiház együtt se tud!

Máskor az alkotmánytannal tettem próbát. Úgy kezdődött az olvasmányunk, hogy „a legelső magyar ember a király.” Ahogy a végére értünk, vállon fogok egy buflifejű kamaszt. Mocskos fehér kötője s a derék-madzagján

lógó fenőacél mutatták, hogy a vérben dolgozó iparral jár jegyben. Magyarul: mézsáros-inas.

— Miről olvastunk most, fiam?

— A királrul.

— Mit olvastunk róla?

— Nem torn.

— Hát hogyan tudnád. Miféle ember az a király?

— A királ? A királ az királ. Az nem embör.

— Nem? Hát mi a csuda?

— A királ? A királ, az csak egy katona.

Már most azt mondjam neki, hogy „számár vagy fiam”? De akkor én hazudok, azt pedig én az iskolában szégyenleném. inkább lemondok az alkotmánytanról. Majd tanítanak azt a buflifejűnek a katonaságnál.

A *pragmatica sanctio-ról* is volt egy szép olvasmányunk, mert az is beletartozik az inasi közismeretbe. Alighanem valami akadémikusból lehetett kinyírva, mert egy csöppet értelmetlen volt. (De csak éppen annyira, amennyire a tudomány komolysága megkívánja.) Megpróbáltam a nevezetes és költséges törvényt a gyerekeimnek elmagyarázni a maguk nyelvén. Aki nem aludt, vagy legyet nem fogdosott, az hallgatta is türelmesen.

— No fiam, — simogatom ki egy hét múlva egy hóka gyereknek a haját a gyulladásos szeméből, — hát tudod-e még, miről meséltem a múltkor?

Szelídképű, csendes, jó gyerek volt, mindig végigaludta az órát. Most is elásította a felelet felét, belepislogva a könyvbbe:

— A ... a ticáról.

— Ne beszélj csacsiságot, te. Mi az a tica?

— Vagy izé . . . a cicáról.

— Mi a mesterséged? — emeltem föl az állát.

— Pék vagyok.

— Hány órákor feküdtél le az éjszaka?

— Háromkor.

— Mikor keltél fel?

— Félhétkor.

— Mikor fekszel le ma?

— Megint háromkor.

— No jól van, kis fiam, feküdj rá szépen a karodra és aludj egyet hét óráig.

Máig is azt hiszem, hogy ezért a bűnömért száz esztendőt elenged nekem a jó Isten a purgatóriumban. Viszont külön szurokfürdőt érdemelnék azért, ha lett volna lelkem tovább nyugtatni a pragma cicával egy tizenegy éves gyereket, aki naponta negyedfél órát alszik; és máig se teszek szemrehányást magamnak érte, hogy önhatalmúlag megreformáltam az inasoktatást, kidobtam a tantervből a közismeretet és negyven inasgyereknek az Ezeregy-éjszakát adtam elő heti egy órában. Ez is ért annyit, mint a méterrúd. Míg a többi osztályokban egész esztendőn át csattogva, pufogva, ordítva, jajgatva folyt az emberszelidítés, minálunk olyan csönd volt, amilyen csak egy kirgiz jurtában lehet, mikor az egész sátoralja gyerek körülüli a mesemondót.

Az ám, csakhogy a jurtában nincs vizsga, az inasiskolában meg van. Úgy kívánja a törvény, hogy olyankor felüljön a katedrára egy iparoskeblű honfitárs és az számon vegye a tanítótól, mit adott tíz hónapon keresztül tízszer tíz koronáért.

Az én vizsgabiztosom nagyon tekintélyes ember volt. Nagy hasa, aranylánca akkora, hogy megbírná a kutostorfát s tán három háza is a Belvárosban, gyulladásoz szemű kis inasok téglává vált álmaiból. Azonfölül valami adócsalási ügye is volt akkoriban, s azt az

újságírók piszkálták ki, mert már akkor is minden rosszat azok követtek el. Egy szóval egészen rendén való volt, hogy mérgesen nézzen rám a vizsgabiztos és leszamarazzon az inasaimon keresztül.

Hiszen a szó köztünk maradjon, meg is érdemeltük. Ha Ali babát és a negyven rablót adhattam volna föl vagy Aladdint és a xaxa-barlangi lakatot, akkor nem lett volna semmi baj. De így bizony nemcsak a gyerekek ökögtek-bagoktak, hanem nekem is égett mind a két fülem.

A váratlan fordulatot maga a vizsgabiztos provokálta ki, aki nagy emberek szokása szerint elkapatta magát a hatalom által. Valamelyik suszterinasommal számlát íratam a nagytáblára. Legnagyobb meglepetésemre egész rendesen megcsinálta. Gyanakodtam ugyan, hogy nem éntőlem tanulta, de hát ahhoz a nagyhasú őmagasságának semmi köze.

— Derék gyerek vagy, — veregettem meg a fiú ragadós képét.

— Szamár vagy, — harsogott le ránk a tekintély a katedráról. — Mért írtad a májust kis m-vel? Még azt se tudod, hogy a szernélnéveket nagy betűvet írják?

Addig csak keresztben feküdt bennem az ördög, de most már talpraugrott. Hát te akarsz nekem imponálni, te arannyal megpántolt kukoricagombóc? No, majd imponálok én neked úgy, hogy megrepedsz bele!

Kiintettem egy szemfüles borbélyinast.

— Te tudod, mi az a *kalcinált szóda*, úgy-e? — néztem rá erősen.

A gyerek rám bámult, de ahogy a szemem sarkával odavágtam neki, bátran megfelelt.

— Tudom. Az az erős szóda.

— Úgy van — bólintottam rá. — Hát mit csinálnak abból az erős szódából?

Magam is kíváncsi voltam rá, mi a füttyülő fülemülét lehet erre felelni. El voltam rá készülve, hogy mindent ráhagyok, akármit talál ki.

— Spirituszt.

— Bravó! — hajolt előre a katedráról a nagy ember. Tudtomra akarta adni, hogy ő is tudja ám ezt.

Erre aztán egészen vérszemet kaptam.

— No most már írjuk föl a spiritusz vegy-
késpletét G . . . számmal írd a kettőt, te kófic.

A gyerek fölírta a C_2 -t, aztán rámnézett.

— Na tovább, ahogy következik!

— D . . .

— A számot is mellé, ahogy következik!

— D, E, F, I . . .

— Elég, mehetsz a helyedre — vágtam közbe mert attól féltem, ki fog derülni, hogy a kal-
cinált szóda tudósa nem egészen biztos az
ábécében.

A csatát megnyertem. A nagy ember lejött a katedráról és amennyire nagy hasa és kurta karjai engedték, megölelt az inasaim szemeláttára.

— Tanár úr, engedje meg, hogy elragadta-
tásomnak eleget tehessek. Húsz éve járok inas-
iskolai vizsgákra, de szavamra mondom, ilyen
művelkedést még nem tapasztaltam.

Szerényen meghajoltam és minden érdemet az inasokra háraitottam. Ilyen nagyszerű anyag-
gal könnyű boldogulni.

— Nem, nem kérem, — tiltakozott a vizsga-
biztosom — higye el, a tálentom teszi az
egészet.

Igazán nem tehetek róla, hogy talentumom
hírével egyszerre telekürtölte a szakköröket s
mikor másnap lekösöztem az állásomról, kül-

döítéséget vezetett hozzám, hogy vonjam vissza a lemondásomat. De mivel hajthatatlan voltam, legalább díszdiplomát adtak róla, hogy az inasoktatás ügye legfőbb oszlopát vesztette el bennem.

Ezt a diplomát ma is őrzöm, mert nem sok kilátásom van rá, hogy egyéb hivatalos elismerést hagyhassak az utódaimra.

Az oroszlanetetők.

Ulászló király, a második, egyszer valami bolond nagy oroszlánt kapott ajándékba a szultántól. Az udvari urak közt volt, aki azt mondta, hogy gúnyból küldte a török az oroszlánt, volt, aki figyelmeztetést látott benne; a követ, aki kísérte a királyi állatot, azt állította, hogy merő tiszteletből küldte azt a nagy-úr.

— Valódi Atlasz-hegyi oroszlán ez, ott is ritkán látni ilyent, a padisah mindjárt felségedre gondolt, mikor meglátta. Ha jól gondját viselik, élélhet még harminc esztendeig. Nem is kell neki sok, naponta beéri egy gödölyével.

— Dobzse, fiam, dobzse, — hálálkodott szegény Ulászló, de magában azt gondolta, hogy bizony okosabban tette volna a szultán, ha egy gödölyét küldött volna. Mert ez abban az időben volt már, mikor a budai mészárosok nem akartak kontóra adni őfelségének, se a vargák nem akarták neki foltozni a bársonycsizmáját, amey nagyon kérte a kását.

(És — hogy szavunkat ne felejtsük — az is ebben az időben történt, amit tán Szerémi György, a pletykás udvari káplán jegyzett föl az ország zászlósairól. Báthori nádor, Újlaki herceg, Ország bán vacsorára voltak hivatalosak Tamás érsekhez, aki nagyon istenkedett előttük,

hogy csak egy kis hirtelen-hamar jóval tudja őket megvendégelni.

— De hát tudják kelmétek, — biztatta őket az özgerinccel, — csak szegényesen traktálódzhatunk ebben a drága világban.

A nádor fölhajtotta a velencei billikomot, amelyben a még akkor nem sokra tisztelt tokaji gyöngyözött — aminek a világ csak ötven esztendő múlva jött rá az ízire, a tridenti zsinaton — és mosolyogva törülgette meg a bajuszát:

— Bizony, nem mindenkinek van olyan kára az országban, mint nekem: ma is négy véka ezüstöt láttam belőle.

Tudniillik nádor ökegyelmének a somogyi rengeteg birtokát hívták Kárnak. Erre aztán Újlaki herceg is kifeszítette a mellét:

— Azért mégis csak én vagyok akkora úr, hogy nekem még a kutyáim is Gyöngyösön járnak.

Ami megint úgy értendő, hogy az övé volt az időben Gyöngyös városa egész gazdag háttárával.

— Az már igaz, — ütött az asztalra a bán, — de nekem meg csak egyetlen parasztom két tarisznya aranyat adózik minden esztendőben.

Ennek meg az a magyarázata, hogy a jó úrnak, aki minden békekötésnél és minden törvény-kiadásnál szerepelt, — nyilván azért, mert nem tudott írni-olvasni, — a Drávamenti óriás birtokát hívták úgy, hogy Parasztya.

Utoljára Bákóc Tamás is megsokalta a vendégei dicsekvését és odaszólt nekik szép-csőndesen:

— Hanem azért mégis csak nekem van akkora kemencém, hogy kelméteket mind a hármukat belerakhatnám minden nyeregszerzőszámostól.

Ez is igaz volt, mert volt Hontmegyében Tamás érseknek akkora birtoka, hogy reggeltől estig a maga földjét kerülhette s annak a neve volt Kemence.)

Hát Ulászlónak, az istenadtának se parasztja, se kemencéje nem volt, az oroszánban is csak az ablakon keresztül merte örömét találni, mégis jó képet vágott az ajándékhoz és utasította Hampó püspököt, az ország kincstárosát, hogy ne eressze el üres kézzel az oroszánhozó török követet. Amire Hampó püspök mingyárt fogta is a könyvtárkulcsot. (Tudniillik a készfizetéseket akkoriban úgy teljesítették, hogy a Corvinákról törtek le hol egy ezüstsarkot, hol egy aranykapcsot.)

— Hát ezzel a döggel mit csináljak? — pislogott le aztán a király az oroszánra. — Mégis csak örülnöm kell neki, mert végre lesz valamim, amit senki se mer ellopni tőlem.

Kikereste az udvari cselédek közül a legsoványabbat és megkérdezte tőle, minek hívják?

— Karó Péternek.

— No fiam, Karó Péter, éppen te kellesz nekem. Nagy méltóságba jutsz, te leszel az udvari oroszánnetető. Már csak azért is, mert olyan sovány vagy, hogy terád nem támad gusztusa ennek a nagyétvágyú állatnak, akár milyen közel jársz hozzá. A gödölyét minden reggel helyedbe vitetem.

No az igaz, hogy Karó Péter paszulykarónak mehetett volna el a hosszúságával, meg a zörgős csontjaival. Nézték is egymást a fenevaddal nagyon. Mindkettő arra gondolt, hogy melyik eszi meg előbb a másikat.

Az oroszán irgalmatlan győzte étvággal. Dél tájban akkorákat mordult fel a várkertből a palotába, mintha az ég zengene. Ilyenkor

aztán neveíve könyökölték oldalba az oroszlán-
tetőt a többi léhűtők:

— Szaladj, Péter, ehethék a macskád!

Péter vitte is hűségesen az ebédet minden-
nap s nem győzte panasolni, hogy mennyire
eszik a förtelmes féreg, veszett volna az any-
jában. Csak az volt a csodálatos, hogy hiába
fogyott el minden nap egy gödölye, az orosz-
lán egyre soványabb lett, Karó Péter meg
egyre gömbölyűbb.

Egyszer aztán a gazdának is szemet szúrt a
dolog, ahogy séta közben odatévedt a szeme
az oroszlánketrecre. Fülön is fogta mindjárt
Karó Pétert:

— Mi dolog az, Péter fiam, hogy úgy le-
romlik a kezed alatt ez a szép állat?

— Nem jót tesz neki a kerti levegő, kirá-
lyom.

— Hm — csóválta a fejét Ulászló —, hát
az mi dolog, hogy te úgy nekigömbölyödtél
mostanában? Hiszen már valóságos Gerenda
Péter lesz belőled.

— Nekem meg jót tesz a kerti levegő,
királyom.

Három álló napig törte a fejét a király ezen
a csodán, akkor aztán mégis gondolt egy
okosat. Maga elé parancsolta valami Keszeg
Kristóf nevű cselédjét.

— Gyere már, Kristóf fiam, légy segítsé-
gemre. Nem hiszek én ennek a hamis Karó
Péternek, ugyan nézz a körmére. Mától fogva
te vagy az oroszlánetető felvigyázója,

— Alásan köszönöm nagy kegyeimét fölsé-
gednek — hajlongott az új méltóság, s mind-
járt installálta is magát a hivatalába, szaladt
az oroszlánetetőhöz. Az éppen az ebédet ké-
szítette, szép lassú tűz fölött forgatta a gödö-
lyét nyárson.

— Péter komám — ütött a vállára —, egyedül akarod megenni az egész gödölyét?

— Nem — azt mondja az oroszlanetető —, káposztát is pörkölök hozzá.

— Hát aztán nekem jut-e belőle? Mert úgy tudd meg, hogy urunk-királyunk kinevezett oroszlanetetősi felvigyázóvá.

— Jut is, marad is — csinált maga mellett helyet a padkán Péter —, nekem elég a két első comb is.

— Nekem meg elég a két hátulsó, mert nem vagyok nagyétű ember — jelenté ki Kristóf meglegedetten.

Így esett aztán, hogy egy hónap alatt valóságos agárkutya lett az Atlasz-hegység királyából. Igaz, hogy a keszgeből meg harcsa lett.

Erre aztán Ulászló kapta magát, előhivatta a harmadik fittyfirittyet is, aki szintén magával hordozta a nevét:

— Kiveszlek a közcselédi sorból, Cinege Pál. Téged teszlek meg az oroszlanetető fölvigyázója ellenőrzőjének. Neked kell azt pótolni, amit ők elmulasztottak. Mered-e vállalni, fiam?

Még olyan magyar ember nem volt, aki ne vállalta volna, ha király kínált neki hivatalt. Cinege Pál is vállalta s most már amit az oroszlanetető, meg az oroszlanetető felvigyázója meghagytak a gödölyéből, azt az oroszlanetető fölvigyázójának az ellenőre küldte alá poklokra. Az oroszlánnak egy befaló harapás se maradt. Nem is bírta egy hétnél tovább s éppen akkor számoltak be a bőrével Ulászlónak, mikor Velencéből hazatérőben megint benézett a török követ.

— Ejnye, ejnye, — csóválta szemrehányóan a kontyát, — hát csak nem tudtad a padisáh ajándékának gondját viseltetni, király-uram?

— Az én lelkiismeretem nyugodt, — tette a szívére jámborul a kezét Ulászló király. — Három gondviselőt is kirendeltem az oroszán mellé s éppen most akartam megbeszélni az országbíróval, hogy a negyediket az ország rendjei közül neveznék ki.

Persze, hogy az oroszán volt a hibás. Ha még egy kicsit várt volna. Verbőczi belevette volna a Corpus Jurisba!

Tápéi furfangosok.

Újságot ritkán olvasok, politikát még ritkábban, de legalább nem tudok rajta eligazodni. (Hát még, ha sokat olvasnék!) Különösen azt nem tudom, hogy mért hívják az egyik pártot így, a másikat meg amúgy, mikor az egyik is azt teszi, amit a másik. Azt hiszem, ebben valami csalafintaság van s ez juttatja eszembe a krónikás történetet a tápéi furfangosokról.

Még a régi szolgabíró-világban történt, de a tápéiak már akkor is híresek voltak a furfangosságukról. Igaz, hogy maguk is szerettek elkérkedni a nagy eszükkel. Egyszer követiséget is küldtek miatta Dorozsmára a szolgabíróhoz.

— No, mi jót hoztatok, tápéi emberek? — kérdezte tőlük a szolgabíró.

— Hoztunk is, vinnénk is.

— Magyarán beszéljete!

— Hoztunk észt, vinnénk pénzt, — hunyorgtak ravaszul a tápéiak.

De már erre egészen kijött a sodrából a főbíró s megráncigálta az inge ujját az elülálló követnek. Az aztán sietett is kitálatni a szívük szándékát.

— Az a bajunk, nagy jó uram, hogy sok az eszünk, kevés a pénzünk. Azért alásan megkérnénk az urat, doboltassa ki a birodal-

mában, hogy aki keveselli az eszét, olcsón vehet hozzá mitőlünk, mert nekünk úgyis annyi van, hogy nem tudunk vele mit csinálni.

— Azt már látom — mosolyodott el a szolgabíró s a vállára ütögetett a tápéi szószólónak — hogy hívják kendet, bátya?

— Szépenlépő íme Jánosnak, szolgatjára — hajlongott a főkövet.

— No hát én azt mondom kelméteknek — nyitotta ki az ajtót a szolgabíró —, hogy rakják csűrbe az eszüket, míg vevő találkozik rá, csak arra vigyázzanak, hogy az egér meg ne rágja.

A tápéi követek szépen megköszönték a szolgabíró jóakarátát, s a tutaj bajuszú Mike Pál még a tornácról is viasszaladt.

— Nini, főbíró uram — kukkantott be az ajtón —, csak azt akarom mondani, hogy az úrnak ingyen is szolgálhatunk egy kis tápéi ésszel, ha a magáéval nincs megelégedve.

Azzal visszakapta a fejét s azt igen okosan cselekedte, mert a főbíró éppen úgy emelte föl a kalamárist, mint aki nem a helyére akarja azt szépcsendesen visszatenni.

— Láttam az ábrázatán, hogy igen jól esett neki a kedveskedésünk — jelentette Mike Pál odakint a többieknek —, bizonyosan holtig való jóbarátot szereztünk benne.

Az ám, egy hét múlva azt a parancsot doboltatta ki a főbíró a tápéi piacon, hogy ezután senki ne merjen a puskájával nyulat löni a baktói erdőben, mert aki megteszi, azon ott porolják ki a ruháját, ahol leggömbölyűbb.

— Hej, csak nagy úr a főbíró! — csóválták a fejüket a tápéiak s másnap a fél falu kint nyulászott a Baktóban.

— Hát nem tudjátok kelmétek, mi a tör-

vény? — dobbantak oda a nagy mordálydurrogásra az erdőkerülők.

— Hát már hogyan tudnánk? — vontak vállat a tápéiak — Azt dobolták ki nálunk, hogy puskával nem szabad nyulat löni.

— Hát ezek tán nem puskák? — mutattak a hivatalos emberek a füstölő fegyverekre.

— Nem hát — rázták a fejüket a tápéiak —, ezek gereblyék, azok pedig nem tilalmasak. Minálunk most gereblyének hívják a puskát.

Biz azt nem sokáig hívták gereblyének se, mert a szolgabíró minden puskát összeszedetett a faluban. S hogy még jobban megbosszantsa a tápéiakat, most meg már azt a parancsot adta ki, hogy csak annak szabad halászni, aki kiváltja róla az írást, annak pedig egy Máriás-húszas az ára.

Persze nem akadt olyan bolond tápéi, aki hajlandó lett volna pénzt adni azért, amit az Úristen ingyen teremtett. Mike Pál és Szépenlépő íme János még azon az éjszakán megvetették a rokolya-hálót s adta a Tisza a halat írás nélkül.

Annyi volt a hálóban az ezüstös perhal, a pirosszemű kelé, a kövér potyka, a virgonc sügér, a selymes durbincs, hogy alig bírták kihúzni. Éppen, mikor a legjobban nyögtek bele, akkor ütöttek rajtuk a pandúrok.

— Hohó, atyafiak, — fogták fülön őket, — hát nem tudják kendtek, hogy engedelem nélkül tilos a halászat?

— Eszünk ágában sem volt halászni, — mentegette magát a két tápéi, — csak a holdat akartuk kifogni a vízből, mert beleesett, lát-hatja, akinek szeme van.

A telihold képe csakugyan ott ringott a vizén, mint valami arany halsütő tepsi, de a

pandúrok nem akarták elérteni a tréfát, hanem fogtomra vették a két hold-halászt.

— Gyerünk csak a főbíró úrhoz!

— Most? Éjszakának idején? Hát már hogy verhetnék ki ilyenkor az álmot a szeméből?
— lett egyszerre nagyon illendőségtudó a két tápéi.

— Nono, hiszen holnap is nap lesz, — láták be a pandúrok is. — Mondják be csak kendtek a nevüket. Hogy is hívják kelmedet, vén tutajbajúszú?

Tutajbajúszú Mike Pál elmosolyodott. De hiszen a tápéi észen túl nem jártok! — gondolta magában és rákacsintott a cimborájára.

— Engem, hogy hívnak? Engem Szépenlépő íme Jánosnak hívnak, — ütött kevélyen a mellére. — Nem tagadom én azt senki fia előtt.

A pandúrok most már a másik nagyeszű emberhez fordultak.

— Hát kendnek mi a neve, bátya?

— Az enyém? Az enyém csak Mike Pál, ha tudni akarják, — adta vissza a kacsintást Szépenlépő íme János Mike Pálnak.

Mikor aztán a pandúrok jóéjszakát kívántak, a tápéi furfangosok összenevettek.

— No, ezeket lóvá tettük!

S mikor másnap deresre fektették őket, nem győztek rajta csodálkozni, hogy hogyan jöhettek rá a huncutságukra, mikor egyik se a maga nevét vallotta be.

A dorozsmai varjú.

Tisztelet-becsület a mai világbeli pénzügyminisztereknek, de azért a kényszerkölcsönt mégse ők találták ki. ismerte azt már *Mátyás* király is, akiről írva vagyon, hogy amikor tovább nyújtózott, mint ameddig a takarója ért (szép magyarán, mikor „a költségvetési hitel kimerült”), a következő levelet intézte a budai polgárokhoz:

— Jó reggelt, polgárok! Ha holnap ilyenkorig be nem fizettek negyvenezer aranyforintot a király kincstárába, mindnyájatoknak elüttetem a fejét: Mátyás.

Ez egészen hiteles dolog, benne van a Tóth Béla Magyar Anekdótakincs-ében is, már pedig az igen komoly történeti kútfő.

Persze azért annak is van hiányossága. Például még Tóth Béla se tudta, hogy valóságos körrendelet volt ez a levél s megkapta azt nemcsak Buda, hanem Dorozsma is. Persze Dorozsmától nem kívánt negyvenezer aranyforintot a király, hanem csak negyvenet. De hát ez igen mindegy volt, mert a kunok nem fizetlek meg a negyvenet se.

No nyargalt is mingyárt valami királyi fitty—firitty a dorozsmaiakhoz:

— Azt parancsolja a király, hogy azonnal induljon hozzá a dorozsmai bíró, mert beszélni

akar a fejével. De ha az adót nem viszi, akkor legyen rá elkészülve, hogy feje nélkül érkezik vissza.

Azzal a staféta elporzott, a dorozsmai bíró pedig a földhöz pukkantotta a bírósüveget.

— Eb lesz Dorozsmán bíró, nem én! Keressetek a süvegbe más embert, mert én nem adom érte a fejemet.

Kapta a kisbíró a süveget, bekopogtatott vele minden háznál. De bizony senki se akarta beledugni a fejét, bujkált előle minden okos ember, ki padlásra, ki szénakazalba. (Ez volt az utolsó eset Magyarországon, mikor senki se akart hivatalt vállalni.)

Utoljára aztán talált a kisbíró a faluvégen egy bojtárlegényt, aki nem szaladt el a süveg elől. Hasmánt hevert a szép kövér gyepen s füttyörészett hegyesen, mint hajnalban a rigó.

— No, Gergő öcsém, — toppant eleje a kisbíró, — te vagy az, akit én keresek. Téged az Isten is dorozsmai bírónak teremtett.

— Már mért teremtett volna? — tátotta el a száját a legényke.

— Azért, mert ilyen szépen tudsz füttyülni. Most az a törvény Dorozsmán, hogy azt választják bírónak, aki a legszebben füttyül.

— Hát ez szép törvény, — nyugtatta bele a fiú a fejét a süvegbe, — csak azt szeretném már most tudni, mi lesz az én hivatalom?

— Kerek e világon semmi egyéb, csak hogy hordoznod kell a süveget és füttyülnöd benne napszámra. Most pedig szedd a tenyeredbe a lábad, ugorj föl Buda várába a királyhoz, mert nagyon szeretne veled megismerkedni.

— Én is övele, — bólított rá a bojtár jókedvűen. Azzal a nyakába akasztotta a ta-

risznyáját s meg se állt, még a budai vár tövében nem kocogott.

Azaz, hogy ott már nem is nagyon kocogott, mert egy öreg varjút látott tollászkodni a kökény-bokrok alatt s egyszerre meglássította a menést.

— No, ezt megfogjuk, — kapta le a bírósüveget s hirtelen ráborította a madárra. — Gyere, varja, a tarisznyába, ne mondják a dorozsmaiak, hogy semmit se vittem nekik Budáról.

Azzal betarisznyázta a varjút s most már csakugyan meg se állt addig, míg a várkapu ajtónállója keresztbe nem fektette előtte a dárdáját.

— Hé, ki vagy, mit akarsz?

— Én bizony maga a dorozsmai bíró vagyok..

— mondta kevélyen a bojtár, — s a királyhoz töreksem, mert tiszteltetett, hogy szeretne velem megismerkedni.

— Bizonyosan az adót hozza a tarisznyában, — súgtak össze az udvari cselédek s bevezették a dorozsmai legényt a király madaras-szobájába.

Mert tudnivaló, hogy az a király, aki annyi költőt tartott az udvarában, a szép szavú madarakat is nagyon szerette. Most is tele volt a két válla csízzel, pintyökével; a tenyerében meg valami külső országbeli sármány-madár árulja az aranyat, a török császár ajándéka.

— Szép jóestét adjon az úristen! — billent be az ajtón a dorozsmai deputátus s mingyárt megkérdezte a madaras embert, merre tartózkodik most a király.

— Én vagyok, — szögezte rá szigorú két szemét a madaras ember. — Hát te ki fia-csikaja vagy?

— Ugyan úgy-e? Hát csakugyan kelmed az? mosolyodott el barátságosan a bojtár. — Lám, hát majd meg nem ismertem. No én meg a dorozsmai bíró vagyok.

— Úgy? Te vagy az a híres? — rebbentette el magától Mátyás haragosan a madarakat. — Hát mért nem küldtetek be az adót idejében?

— Micsoda? — csóválta meg a bíró a bírósüveget. — Hát még most se ért ide? Pedig mink ugyancsak biztattuk, hogy „eredj, adó, Budára, eredj!”

Ez az együgyű tréfa aztán igazán kihozta a sodrából a királyt. Fölemelte aranygombos botját, hogy a nyakaközé szedjen vele a suhancnak, csakhogy az megneszelte a szándékát s akkorra kiugrott a szobából. De nemcsak kiugrott, hanem a kilincset is úgy megkapta a két markával, hogy Mátyás ki nem bírt szaladni utána, akárhogy rángatta az ajtót.

— Eressz ki, te kófic! — kiáltotta bosszúsan is, meg nevetve is, mert mulattatta a legény együgyűsége.

— Nem addig, míg a botját ki nem adja kend, mert még a bolondjában valami kárt tehetne vele bennem! — alkudott a dorozsmai bíró s olyan fütyülést csapott nagy jókedvében, hogy a budai hegyek rigói mind oda füleltek.

Magának a királynak is egyszerre elvette a füttyszó a haragját. Azt hitte, valami ritka madár s megbékítve kiáltott ki az ajtó mögül:

— Megállj, te ember, még az adót is elengedem, ha azt a szépszavú madarat nekem adod, ami nálad van.

— Hát én azt is megtehetem, — mondta leereszkedően a bojtár. Azzal eleresztette a

kilincset, betoppant a szobába, kinyitotta a tarisznyáját s huss! kiröpült belőle a varjú.

— Ejnye, te csiribiri ember! — vörösödött el mérgében a király s kihessegette az aranygombos bottal a varjút az ablakon. — Hát bolondnak nézel te engem? Hát azt hiszed, nem tudok én különbséget tenni a rigó meg a varjú közt?

— Azt én egy szóval se mondom, — biccentett a bojtár. — Csakhogy ezt a varjút mégis kár volt kihajkurászni, mert ez dorozsmai varjú volt, Dorozsmán pedig úgy füttyül a varjú, mint másfelé a rigó.

— No, azt szeretném én hallani! — csapott a bojtár vállára a király. — Meg is mondom, hogy a szíнем elé ne kerüljeteك többet, mig füttyülő varjut nem hoztok!

— Ezt add már írásban, uram király, — borult térdre a bojtár, — máskép el nem hiszik nekem otthon, hogy ilyen bölcs parancsot adtál.

Szép holdvilágon vígan ballagott haza a dorozsmai bíró. Vitte a tarisznyájában a nagypecsétes írást, hogy dorozsmai ember addig a király elé ne kerüljön, míg olyan varjút nem hoz, amelyik úgy füttyül, mint a rigó. S üzengetett ezután a kincstartó az adóért, mingyárt a király kezeírását tartották a végrehajtó orra alá:

— Nem találtuk még meg a füttyülő varjút.

*

Tudom én azt, hogy ha az ember történeti tanulmányt ír, akkor illik idézni a forrást is, amiből merített. Ilyen adótörténeti stúdiumoknál meg különösen fontos a hitelesség kérdése. Meg is nevezem a forrásomat: Gomborrú Hebők Fügedi Mátyásnak hívják, dinnyeecsöz

a dorozsmai tanyák közt. Nagyon lelkes királypárti hazafi, de ő meg is tudja mondani, miért az.

— Azért, kérőm, mert ha mögént lössz király, akkor mögént érvényös lössz a valódilagos adó-szabadság, akit a Mátyás király adott, Isten nyugtassa szögényt.

Csempész-történet.

A csempész-történetek virágkora a háború első éveire esett, mikor a csempészet maga még csak csecsemőkorát élte. Ez a kitűnő iparág csak a háború után vett tüneményes lendületet, viszont a csempész-történetek most már elvesztették minden érdekességüket. Az ember ásítózva hallgatja őket s jói nevelt és illendőségtudó csempész ma már nem is dicsekszik az élményeivel. Nemcsak üzleti érdekből, hanem azért se, mert tisztában van vele, hogy újat úgyse tud mondani. Ki van próbálva és kritikailag megvizsgálva minden módszer, ötlet és lelemény és oknyomozólag ismertetve minden eset, akár megtörtént, akár csak kieszelt.

Az a csempész-történet azonban, amit én el akarok mondani, nem egészen megy egy kaptafára a többivel.

A történet hőse nemzetgyűlési képviselő, de azért igen olvasott ember s legalább ebben a Deák Ferenc tradícióihoz tartja magát. Az öreg ur, amint mondják, nagyon szerette a maga idejének ponyvaregényeit. A mi képviselőnk fanatikus tisztelője Conan Doyle-nak. Egyszer azt is ki találta szalajtani a „száján, hogy annak a kedvéért még németül is hajlandó volna megtanulni. Nagyon csodálkozott

aztán rajta, hogy a klasszikus író angol. Azt hitte, ilyen huncut csak a német lehet.

Elég az hozzá, hogy a képviselőnek megszállott területről körülbelül másfél milliárdot érő ékszert kellett volna hazahozni. Nagy táskákkal jött ugyan, de a kincseket egyikbe se merte beletenni, számot vetve a szigorú vizsgálat eshetőségeivel. Ruhabélés, cipőtalp stb. mind a csempészet őskorából való sablon s akinek rossz a lelkiismerete, az mindjárt elárulja magát a motozásnál. Ellenben Sherlock Holmes eseteiből megtanulván, hogy legjobban az van elrejtve, ami szem előtt van, vett a képviselő negyven darab vastag Brittanika szivart, azok közül néhányat eltört a hasán, de úgy, hogy azért egészben maradjanak, kioperált belőlük egy kis dohányt, a helyükre begyömöszölte a brilliánsokat, aztán fogott egy britaniás dobozt s abba szépen belerakta a negyven szivart négy sorba, persze alulra tévén a „töröttek”-et. Akkor azután a dobozt a hóna alá fogva szállt be a kupéba, ott pedig az ölébe vette.

— Szegedig le se teszem — mondta az újtársainak —, hallom, hogy ott nem lehet száraz szivart kapni, ezek pedig válogatottak, pettyesek, ropogósak.

A vonat megindult, át is futott rajta valami vizsgáló hivatalos ember, de nem sokat akadékoskodott, megnézett egy-két csomagot, aztán tovább ment. Lasankint az utasok is leszállogattak s a szivaros ember a dobozzal az ölében éppen szunyókálni kezdett, mikor az egyik kis állomáson ajtót nyit rá a kalauz s nagy hajlongással bebocsát egy mord arcú embert, valami ellenőrző főfináncot, akinek az az első kérdése, mi van a szerteséjjel heverő sok csomagban?

A képviselő ravasz férfi, mint ahogy Conan Doyle tanítványához illik. Úgy tesz, mintha meg volna ijedve s hebegve mondja, hogy már kiállta a vizsgálatot s különben is amit visz, mindenre van szállítási engedélye. Arra számít, hogy a főfinác majd gyanúsnak találja a csomagokat, amik csakugyan rendben vannak s ügyet se vet a kincses skatulyára. A számítás be is vált, az ellenőr csakugyan gyanút fogott.

— Kibontani a csomagokat! Elő az engedélyekkel!

A képviselő tovább játszotta az ijedtet. Hümmögött, a füle tövét vakarta, a nyakát csavargatta, ügyefogyottan kapkodott egyik csomagtól a másikhoz. Olyan hüen adta a bajbajutott embert, hogy még a zord fináci szív is megessett rajta.

— Nézze, uram — enyhült barátságosabbra — én nem akarom magát molesztálni. Elhiszem, hogy nem visz tilalmas dolgot. Hagyja csak a csomagokat. Hanem tudja mit? *Adja nekem azt a skatulya szivart!* Nem ingyen kívánom, szívesen megadom az árát. De tetszik tudni, szenvedélyes dohányos vagyok s ebben a rongyos faluban napok óta nem tudok semilyen szivarhoz jutni, pedig még három napot itt kell töltenem. Megért engem úgy-e uram?

Persze, hogy megértette. A homlokát egyszerre ellepte a verejték s most már őszintén dadogott.

— Ezer hála, uram . . . Igazán . . . nem is tudom . . . mivel érdemlem ... hogy köszönjem meg . . . Ezek a szivarok . . . borzasztó rossz szivarok . . . Nem szelelnék... Kész méreg Tetszik látni, hogy izzadok én is . . . Széngázmérgezés . . . Nikotin mérgezés . . .

— Nem tesz semmit, — nevetett az ellenőr.

— Én még sohse voltam megmérgezve. Legelőbb azt is megpróbálom egyszer.

— Azt én a lelkemre nem vehetem. Tetszik tudni, milyen bolond világ van. Diplomáciai bonyodalom támadhatna belőle. Hanem tudja mit, kérem? Holnap én már visszajövök. Becsületesemre! Hozok önnek egy skatulya valódi havannát. De kérem, ha én mondom! Becsület-istenemre! Szegeden nagyszerű valódi havannákat csinálnak. Nagyszerű összeköttetések vannak az ottani dohánygyárral.

— Annál jobb önnek, — makacskodott a főnök. — Könnyen kárpótolhatja magát, ha ezt átengedi nekem.

— De mi lesz énvelem, uram? — szorította magához a képviselő a skatulyát. — Olyan vad dohányost még nem látott, mint én vagyok. Én még mikor eszem is, dohányzom. Becsületesemre! Aztán én éjszaka érek Szegedre. Mit csinállok másnapig? Nekem akkor is a számban lóg a szivar, ha alszom. Orvosi rendeletre. Olyant még nem látott, mint én vagyok. Én rólam már előadást is tartottak a klinikán . . .

— De uram — nevelte el magát a főnök —, hát hány szivar van abban a skatulyában? Hiszen én nem akarom önt halálba, kergetni, csak egy pár napra való szivart kérek.

— Oh kérem, az egészen más, boldog vagyok, hogy szolgálatára lehetek — sóhajtott a képviselő boldogan a képviselő s kinyitotta a dobozt. — Negyven szivarom van, testvériesen megfelezem önnek. Tessék parancsolni! Pardon, ez repedt, cseréljük ki, így ni!

A főnök a pénztárcáját kereste, de a képviselő megfogta a kezét.

— Oh persze, szó sincs róla! Tessék ezt olyan szolgálatnak tekinteni, amit egyik úriember mindig szívesen megtesz a másiknak.

A finánc nem tudott szalutálni, mert mind a két marka tele volt dohánytorpedókkal, csak a fejét hajtotta meg hálásan. Az ajtót is a képviselő nyitotta ki neki. Úgy is hagyta, mert forró fejének jól esett a friss levegő.

Nagyot lélegzett, ahogy magára maradt, de még ki se törülközött rendesen a hideg verejtékből, mikor megint belépett a finánc, markában a szivarokkal.

— Nézze, uram — mentegetődzött udvariasan — ne tartson tolakodónak, ha még kérem valamire. Tele van a zsebem mindenfélével, nem tudom hová tenni a szivarokat. Hiszen ön úgy is elfelezte, amije volt, — *adja nekem skatulyástul, ami benne maradt*, én meg visszadom ezeket, ön mégis könnyebben be tudja őket valahová rakni. De, könyörgöm, siessünk, mert már indul a vonat.

A képviselő csak annyit tudott hebegni:

— Igenis . . . kérem ... de ... ez a doboz... ilyen dobozhoz most nehéz jutni . . .

— Ha annyira ragaszkodni tetszik hozzá, holnap, ha visszafelé jön, itt várom vele az állomáson — mosolygott a finánc —. Pardon!

Azzal se szó, se beszéd többet, ledobta a markában levő szivarokat az ülésre, fölkapta a képviselő térdéről a skatulyát s leugrott vele a megindult vonatról.

De most már legalább szalutált a felszabadult kezével.

Hogy nő a cirok?

A nyolcvanas évek elején Széchenyi Pál gróf volt a magyar föld művelés, ipar és kereskedelem minisztere. Természetesen nem egymásután, hanem egyszerre, ami már csak azért is jói van így elrendezve, mert így nem kellett félni attól, hogy ha a földművelés minisztere összevesz a kereskedelmivel, holtig tartja vele a haragot. Aztán meg ha Ferencz József egyszerre lehetett osztrák császár, magyar király és jeruzsálemi király, Széchenyi Pál gróf is elbirt három miniszteri tárcát, amelyek közül keltő abban az időben nem is igen jelentett többet a jeruzsálemi királyságnál.

Széchenyi Pálról, mint szakemberről lesz szó ebben a karcolatban, de elég nevezetes férfi volt ő politikusnak is. Először azért, mert az ellenzéki oldalról került a miniszteri székbe, igaz, hogy csak a mérsékelt ellenzék oldaláról, de az sokkal komolyabban fájdtotta akkor a Tisza Kálmán fejét, mint a szélsőbali orthodoxia. Éppen ezért, amilyen nagy volt az öröm a Pál gróf fordulóján a kormánypártban, olyan nagy volt az elkeseredés a mérsékelt ellenzéken.

— Áruló, áruló! — süvöltözték a temperamentumosabb ellenzékiek nyílt ülésben is.

Amire a miniszter szintén nyílt ülésben jelentette ki, hogy nem érti ezt az indignálódást.

— Hiszen azért, hogy én beléptem a kormányba, továbbra is fizetem a mérsékelt ellenzéki körben a tagdíjat! — főzte le az ellenzékét.

A másik nevezetessége az volt, hogy mikor Rudolf trónörökös megnyitotta az 1884-es kiállítást és Árpád vérének nevezte magát, Magyarországot pedig imádott hazájának mondta, ezen a miniszter úgy meghatódott, hogy ország-világ szemeláttára — megcsókolta Rudolf trónörökösnek a kezét.

Az alattvalói hódolásnak ez a formája mai-akkor nem igen volt divatos erre mifelénk se, az ellenzék nem is hagyta szó nélkül a dolgot. Olay Szilárd képviselő interpellálta meg a minisztert, igaz-e az, hogy ez a fatális kézcsók megesett.

A miniszter nyomban felelt az interpellációra, ezzel az egyetlen szóval:

— Igaz!

— Tudomásul méltóztatik venni a választ a képviselő úrnak? — kérdezte a szokott elnöki sablonnal a jó öreg Péchy Tamás.

— Nem veszem tudomásul, — dörögte Olay Szilárd és igen mérgesen leült, meg nem tudván érteni, hogy mi nevetni valót talál azon a saját pártja is, hogy egy ellenzéki képviselő rendületlenül teljesíti a kötelességét.

A harmadik emlékezetes dolgot már mint szakember cselekedte Széchenyi Pál. Ő honosította meg Torontálban az olasz cirkot.

— Képzeljétek — panaszolta egyszer a klubban —, milyen nehéz ebben az országban keresztülvinni a legjobb eszmét is. Elhatároztam, hogy rászoktatom a parasztot a seprő-cirok helyett az olasz-cirokra. Szára, magja, szakálla mind sokkal jobban kifizeti

magát, mini a paraszt-ciroké és a külföldön is nagyszerűen lehetne értékesíteni.

— Mennyi új adót bír el? — vetette oda a kártya mellől Szapáry Géza, a pénzügy-miniszter.

— Nem fizeted ki vele a mai veszteségedet?

— legyintett fanyarul a földművelésügyi miniszter. — Hozattam egy vagon vetőmagot Olaszországból, de nem a seprő lesz vele nagyobb, hanem a deficit. Felét leküldtem próbára Somogyba, Bácskába, de azt jelentik az alispánok, hogy nem kell a gazdáknak ingyen se. Most majd főzethetek belőle pálinkát.

— Tíz biztos mandátum az oláhok közt,
— vigasztalta a minisztert Beöthy Aldzsi.

A kibicelők közt ott volt Tallián Béla is, akkoriban torontáli alispán, akit már az időben is napramenendő embernek tartottak, ha leszokik a karperec hordásáról. Le is szokott róla, lett is belőle igen derék földművelési miniszter, pár évvel ezelőtt itt hali meg Szegeden először. Másodszor most halatta meg a Révay-lexikon legutolsó kötete, amely végkép kihagyta a *Talleyrand* és *Tallien* közül, ahová aktív államférfi korában bekerült. Hiszen a lexikonok se biztosítják mindenki számára a halhatatlanságot, de ezt a gyors eltűntetést, ha ugyan nem véletlen volt, mégse érdemelte az öreg kegyelmes úr.

Elég az hozzá, hogy a torontáli alispánnak megesett a szíve a földművelés miniszterén és felajánlkozott neki az olasz-cirok népszerűsítésére. A sváb paraszttal meg lehet az ilyesmit csinálni, mert az kap mindenen, ami hasznot ígér.

— Csak küldesd le, kegyelmes uram, a

vetőmagot, a többit majd elvégzik az én szolgabíráim.

— Előbb ott lesz a cirok, mint te, — szorongatta a kezét a miniszter, — s bizony isten, aranyba foglaltatlak, mint a nemzet jótevőjét, ha sikerül a dolog.

Nagyszerűen sikerült minden. A vonat nem siklott ki a kinccsel — ezért jó az, ha a földművelésügyi miniszter egy tálból eszik a kereskedelmi miniszterrel — Tallián pedig összehívatta Becskerekre a szolgabírókat, szétosztotta köztük a cirokmagot az impériumuk nagysága *arányában* s megparancsolta, hogy minden szem el legyen vetve mikor pedig majd aratásra kerül a sor, neki okvetetlen hírt adjanak, mert azt ő maga is látni akarja, de még a minisztert is lehozza rá.

De bizony nem kellett aratásig várni, júniusban már jelentették a szolgabírók, hogy baj van a cirokkal.

Micsoda baj? Tán nem kelt ki?

— De bizony az a baj, hogy nagyon is kikelt. Még csak júniusban vagyunk és a cirok máris három méter magas. Hát még októberig mi lesz abból! Azt mondják a svábok, hogy ezt a cirkot csak létráról lehet aratni!

— No hát mondjátok meg a sváboknak, hogy szamarak — nevetett fölényesen az alispán. — Hiszen éppen ebből látni, hogy valódi olasz-cirokról van szó. Hát nem tudjátok, hogy például Flórenc alig látszik ki a cirokföldek közül?

Hát bizony szegény magyar szolgabírók nem igen szoktak tanulmányutakat tenni a flórenci cirok-földekre. De legalább büszkék lehettek arra, hogy nekik olyan alispánjuk van, aki még ezt is tudja.

A nyár derekán azonban megint beállítottak a szolgabírók.

— Nagy baj lesz ebből, alispán úr.

— No?

— Akkora már a cirok, hogy Flórenc se látszana ki belőle.

— Igazán? Nagyszerű, mit tud produkálni ez a torontáli föld.

— Igen, de a cirok nem akar produkálni.

A parasztcirok már érett is, de ez még nem is szakállasodik.

— Ti is olyan szamarak vagytok, mint a svábjaitok, — fortyant föl Tallián. — Hát nem megmondtam már, hogy ez az igazi olasz cirok.

— Igen, igen, de hát a sváb mind azt kérdezi tőlünk, hogy mikor lesz már szakálla?

— Mikor lesz, mikor lesz? — tűnődött el egy kicsit az alispán. — Nézzétek csak, hát mondjátok meg nekik, hogy először bajuszosodni kell, csak aztán lehet szakállasodni. Persze, ezt nehéz a svábbal megértetni, mert neki szegénynek se bajusza, se szakálla. Eh, mondjátok nekik, amit akartok, de engem most már ne nyaggassatok addig, míg aratni nem lehet.

Ősz elején valami kerületi papigyűlés volt Törökkanizsán, amit egyházi nyelven úgy hívnak, hogy *corona*. Az azt követő barátkozásra hivatalos volt az alispán is, őt ültették az asztalfőre s onnan úgy fülhegygel hallotta, hogy az asztal végén anekdótázó falusi papok a cirkot emlegették.

— Mi van a cirokkal, főtisztelendők? — szóit oda nekik gyanút fogva Tallián.

Hát az volt, hogy a svábok egy-két faluban megszenteltették a cirokföldet.

— Mi az ördögnek?

— Éppen az ördögöt okolják. Azt mondják,

attól bunkósodik a cirok. A becsületes ciroknak nem bunkója nő, hanem szakálla.

Tallián megnyugtatta a klérust, hogy az olasz-ciroknak ez a természete, hanem azért másnap magához kéretett egy-két szolgabíró és kivallatta őket az olasz-cirok fejlődésének legutolsó fázisáról. Azok megerősítették a papok előadását. Akkora bunkók nőttek az úri cirok végéből, hogy, ha már a honfoglalás idején is ez volt a természete az olasz-ciroknak, akkor szegény őseinket alighanem ilyenekkel hagyatta helyben Berengár a brentai csatában.

Az alispán ez egyszer nem mert határozott nyilatkozatot tenni a számárrá minősítés irányában.

— Megálljatok, gyerekek, a jövő héten úgyis dolgom van a földművelésiben, én lehozom magammal a minisztert, nézze meg a cirokját a maga szemével.

Föl is ment Pestre, szót is értett a miniszterrel, meg is egyeztek benne, hogy másnap találkoznak a szalonkocsiban, de reggelre beállított az egyik torontáli szolgabíró az alispánhoz.

— Ne fáradjatok, nagyságos uram, mert megvolt már a cirok-szüret. Az olasz-cirok megszüretelte magamagát. Ebben az őszi kánikulában fölpattantak a bunkók és annyi magot ráztak ki magukból, hogy kátyút lehetne velük tölteni. Hoztam is zacskóval, deputáljátok meg, ilyen-e a magja az olasz-ciroknak. Én inkább kölesnek nézném, de annak se becsületes.

Tallián vitte a zacskót a földművelésügyi miniszterhez.

— Ez-e az olasz-cirok, kegyelmes uram?

— Annak kell lenni, fiam, mert az termette. Különben a jó fene jobban tudja, én sohse

láttam. Majd kerítünk valami okos embert hozzá.

Hivatott is egy-két földművelésügyi tanácsost, de azok azt mondták, ez nem az ő resztoríjuk, az olasz-cirok kereskedelmi cikk.

— No hiszen, elég közel van a kereskedelmi minisztérium.

De a cirok-bíróságot ott se vállalta senki. Utoljára az egyetemről kerítettek valami botanikust, aki kiderítette, hogy az olasz-cirok — szerecsen-köles, a maga hazája nevéen *durrah*. Az elváltozás magyarázata pedig az lehet, hogy az olasz magkereskedő, vagy az olasz vasutas elcserélhette a vagonokat s azt küldte Magyarországra, amit Tripoliszba kellett volna küldeni.

— Különbén a szerecsenek igen tápláló kenyeret sütnék belőle, — vigasztalta a tudós a két nagy urat.

De azért a szerecsen-kölest mégse honosították meg Magyarországon. Amit igen okosan tettek, mert különben most azt mondanák az ellenségeink, hogy szerecsen világ van nálunk.

Régi mesterek és árusok.

Patachich József tekintetes úr jeles hivatalbéli embere volt a régi Pestnek ezelőtt száz esztendővel, irodai expeditora volt a városnak, később azonban fölvitte egész a helyettes alkapiányságig. Hivatala révén töviről-hegyire ismerte a pesti purgerek mindenféle ügyesbajos dolgait, de poétái munkásságából úgy látom, szívében előkelőbb körök felé orientálódott. Hol püspökök tiszteletére csókolta homlokra a múzsa, hol szeptemvireknek szentelt aszklepiádeszi strófákat, hol főispánoknak udvarolt solennis applaususokkal. Abból az alkalomból meg valóságos onomasticont sugalltak neki a gráciák, hogy dicsőségesen uralkodó Ferdinándus császáruk a főkancellár urnák legkegyelmesebben megengedte a Szent Móric és Szent Lázár rendje brilliántos nagykeresztjének viselését, amellyel őexcellenciáját nem kisebb úr tisztelte meg, mint a Szardíniái Király Őfelsége. Ennek borzasztó megörült a pesti városháza költője, mert a dolgok örök rendje szerint a főkancellár magas kitüntetésének mindig jobban örülnek az alkapitányok, mint az alkancellárok. (Igaz, hogy el ne felejtjük: az *onomasticon* nem egyéb volt, mint olyan üdvözlő versezet, amelyben a szavak közepén egy-egy betű háromakkorára volt nyomtatva, mint a többi. Ez nagyon szép volt, mert ez is

kifejezte, hogy az ünnepeli férfiú kimagaslik a többi halandó közül. Kár, hogy az az átkos demokrácia ezt az elmés műfajt is kipusztította. Ma már igazán csak klasszikus műveltségű emberek tudják, mi volt az onomasticon. Én tudom, mert hat lexikon után a hetedikben megtaláltam. Tovább is adom, hátha gyakorló költők korszerűnek találják felújítani.)

Ha azonban Patachich József csak ódavarga lett volna, akkor én most bizonyosan nem háborgatnám szegényt. Nem szép a világtól, de biz az száz esztendő alatt nemcsak a főkancellárokat felejtí el, hanem még a szardíniái királyokat is. A nagyurakkal aztán csak úgy veszendőbe mennek, akik ódát varrtak nekik, mint akik csizmát szabtak a lábukra. Szerencséjére, a néhai pesti alkapitány csupán a líráját szentelte excellenciás uraknak. Mint prózaíró, egészen csiri-biri embereket méltatott a figyelmére, összeszedegette régi írásokból azoknak a nevét, akik a török kiűzetésétől az ő koráig polgárjogot szereztek Pesten, Leírta, hogy az ő idejében milyen volt a gellérthegyi népünnep, a máriaremetei búcsú, a rákosi lófuttatások. Persze, a maguk idejében ezeknek az írka-firkáknak nem volt annyi becsületük, mint az onomasticonoknak és egyéb dicskoszoruoknak, de Patachich József nevét mégis ezek mentették meg, mint Pest egyik történetírójáét. A purgerek emlékezete időállóbbnak bizonyult, mint a Szent Móric és Lázár-rend nagykereszteseié.

Ez a cikk is csak azért íródik, mert Patachich József nem átalotta száz esztendővel ezelőtt összeírni a „Hasznos multságokéban, hogy miféle iparosok és kereskedők találtak Pesten, amelynek akkor kerekszám hetvenötezer lakosa volt.

Én ezt a listát sokkal érdekesebbnek találok, mint azokat a listákat, amikkel most mutatják magukat az emberek. Nyelvészeknek, művelődéstörténetíróknak haszonra való is lehet, de kuriózus mulatságot találhat benne a magunkfajta laikus is.

Száz évvel ezelőtt 94 nagykereskedő volt Pesten, akik „felvételükkor 30.000 forintot érő vagyont tartoztak bebizonyítani.” A 94 nagykereskedőből 30 volt a keresztény és 64 a sidó. A kiskereskedők közt, akik 15.000 forintnyi vagyont tartoztak kimutatni az engedély megadásakor, 50 volt fűszeres, 25 rétes, 23 vas-, 15 posztó-, 12 vászon, 7 papiros-, 5 bőrkereskedő, 2 kevert portékákkal kereskedő, vagyis vegyeskereskedő.

Feltűnően sok a pántlikakereskedő, számszerint 31. „Ékesítő és nürnbergi portékákkal” 7 boltos kereskedik, külön „asszonyi ékességekkel” 40, selyem- és teveszőr-árulással 2. Látnivaló, hogy az asszonyok már akkor is sokkal tartoztak a kereskedelemnek. (Ugyan úgy is lehet stilizálni, hogy a kereskedelem már akkor is sokat köszönhetett az asszonyoknak.)

Kalapkereskedés férfiakra való, volt 14, kordoványáros 10, pamukos 8, szőrösbőrkereskedő 8, pokrócos bolt 5, fakészítményekkel kereskedő 2, deszkaáros 31, borkereskedő 7. (Ami nem azt jelenti, hogy akkor csupa anti-alkoholisták voltak a pestiek, hanem azt, hogy mindenki a maga borát itta.) Zabkereskedő volt 14, borosbolt 6, sajtos 15, káposztakereskedő 17, iókereskedő 3, sertéskereskedő 21 és „jóillatu kenőcsökkel és nedvességekkel” kereskedő volt 6. (Ugylátszik a drogéria szó még akkor ismeretlen volt.)

Trafik már abban az időben is sok volt: 51.

Azonban ez nem kizárólag a férfiak rovására irandó, mert nem annyira szivolá-t és cigarró-t árultak bennük, mint inkább tubákot, ennek pedig szenvedéllyel hódolt az élemedettebb szépem is.

Elég sok volt a könyvkereskedés is: 9, ellenben képáruló csak egy volt. Sok vult a sibáros: 6 keresztény és 23 sidó, ellenben némileg rejtélyes apró-áruló volt 246 keresztény és 12 sidó. A „vevést és eladást szerzők (sensálok)” száma volt 40.

Még érdekesebb a „pesti kézművesek, művészek” listája, szép ábécérendben szedve: ács-mester 6, acélműves 5, arany- és ezüstműves 28, aranyfonó 2, aranytapító 3, aranyozó 8, aranyszövő 2, asztalos 70, bábsütő 5, bádogos 12, bérkocsis 96 (143 kocsi-val), betűöntő 1, bocskorcsináló 14, borbély és sebész (ez a két művészet együtt járt) 23, bőrfestő 12, bőrszekrényes 7, csattos 1, csokoládékészítő 3, cserepes 14, cserző 16, csiszár 5, csizmadia 102, cinöntő 6, cukrász 10, dohánymetsző 8, dróthúzó 3, ecsetelő 11, ecetfőző 13, enyvfőző 3, építőmester 9, ércborító 5, esernyőkészítő 2, esztergályos 17, fátyol- és matériaszövő 9, fazekas 7, selyemfestő 3, vászonfestő 4, fésűs 11, folt-tisztító 4, gombkötő 16, gomböntő 8, gyógyszeres 9, hajfodrász 12, hajfonó 3, hajósmester 5, halász 27, harangöntő 4, harisnyaszövő 5, hegedűkészítő 4, hentes 75, húr-csináló 6, irkász 7, iskátula-csináló 8, kádár 32, magyar kalapos 3, német kalapos 15, kardcsináló 2, kártyafestő — 9, kávé-s 51, kefekötő 9, keményítőcsináló 8, kéményseprő 3, képfaragó 10, képiró 25, kerékgyártó 14, kertész 40, ké-ses 4, kesztyűs 14, kosárkötő 9, kordoványos 21, kovács 22, kőfaragó 4, kőíró 2, könyvkötő 14, könyvnyomtató 3, kőpadoló 3, köszörűs 5,

köteles 12, kútcsináló 9, lakatos 37, lakírozó 15, mészáros 46, molnár 40, musikaeszközc-
csináló 21, nyerges 14, faórá 2, kisóracsináló-
15 nagyóracsináló 8, orgonacsináló 5, pacal-
főző 6, pálinkaégető 26, paplanos 12, papiros-
nyomtató 1, paszomántverő 5, pépes papiros-
csináló 1, pipafaragó 8, posztócsináló 10, posztó-
nyíró 7, puskaműves 9, ráspolycsináló 5,
rézmetsző 3, rézműves 10, réznyomtató 4, réz-
öntő 11, sapkacsináló 13, sarkantyús 4, sámfa-
metsző 7, serétöntő 1, serfőző 2, sütő 93,
magyarszabó 30, németszabó 228, szappanos
24, szegcsináló 6, szeszkészítő 6, szíjgyártó 15,
szítás 5, szítaszövő 2, szűcs 29, szűrszabó 3,
takács 12, tekerőcsigakészítő 1, tésztacsináló 3,
tímár 17, tüccsináló 7, tükörcsináló 1, üveges
18, varga 179, vargaeszközc-
csináló 5, vatta-
készítő 17, virágcsináló 1.2.

Ezek a mai ipar és kereskedelem kezdetei. Azaz, hogy van még három mesterség, amit kihagytam a sorból, mert ezeknek a megfejté-
séhez okosabb ember kívántatik. Száz évvel ez-
előtt dolgozott Pesten 14 cirkalmos, 15 karpifok
és 4 krepényverő. Azí most már a nyelvészek
találgassák, hogy ezek mi a csudák voltak. Én
csak az utolsóhoz hajazok valamit. Úgy rémlik,
az Asclepiás nevű, méhlegelőnek való növényt
krepin-re „magyarosították” botanikusaink.
A krepényverők ennek a rostjait feldolgozó
kötelesek lehettek.

Paul.

Paul szőlőcsősz volt egész mostanáig, nem-régiben történt a *halomása*, Félegyházán, kilencvennégy esztendő korában. A legkáromkodósabb kis-kun volt, akit ismertem, pedig ez nagy szó így a Duna-Tisza közt. Viszont alighanem az utolsó kis-kun volt, aki kenyéren-vízen tartotta meg a negyvennapos böjtöt, ami kezdődik hamvazó szerdával és végződik nagyszombattal, írni-olvasni nem tudott — nyilván azért élt olyan soká —, de azért igen bibliás ember volt, engem is ő ríkatott meg az első teológiai kérdéssel egynapos diákkoromban.

— Megállj, te gyerek, — akasztotta a gamósbotját a lábamszárába, — igaz-e az, hogy te mán gyiák vagy?

— Igaz ám, Paul bácsi, már varrja is a táskát édesapám tarisznyából.

— No hát akkor mondd meg nekem Zebedeus két fiának ki volt az apja?

Azt hiszem, ez egyike a legfogósabb bibliai kérdéseknek, amire tán Zebedeus maga se tudna biztos választ adni. Én semmi esetre se tudtam okosabbat, minthogy sírva fakadtam, mire Paul hátbaütött egy nevető nyáripiros almával. (Lehet, hogy éppen a mi szőlőnkben csőszkődte.)

— Szamár vagy gyerek, te belőled se lesz pap.

Ebben igaza is volt Paulnak, mert szamár voltam és nem lett belőlem pap.

Különben Paul igen szép legény volt a maga idejében, 1849-ben, csakhogy az olyan régvolt, hogy még akkor nem hívták Paulnak, csak Török Nagy Pálnak. Paul csak akkor lett belőle, amikor Világos után becsípték cserepárnak és gyakorlatilag oktatták az osztrák-magyar honisméből, hol olyan vidékeken, ahol húsvét vasárnapján is olajost esznek az emberek, hol olyan helyen, ahol krumplival főzik a halpaprikást.

1854-ben valahol Lemberg körül táborozott a Paul hadteste. Förtelmes polyák tél járt, máglyatüzek birkóztak a ködös novemberi éjszaka zimankójával s a tábortüzek körül mindenféle nyelven áldották a legfőbb hadurat, akinek dicsőségére orroknak, füleknek kellett lefagyni. Ebben egyetértettek mindnyájan, azonban nemzetség szerint külön melegedtek csehek, stájerok, horvátok, rácok, oláhok, magyarok, tótok, így is szimbolizálván a Habsburg-birodalom egységét, amit már akkor is sok szép pátens tett vitathatatlanná.

Egyszerre csak hajnalon innen, éjfélen tul lódobogásra neszelnék föl a bakák. Lószerszám is csillog a rőt máglyafényben. Kis fekete ló gurul ki a ködből, tisztí sarkantyú pengését is hallani.

Az emberek fölfüleltek, aztán visszakuporodtak a tűzhöz.

— Eh, csak az *Ernec* vizitál.

Erneszt főherceg ritka kivételképpen nem tartozott a parádés Habsburgok közé. Szeretett a mundérviseelő plebs közé keveredni, együtt evett-ivott a mandschafttal s állítólag a császár

minden katonájával a saját nyelvén tudott diskurálni, ami még akkor is rendkívüli nyelvtalentumra mutat, ha ez a diskurzus csak annyiból állt, hogy „na, hogy megvagy?”

Ezúttal azonban komolyabb téma körül forgott az Ernec érdeklődése. Kialudt a szájában a porcellán bursch pipa — ez volt akkor az úridivat — és szeretett volna tűzhöz jutni.

Hát hiszen tűz volt ott annyi, hogy disznót lehetett volna nála pörkölni, de hosszú az út téli szélviharban az őrtűztől egy lovas ember pipájáig, aki nem akar leszállni a lóról.

Először az oláhokhoz fordult a főherceg, akik szanaszét ugráltak, ahogy a kis fekete ló megállt előttük.

— Ne nagyon ugráljatok, frátye, csak egy kis tüzet adjatok a pipámba.

Az oláh nagyon szíves ember, ha semmijébe se kerül. Öten is szaladtak paraszas végű gallyakkal, de mire a pipáig értek velük, akkorra kinek a szél kapta el a tüzes fejét, kiét a havas eső köpte hamuvá. A főherceg mormogva ugratott a legközelebbi tűzhöz.

Ott szerbek darvadoztak, azok már okosabb emberek voltak. Egész gerendát emeltek ki a tűzből, azzal se szél, se hó nem bírt, csak hogy most meg a lovacska nem tudta elgondolni, hogy miért akarják az ő szemét tűzzel kiverni, mikor ő igazán sose avatkozott a nemzetiségi kérdésbe. Rántott egyet magán, sügyébe vágta a fejét és úgy vitte vissza lovasát az éjszakába, mintha a sátán szurkálná pokolbeli piszkavassal. A tábortüzek mellől csendes vigyorgással néztek utána. Mert népszerűség ide, népszerűség oda, egy tábornok mégis csak akkor legnépszerűbb, mikor elszalad vele a ló.

A főherceg azonban nem hagyta magát,

megint csak sorba vette a tüzeket. Csakhogy a tüzek egymásután föladták a küzdelmet az: egyre tombolóbb vihar ellen. A bakák közelebb szorultak egymáshoz, összevetették a vállukat s ügyet se vetettek rá, ahogy a lovacska odatopogott melljük. Ilyen ítéletidőben nincs diszciplína. Különben se lehetett látni a jégtűhullásban semmit. A főherceg legföljebb a füle után igazodhatott. Ahol néma maradt az emberkupa, ott tótok bújtak össze. Akik csúfondárosan morogtak vissza a hó alól, azok csehek voltak s ahol dühös morgás hallatszott, ott horvátokat sejtethetett, mert azok mindig hires mérges emberek voltak.

Valahol messze pislogott még egy máglya, abban magyarok tartották a lelket. Mind csikósok, gulyások, csupa pásztortűz szakértők. Ahogy odabotorkál a kis ló, összevillan a legények szeme:

— Csak ide szorult tüzért a *német!*

Paul már akkor söpörgette is egy venyigével a szép menyecske-szemű parazsakat — a bal markába s ahogy a főherceg közel ért, felugrott, szalutált s odanyújtotta neki az eleven parázstartót.

— Alásan jelentem, itt állok a parázssal!

— Készének, — hajlott le a főherceg a lóról s abban a percben egy illojális szélroham kikapta az ajkai közül a porcellánpipát.

Persze puhába esett, nem is tört csontja, de keresni kellett s míg Paul jobbkézszel tapogatott utána a hóban, akkorára úgy összeégett a baltenyere, hogy holta napjáig hordta a jegyét. „Szolgálati időm emlékére.”

*

— Hát aztán megszolgálta-e kendnek az Ernek az emberségét? — kérdeztük Paul

bácsit, valahányszor disznótoron szóbakerült a virtus.

— Hát. Meg ám. Nagyon rendes ember volt az Ernec. A saját acskójából kínált meg egy gyújtat dohánnyal.

Hát Paulnak több szerencséje volt, mint a nemzetnek. Mert a nemzet mindig úgy égette össze a kezét, hogy egy pipa dohányt se kapott érte.

Virágnyelven.

Nem tudom, miért beszélnek mindig úgy, mintha minálunk is minden megvehető volna, ahogy Jugurtha pletykázta annak idején Rómáról. Hiszen a *korruptió*, a *panama*, a *baksis* csupa idegen szó, amely csak indigenátust nyert nálunk, mint a magas arisztokráciához tartozó nagynevű famíliák. Az egyik latin, a másik indián, a harmadik török, de egyik se szittya. Nyelvészeti alapon is bizonyítani tudom, hogy a törzsökös magyarnál nincs puritánabb náció: szava nincsen neki ezekre a gonosz fogalmakra.

Mert a *vesztegetés* honi termék ugyan, de abban nincsen semmi rossz se. Az csak annyit jelent, hogy az embertől azt kívánják, maradjon veszteg, ne csináljon semmit. Már pedig aki semmit se csinál, az nem csinál rosszat se, aki pedig nem csinál rosszat, az jó ember. Ez olyan kifogástalan szillogizmus, hogy még akkora filozófus is jóváhagyhatja, mint Csontos Imre.

Aztán volna még a *kenés*. Nem lehet letagadni, hogy ez magyar műszó, de ebben sincs semmi erkölcstelen. Ez orvosi kifejezés, amely talán még a turáni sámánok idejéből ered. Akinek valamije fáj, arra ma is ráolvasnak a javasasszonyok és a fájós tagot megkenik tűröm-olajjal, hogy ne fájjon. Ebben nincs semmi kivetni való, mert a tűröm olaj a kor-

mány gyógyszerkönyvében is igen tekintélyes szerepet visz és hivatalosan nem is igen rendelnek mást. Egyformán jó lábtörésről, szív-fájásról, kilengésről, gazdasági pangásról, — szanal ez mindent. Még a mondókájuk is az a szakállas javasasszonyoknak, mint a falusi kuruzslóknak. A Jézuska nevéen kezdik és azon végzik, hogy „nyúlháj, daruháj, *majd meg gyógyul, ha nem fáj.*” (Legföljebb honorárium-ban van egy kis különbség. A pesti doktor mindig drágább.)

Egyszóval a *kenés* nem tilalmas dolog, sőt nagyon is érdemes cselekedet, miért is ezt őseink sűrűn gyakorolták, hol ők kenvén meg a konstantinápolyi basákat — ezeket ugyan meg is rakták néha, ha helyükbe jöttek ~, hol ők kenetvén meg a felséges ausztriai ház által. („Az Isten se győzi az m agyari urakat pénzzel!” — sóhajtott föl Ferdinánd, az első „magyar” Habsburg, mikor a szabadkirályválasztás kortesköltségeit ki kellett fizetni.)

De panamáról, korrupcióról ki hallott minálunk a régi jó időkben! Egészen máskép csinálták azt akkor, mert akkor még tudtak szemérmet az emberek.

A tanyai magyar, akit akkor még csak parasztnak hívtak, mindenféle ügyes-bajos dologban bekövetkezvén a városba és kinézelődvén magát a piacon, bekocogott a hivatalos házba. Először is a főbíró uramhoz ment igazságért, beáztatván előtte azt a pokolbul szalajtott hátulsó szomszédot, aki már megint rábabonázott a tehenekre.

— Értem, — eresztette vékonyan a szót a pipacsutora mellől a hivataltevő nagy úr, aki soha ítéletet alapos kifaggatás nélkül nem tett. — Most már azt kérdem kendtül, hogy honnan jött kend ide énelébelem?

— Hát a Kék Oroszlán boltjából, mert annak adtam el a korpát. Aztán onnan meg bementem áldomást inni a Piroslábu Gólyamadár-ba.

Még azt is elmondta volna, hogy az öreg templomba is be akart menni, ami ugyan nem volt igaz, de akkor se ártott az, ha istenfélő, kegyes hírbe keveredett az ember — hanem ekkorára a főbíró közbeszólt:

— Nohát, ha igazságot akar kend, akkor ne a Gólyamadárból gyűjjék kend, hanem *hazulról gyűjjék kend!* Érti kend? Menjen kend Isten hírével!

A magyar megkaparta az üstökét, billegtetta a nyakát jobb válláról bal vállára, meg vissza, ami mind azt jelentette tanyai idiómán, hogy érti a fene. De akkor már úgy taszította kifelé az ajtón a főbíró huszárja, hogy a szemben levő ajtón beesett a nótáriushoz.

No az nem volt baj, mert ott is mindig akadt egy kis eligazítani való. Még az azelőtt való esztendőben legelőt váltott a várostól a birkáinak, de a birkák eldőglöttek, most már az volna a kérdés, hogy ki legelje le a füvet, amelyikért előre ki van fizetve a fübér?

De itt még bele se kezdhetett a szíve szándékába, mikor a nótárius már ráfordult, füle mellé csapván a lúdtollat.

— Honnan jön kend?

A magyar most már óvatosabb volt. Nem szólt se boltrul, se kocsmárul, hanem mondta úgy, ahogy volt:

— Főbíró uram ökegyelmétől.

— Úgy? — csapott az asztalra mérgesen a nótárius. — Hát akkor menjen kend vissza őhozzá! Hát annyit se tud kend, hogy ha velem van dolga kendnek, *hazulról gyűjjék kend!*

Amerre járt a város nagy házában, mindenütt ez volt a törvény. Utca-kapitány, városbíró,

fertálmester, koncipista mind azzal utasította el, hogy ők nem állnak szóba olyan emberrel, aki még annyi tisztességet se tud, hogy *hazulról jönne*.

Szomorúan lógatta a fejét szegény igazságkereső, mire leért a kapualjba. Ott nagyott rúgott a kerékvető kövön:

— Vessen meg a gazdád a nevenapján!

A hajdú, aki ott támogatta a nagy zöld falat, hogy ki ne düljön, fölkapta a fejét a zokszóra:

— Hát kendnek mi baja az én gazdáimmal?

— Nem egyéb, minthogy meg vannak hábrodva az elméjünkben.

— Hogy-hogy?

— Mind azt parancsolják, hogy máskor hazulról gyűjjek.

— Hát osztán?

— Hát ez mán csak bolond beszéd! Kinek mi köze ahhoz, hogy én honnan gyüvök?

— De nagyon is okos beszéd az annak, aki nem tökfejű, — kapta meg a hajdú a magyarnak ködmöngombját, — mert ha kend nem hazulról gyün, akkor kend üres kézzel gyün, de ha kend hazulról gyün, mán csak nem gyün el anélkül, hogy vagy egy pulykát ne fogna a hóna alá, vagy egy malackát ne gurítana maga előtt, vagy egy-két kötés dohányt ne gombolna a ködmön alá, aszerint, hogy kinél keresi kend az igazságot.

— Így mán értem, — fanyalodott nevetésre a magyarnak az ábrázata és sietett haza, hogy hazulról jöhessen a hivataltevő urak elébe. Közéjük számítva a hajdút is, aki utána kurjantott:

— De ha be akar kend még egyszer jutni, akkor én hozzám is *hazulról gyűjjék kend!*

A muladi tárogatók.

A muladi halászok ma is híresek a dalos kedvükről, a muzsikás lelkükről. Szép holdas estéken még a hálót is citeraszó mellett vetik meg. Azért is szoktak a muladi emberre a Tisza mentén így tréfálkozni:

— Könnyű nektek, muladi halászok, ti muzsikaszóval fogjátok a halat!

A muladi ember nem haragszik meg az ilyen ártatlan incselkedésért. Inkább egy kis kérkedéssel felel rá:

— Bizony a régi muladi halászok külön emberek voltak. Azok labancot fogtak a muzsikájuk szavával.

Ennek pedig fele se tréfa ám. A kuruc világban a muladi halászok voltak a Rákóczi tárogatóisai. Sokan voltak, egész század kitelt belőlük s a fejedelem mellől soha el nem maradtak.

— Még a mennyországba is elviszem magammal a muladiakat, — mondogatta tréfásan a fejedelem, mikor éjszakánként a tárogatók szava tele sirta, tele ujjongta a tábor-tüzeztől pirosuló mezőket. Hadd tanulják meg tőlük az angyalok is a szép magyar muzsikát!

Hiszen a mennyországba el is vitte volna őket a fejedelem, hanem a számkivetésbe nem vitte el. Mikor bujdosásra adta magát, a ma-

gyár határról visszaküldte a muladi tárogatókat.

— Menjetek vissza a falutokba, fiaim. Tárogatók szavára szüksége van még a magyar népnek. Tenger bánatát ki siratgassa, reménye tüzét mi lobogtassa, ha nem a tárogató?

Hadi tárogatók szilaj bugását, sikoltó sírását akkor utoljára verték vissza a Kárpátok bércsei. Valahol a trencsényi csatatéren hirtelen fölkapta a fejét egy-egy haldokló kuruc vitéz, de aztán csak visszahanyatlott a vérharmatos gyepre.

— Álom volt! — sóhajtotta ki lelkét a fejedelem után, akinek piros csizmája nyomát már akkor hóval lepte be a tél, hóval lepte be a tél odaát a lengyelek földjén.

Odafönt elhallgattak a tárogatók, de megszólaltak a tiszai füzésekben. Oda vette be magát a muladi tárogatók század, ahogy haza ért s onnan hordta tele az alföldet a szél a csodálatos muzsikával.

Hét nap, hét éjszaka szünet nélkül csattogtak a harci pacsirták, mikor egy labanc katona nagy pecsétetes levelet hozott a muladi bírónak.

— Tüzzre a tárogatóval! — ez a szigorú parancs volt beleírva a levélbe. Tudta a német, hogy annak a szavára fölriad álmából a magyar szabadság. Attól félt, tán még a holtak is megélednek tőle. Szerzte az országban azért hányatott tüzzre minden tárogatót.

A muladi halászokat azonban nem tudta elhallgattatni.

— Eb ura fakó? — mondták a bírónak, mikor hírül vitte nekik a parancsot és még elkeseredettebben sikoltoztatták a tárogatót, hogy csak úgy reszketett bele a határ.

Kétségbeesetten kapkodott fűhöz-fához a

muladi bíró. Utoljára eszébe jutott neki Árkai Lőrinc, a muladi földesúr. Az is a fejedelem embere volt szívvel-lélekkel. Maga ugyan öreg volt már, nem harcra való, de két szép levente fiát odaadta Rákóczinak. Ki is bujdosott vele, mind a kettő s azóta az öreg úr megbújt kastélyában, mint a megvénhedett oroszlán. Az ablakát is csak azért nyitotta ki, hogy jobban hallja a tárogatószót.

Akkor is azt hallgatta, mikor nagyijedten beesett az ajtón a muladi bíró.

— Uram, — lihegte összetett kézzel, — segíts megmenteni száz jó magyar életét. Jön a labanc, halálra küldi, akinél tárogatót talál.

Lőrinc úr eltűnődött egy kicsinyég, aztán megbiccentette szép fehér fejét s karjára támaszkodva a bírónak, leballagott a tárogatósok közé.

Azok egyszerre elhallgattak s a tárogatót a hónuk alá szorítva, dacosan néztek az öreg úrra.

— A tárogatót nem adjuk oda, — mondták mogorván. — Azt mondta a fejedelem, szükése lesz még erre a magyar népnek.

— Úgy legyen, amint a fejedelem mondta, — emelte meg süvegét Árkai. — Én a tárogatótokat el nem veszem. Majd elveszi a német. A tárogatót is, az életeteket is. Hogy számoltok akkor be a fejedelemnek?

Az emberek megzavarodva hallgattak, Árkai pedig halkabbra vette a szót:

— Jobbat tudok én annál. El kell rejteni a tárogatókat.

Nincs olyan hely, ahol a német föl ne kutatná. Földből fölássá, tetőből kiszedi, kútból kihalássza.

— Tudok én helyet, ahova a német el nem juthat, — suttogta Lőrinc úr. — Oldjátok el a

legnagyobb halászhajót és hordjátok rá a tárokat.

A halászok szót fogadtak. A fűzekhez kötött hajók közül eloldozták a legnagyobbat és rakásra rakták benne a tárokat.

— Evezzünk be a Tisza közepére, — lépett Árkai a hajóba. Aki fölfér, jöjjön velem.

Az emberek betódultak és kieveztek a mély vizre. Akkor Árkai fölvette az első tárokat és belecsusztatta a vízbe.

— No itt meg nem találja a német, bár utána menne! — fohászkozta el magát.

— De uram, én se találom meg, — kapott utána riadtan a tárokat gazdája.

— Várj, fiam, majd jelt csinálunk a hajóra azon a helyen, ahol leeresztettük, — mosolygott Árkai a bozontos bajusza alatt s bevágta egy kicsit a kardjával a hajó peremét. — A vágás irányában aztán majd kihalászhatsz.

Aztán fogta a másodikat, azt is leeresztette s megint csinált egy vágást. Mire mind a száz tárokat leeresztette, akkorra úgy össze-vissza volt faragcsálva a hajó, mint mikor a gyerek tarkára faragja a nyárfavesszőt.

— No most már jöhet a német, — eveztetett vissza Lőrinc úr a partra.

Egy-két nap múlva meg is érkeztek a labancok tárokat égetni. Minden bokrot összetűrtak, minden tetőt megbontottak, minden kutat megcsáklyáztak, de nyomát se találták a veszedelmes hangszernek. Tovább is faluztak aztán nagy meglepedetten.

Ahogy elhúzódtak, mindjárt meglepték a muladi tárokatósok a megjegyzett hajót és neki fogtak a Tiszán a tárokat-halászásnak. Napestig hányták a kotró hálót, halat fogtak is, tömérdeket, csak éppen tárokat nem fogtak.

— Éppen itt eresztettük pedig le, — nézegette egyik-másik a faragásokat.

— Az ám, de nem a hajót kellett volna megjegyezni, hanem a vizet, — kaptak észbe a többiek nagy felzúdulással. — Elámított bennünket Lőrinc úr.

Akkorra Lőrinc úr is odavitette magát egy ladikon és lecsillapította a fejedelem tárogatóisait.

— Nem ámítottalak el benneteket, fiúk, csak megmentettelek a hazának. A harcok ideje letelt, most már szolgáljatok neki békeséges munkával.

— Hát most már sose szólalnak meg többet a tárogatók? — kérdezték elszomorodva a muladiak. — Hiszen a fejedelem azzal bízott bennünket.

— Ha a fejedelem mondta, úgy is lesz, — csillant föl a szeme Lőrinc úrnak.

S csakugyan úgy is lett. A muladiak azt mondják, azóta sokszor megszólaltak már csöndes éjszakákon a tárogatók a Tisza fenekén. Keserves bugás szakad föl a vízből, ha baj éri a magyart, csendes hálaadás zendül föl, ha öröme van.

Mostanában bizony mindig csak keserves bugását hallani.

Halottak erdeje.

Ezt a történetet az juttatta eszembe, hogy a közelmúltban a szegedi tanyákon olyan holttest került napvilágra a homokból, akit a „népharag” tett oda. Gondolom nem az utolsó volt, fog még ilyen titkot kivallani a homok többet is, de az meg egészen bizonyos, hogy nem az első. Az első egyéni akció régen volt, de a hira sokáig fönt marad. Hiszen márványemlék is van róla a szegedi tanyák közt, hirdetvén a nevét két igazi szabadsághősnek: Graca Aulainak és Záhony Istvánnak.

Nem erre a tájra való emberek voltak, hanem felvidéki nemes urak, hontmegyei dzsentrik. Graca a bozóki járás szolgabirája volt, Záhony dacsóhalmi jegyző, egymásnak elváhatatlan barátai jóban-rosszban. Graca őrnagyi rangot viselt a szabadságharc hadseregében, Záhony meg kapitányit, de nem tartoztak a sorkatonasághoz. Kepecky kormánybiztos jóváhagyásával ötven-hatvan főből álló szabadcsapatot szerveztek, amely a maga kezére háborúskodott s maga ruházta, élélmezte magát abból, amit az ellenségtől elszedett. Az Ocskay brigadéros taktikája szerint hol itt, hol ott ütöttek rajtuk a kisebb osztrák osztagokon s dicsőséggel verkedtek végig az egész szabadságharcot. Világos után a két guerilla-vezér csapata elszéledt, ők maguk hazafutottak Hontba,

letették a honvéd ruhát, *elláttak* magukat pénzzel s elbúcsúztak kedveseiktől azzal, hogy kibujdosnák Törökországba a többi emigráns után s majd azokkal együtt jönnek haza rendet csinálni ...

Halasig baj nélkül bujdosták végig az Alföldet, ott azonban valami csárdában beléjük kötött egy mulatozó vadásztársaság, elszedte a lovukat, úti podgyászukat, csak a rajtuk való maradt meg, meg az ingderékba rejtett pénztárcájuk. Hiába mondták, hogy ők menekülő honvédtisztek, a szabadság bujdosói, a falusi urak azzal torkolták le őket, hogy ha nem csináltak volna zenebonát, akkor most nem volnának földönfutók.

Halastól gyalogszerrel mentek Kötöny-pusztáig, ott azonban belátták, hogy így nagyon messze lesz Törökország. Fuvarost kerestek, aki az alföldi homokon át levinné őket Újvidékig. Találtak is egy Gáspár Mihály nevű becsületes csósz, aki készséggel vállalta a fuvar, csak mint jó hazafihoz illik, azt kérdezte, .hogyan van-e a tiszt uraknak pénzük?

— Honnan tudja, hogy mink tiszt urak vagyunk? — kérdezte Graca őrnagy.

Tudom én, hogy aki most kifelé igyekszik az országból, az mind tiszt ur. Meg a vasas-németek is mondták, akiket tegnap útbaigazítottam, hogy nagy szaladásban vannak most a tiszt urak.

— Hát aztán kend a vasas-németekkel is szóba áll? — pattant fel a temperamentumosabb Záhony.

— Hát mért ne állnék? csodálkozott el a becsületes csósz. — Nem bántanak azok senkit, még a plékhulacsból is megkínáltak, amiért az utat megmutattam nekik . . .

Graca intett Záhonyinak, hogy ne ellenkezzék

a derék férfivel, akiért ugyan érdemes volt a szabadságharcot megvívni, — inkább adjon neki foglalót, meri önála volt az útikassza. A százados elővette a tárcát és kivett belőle egy bankót.

— De aztán indulunk-e mindjárt?

— Tüstén mehetünk csak átgurítom a jobb hátulsó kereket a Lefánt sógorhoz, ott majd rá-szorítjuk a ráfot.

Aztán a fürkéccel volt baj, azért a Meskó sógorhoz kellett elszaladni, a hám ügyében Zsemberi Cifra Istvánnal szót érteni s mivel Kötönyben messze vannak a tanyák egymástói, jól bealkonyodott, mire a csősz előkerült a rendbehozott fakó szekérrel. De akkor legalább jó hírt hozott.

— No most már nem kap el bennünket az úton a markoláb. Lesz három kísérőtársunk is, azok lóháton jönnek, Szabadkára mennek heti-piacra, addig elkísérnek bennünket.

Az első dülőtnál csatlakozott is hozzájuk a három lovasember, Lefánt Illés, Zsemberi Cifra István, meg Meskó János. Fiatalkodók voltak, régi világbeli terminológiával: parasztok. Illedelmesen köszöntek és nem firtatták kifélék-mifélék a Gáspár Mihály utasai.

Léptetve mentek a lovak a sivány buckák között, nyiszogott a homok a kerekek alatt és fönt a láthatatlan magasban jajgatva húztak a szélkiáltó madarak a korán feketedő éjszakában.

— Eső lesz, — megvárta a pusztai ember jártasságával a csősz. — Csak a ruki erdőig segítsen bennünket a jó Isten.

A ruki erdő-t jó hangosan mondta és jó hangosan felelt rá az egyik lovas:

— Éjfélre elérhetjük.

El is érték, de ahogy a ruki erdőbe beértek — az már szegedi földön volt — nagyot recscent a tengely és a kocsi fölfordult.

Gáspár Mihály végigkáromkodta az egész martirológiát, leszáltak a lovasok is tanakodni, mitévők legyenek, végül nem tudtak okosabbat, mint megéjszakázni ott, ahol vannak. Az egyik magyar előszedte az acél-kovataplót, meggyújtott egy kis száraz avarfüvet, a másik három ennek a világánál vackot kotort a sárga akáclevelekből, arra rátessékelték a két tiszt urat, subával is betakarták őket, még csöndes nyugalmat is kívántak nekik.

S mikor a két szabadsághős már csöndes nyugalomban volt, akkor a négy zsvány először Graca őrnagyra térdepelt rá, azt megfojtották. Nem igen volt dulakodás, Záhony mégis csak fölébredt rá s futással próbálta megmenteni az életét. Utána mentek és a kocsilőccsel verték agyon. Aztán kifosztották a boldogtalnokokat, még a felső ruhájukat is leszedték s otthagyták őket úgy, hogy még csak száraz levelet sem kapartak rájuk. Gracát a kocsiút közepén, Záhonyt pedig bent a fák közt.

Az őrnagy holttestét nemsokára megtalálta valami pásztor-ember, el is temette s ez hozta róla a városba az első hírt tél vége felé, birkák irányában járván a kihágási bíróságon. Szóbeszéd közt elmondta, hogy holttestet talált a ruki erdőn, valami „cifrasági találmány” is volt mellette.

— Hát aztán mi volt az, öregem? — kérdezte a bíró.

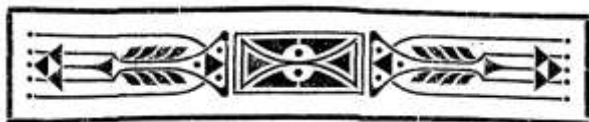
— Ez volt-e, kéröm, — húzott elő az öreg a ködmön-zsebből egy Kossuth-féle harmadosztályú katonai érdemrendet. Kis ezüst babékoszorú, vérpiros szalagon, a szalagra zöld selyemcérnával ráhímezve a név: *Graca Antal*.

Ezen a nyomon aztán ki is ment valami bizottság a Ruki-ba, megnézte a sírt, sőt Záhony holttestét is megtalálta, amely a kemény télben még akkor se indult feloszlásnak. A holttestet aztán be is hozták a városba, de ezzel aztán be is érték, a tettesek után nem kerekedtek. Hiszen utóvégre is csak két rebellist pusztítottak el. Ha maguktól jelentkeztek volna a derék hazafiak, talán még jutalom is kijárt volna nekik *Johann Wolf*, a szegedi főkapitánytól. (Aki különben egész 1850-ig Farkas János névre hallgatott s csak átmenetileg Wolfosította el magát. Mikor elcsapták, megint Farkas János lett.)

Ennek a rémtörténetnek legalább a vége kiengesztelő. Az, hogy a latrok, ha húsz év múlva is, mind a Ráday kezére * kerültek. Már akkor mind felül voltak a hatvanon, egyet felkötöttek közülük, a többi három fegyházba rothadt el. A szegedi várban tartott tárgyaláson Tóth Móric kir. ügyész képviselte a közvédat, aki ki is nyomatta a vádbeszédét, innen ismerjük a gaztett részleteit

A puszta népe még az ötvenes években tizenkét tölgyet ültetett azon a helyen, ahol a bujdosó szabadsághősök haramiakéztól elvéreztek. Ez volt a *halottak erdeje*. A nagy erdőnek, amely körülveszi e kis ligetet, a térképen ma is ez a hivatalos neve: *Honvéderdő*.

Az új földesúr lánya.

Előre bocsátom, hogy az itt következő szentimentális történet egy kicsit beletartozik a magyar történelembe, pedig egyik szereplője se magyar.

Azaz, hogy ez nem egészen bizonyos. Mert a történet szereplői közt vannak a Croy-Chanel-ek is, azokról pedig még ma sem döntötték el a genealógusok, hogy nem magyarok-e, vagy az Árpád királyi vérből való legrégebb magyarok. De gondolom, ennek az eldöntetlensége nem a genealógia lelkét nyomja, hanem a politikáét.

A Croy-kérdés találós meséjét egy piarista tudós adta föl a magyar tudománynak még 1790-ben. Akkor jelent meg Koppi Károlynak, a sokfelé megfordult piaristának *Jus electionis* című könyve, amit az a nem éppen szokatlan sors ért, hogy rögtön elkobozták. Nem is csoda, mert azt állította benne a pesti univerzitás história professzora, hogy mese ám az, mintha az Árpádok dicső nemzetsége 1301-ben kihalt volna. A nagy fa kidőlt, de ma is élnek az idegenbe szakadt gyökérsarjak: a Croyak. De Koppi nemcsak állított, hanem bizonyított is. Idézte az adománylevelet, amit Miksa császár azelőtt háromszáz évvel bizonyára minden tendencia nélkül állított ki a Croyaknak s amelyben világosan megmondja,

hogy ez a derék nemzetség a magyar királyok igaz és törvényes ivadékaiból származik. „Ex vera et légitima progenie regum Hungarine”. De ha már bizonyított Koppi, akkor következett is, mint rendszeres gondolkozású férfiú. Még pedig azt következett, hogyha nem hal-
tak ki az Árpádok, akkor a nemzetnek nem volt joga más vérből való királyt választani.

A nagytudományú piaristát, aki a legitimitás kérdését elsőnek vezette be a magyar közéletbe, internálták Máramarosba, — de a Croy-kérdés már meg volt. Henrik gróf, Croy-Chanel de Hongrie, a júliusi forradalom után emigrált Franciaországból s 1844-ben indigenátust kért a magyar országgyűléstől, hivatkozva az Árpádokra és a Croy-cimerre, amely azonos a magyar országos címerrel. A karok és rendek örömmel vállalták is honfitársnak a váratlan Árpád-sarjat, de a körültekintő főurak addig húzták-halasztották a dolgot, hogy a diéta határozatából máig se lett becikkelyezett törvény. Henrik gróf ezzel nem sokat törődött, birtokot vett Pécelen s ott éldegélt mint magyar földesúr a feleségével, aki Csicsagoff orosz admirálisnak a lánya volt.

Haynau még nem volt új földesúr, mikor a Croyakkal összeismerkedett, csak egyszerű hiéna volt. Mint fejedelmi fattyú, nagyon megörült neki, mikor meghallotta, hogy Pest szomszédságában egy királyi sarjadék található s ezt magához méltó társaságnak ítélvén, — kivizitelt Pécelre. Henrik gróf, aki már ekkor vissza-, vonult özvegyi életet élt, jó képet vágott a magas látogatáshoz s a kénytelen-kelletlen szíves vendéglátás odaszoktatta a rettegett embert a Croy-házhoz. Igaz, hogy mikor odament, mindent otthon hagyott, ami rémséges volt benne. Kedélyes öreg osztrák generálisnak

látszott, aki hangosan tudott hahotázni és sírva fakadt, amikor a macska elkapta a fülemüle-fiókát.

Egyszer beszélgetés közben megkérdezte Henrik grófot, hány fia van.

— Négy. A legidősebb, Frigyes, nógrádi földbirtokos, az már feleséges ember. A legkisebb, Vilmos, még iskolás. A két középső közül Gusztáv a tengerészeinél szolgál, Károly pedig főhadnagy Lombardiában.

— Főhadnagy? csillant föl valami hirtelen ötlet a táborszernagy szemében. — Hát aztán mit szólna hozzá, gróf úr, ha a főhadnagy urat hazavezényelnénk?

Henrik gróf erre csak azt mondhatta, hogy végtelen boldoggá tenné a kegyelmes úr s két hét múlva Károly gróf már a péceli parkban sétálgatott. Még pedig nem is egyedül, hanem egy karcsú, halványszőke leánnyal, akit Haynau Natáliá-nak hívtak.

Natália eddig Grácban élt az édesanyjánál, aki Wéber altábornagynak a leánya volt. De a fiatal leány már Grácban is sokat hallotta azt, hogy ő bresciai hiéna leánya s ez a tudat korán belenyomta aranyszőke fejébe a mártírok töviskoronáját. Itt a magyar földön még mélyebbre fúródtek ennek a rettentő klenódiumnak a tuskéi. Hiszen neki magának is éreznie kellett a vérszagot az apja kezén, ha az gyöngéd tréfával megpaskolta az arcát:

— Hej, de nagyon sápadt az én kis virágom! Majd kipirosodik, ugye, ha sokat süti a nap a péceli kertben!

A leánynak ilyenkor mindig fölrozsállott az arca. A péceli kert volt az egyetlen hely a világon, ahol eltudott felejtkezni róla, hogy ő a Haynau leánya. Ott csak Natália volt és Károly

főhadnagy azt mondta neki, hogy ez a legszebb név a világon.

A két öreg úr sokat nézte a verandáról a fiatalokat, ahogy pillangók módjára incselkedtek egymással a rózsák közt. Haynau bozontos szemöldöke alatt nevető álmok bújócskáltak a jeges kék szemekben. A hiénaszívnek is van egy zuga, amely szeretettel van teli. A hiéna elhitette magával, hogy a szomorú kis lányból boldog asszony lesz. Az ura rangja szerint is méltó a feleségéhez. Fejedelmi vér mindakettő. Az öreg katona unokáiban Európa két legrégebbi uralkodóházát ringatja majd az ölében. Ej, mégis csak érdemes volt élni!

A másik öreg úrnak azonban nem voltak ilyen vidám gondolatai, míg a két gyereket kísérte a szemével. Ő tudta azt, hogy az Árpád vérét a Haynauéval soha összevegyíteni nem lehet. Csakhogy Henrik gróf megkésett egy kicsit. A fiatalos udvarlásból komoly szerelem lett s Károly gróf a galambért, már vállalta volna apósának a keselyűt is.

Csakhogy a sors Henrik gróf mellé állt.

1850 júliusában, mikor legpirosabbat virágoztak a péceli rózsák, Haynau kiesett a császár kegyelméből. Erre következett az új földesúrkorszak, a szatmári pusztavétel, a nyalkára pödört bajusz, meg a pörge kalap. De nem ért az semmit. Mind csak annyit jelentett az, hogy a hiénát most már félelem nélkül utálták.

Mikor hazatért a kis-géci birtok föltekintéséből Pestre, a leányát csomagolva, útiböröndök közt találta.

— Egyet gondoltunk, szívecském, — csókolta meg mosolyogva a lányát. — Holnap megyünk Szatmárba. De visszük ám Károly grófot is.

— Károly gróf már elutazott Veronába, —

hajolt bele a baronessz egy nagy kosárba. — Oda kapott beosztást, mint Gyulay gróf hadsegéde.

— Hja, ez a katonasors, — csípte meg a leánya arcát az öreg katona. — No majd visszajön. Hát most már csak egyedül utazunk.

— Azaz, hogy én egyedül utazom Grácba, apám, — mondta csöndesen a leány. — Tudod, hogy a mama beteg és mindig sírdogál utánam.

Haynau Natália tudta, hogy Croy Károly apai parancsra menekült el a bukott ember lánya elől és hogy ők többet az életben nem fognak találkozni. Két esztendeig ápolta Grácban az anyját, mosollyal az arcán és a halállal fiatal szívében. És mikor a temetés után az apa két ráncos kezébe fogta a hervadó arcot és azt mondta neki, hogy most pedig elmennek *haza*, Magyarországra és hazahívják Károly grófot is, Haynau lányának volt szíve azt felelni:

— Nem értelek, apám. Hiszen én sohase szerettem Croy grófot és sohase tudnám itthagyni az anyám sírját.

Minden átok közt, amelyik megfogta a hiénát, ez volt a legkegyetlenebb. Ez a száraz szem, ez a könnytelen sírás, ez a jajtalan sikoly kísérte el az utolsó útjára, amelyről márcsak halva tért haza Grácba. Egy év múlva.

Melléje temették a lányát is. Nem maradt utánuk senki, aki megsirassa őket és sírjuk ma talán a leggazdátlanabb sír az Isten kertjében. Tüskebozót nőtt az apa mérges szívéből és reszkető szirmú, ijedt szellőrózsákat *hajtott* a lány fehér szíve. S tüskebozót sűrűje oltalmazón állja körül a szellőrózsát, hogy nap ki ne égesse, szélzimankó meg ne tépázza szegényeket.

Zuginé egykéje.

Az orvos előszobájában — ezt minden művelt ember tudja régi szép fametszetekből és régi szép *humoreszk-ekből* — igen komoly tanulmányokat lehet végezni. Jönnek-mennek a mindenféle ügyes-bajos emberek s azokkal ei lehet beszélgetni. A betegek többnyire nyájasak, leereszkedők, közlékenyek, különösen ha sajnálkozom találnak. Akit pedig nem érdekelnek az emberek, annak az olvasóasztal kínál különböző stúdiumokat. Található rajta fürdőalmanach a kilencvenes és „Fliegende Blätter” a nyolcvanas évekből. Azt merném mondani, hogy ez az utóbbi kötelező s az a gyanúm, hogy mikor az új orvosok berendezkednek, lelépési díjat fizetnek az öregeknek a Fliegendékért. Hiszen egyéb felszerelésre ma úgy sem igen futja, legalább ez legyen meg.

Az én orvosom, akinek az előszobájában ülök, egy kicsit elfajzott az ősi erényektől. Itt se fürdőprospektus, se Fliegende, hanem igenis van mindenféle illusztrációs magazin s azokon kívül még *Magyar Statisztikai Szemle* is. No ezt megnézzük. Ha az embernek kóvályog a feje, legjobb nehezék az ellen egy komoly statisztikai cikk. Attól megáll az embernek a feje és még ha forgatná, se forog.

Azonban nincs szerencsém a Statisztikai Szemlével. Kovács Alajos, a hivatalos statisztikus

ir bele cikket az *egykeről* s az se nem unalmas, se nem érthetetlen.

— A társadalmi mozgalmaknak állandóan felszínen kell tartani ezt a kérdést, az államnak pedig minden intézkedésébe bele kell vinni a fajvédelem és fajfentartás gondolatát, egyrészt kedvezésekkel és kitüntetésekkel, másrészt háttérbe szorítással és büntetéssel kell küzdenie az *egyke* ellen . . .

Hát ezt aláírja minden rendes ember. Amelyik országba az *egyke* beleesett, az halálos nyavalyába *esett*. Amelyik országban az *egykei* megállítani nem tudják, annak a neve mellé a végzet már odaírta a *deleatur-t*. Erről nem lehet disputálni, mert ez kétszerkettő. Hogy mit kellene, vagy mit lehetne tenni, abba mindenkinek kötelessége beleadni az eszét. Olvasom a cikket tovább:

— Be kell vinni a köztudatba azt, hogy aki csak egy, vagy két gyermeket nevel fel, az a nemzet iránt való kötelességét nem teljesíti . . .

Lassan haladok az olvasással, mert nagy a forgalom, egyre nyílik az ajtó. Hetipiacos nap van, sok a tanyai páciens. Köhécselő öreg gazdák, gangosan járó javabeli menyecskék, jól öltözöttek, ételben-italban fogyasztást nem szenvedők, öröm őket látni. A régi paraszti félszegségnek nyoma sincs, ezek úrhoz szokott, erejük — tudott emberek, akik már nem félnék a szőnyegre lépni, fogásra akasztják a kalapot, nem a szélire ülnek a széknek, hanem a hátukat is megvetik benne, mustrálják a bútort a szemükkel s tán szegényellik is és mikor nyitja az orvos a belső szobája ajtaját, az új kultúra türelmetlensége idegeskedik a hangjukban:

— Sokat köll-e várni, *orvos* úr?

Furcsállom, hogy egyesével jönnek és feltűnő

röviden végeznek az *orvas* úrral. Régebben, a *szögény világ-ban*, ha az eladó megbetegedett és már hat hónapig nyomta az ágyat, akkor apja, anyja, keresztanyja egyszerre szállták meg az orvost és az apa így adta fel a szót:

— Kérdözze mán no, mér törekedtünk be magánon?

— Majd megmondják kendtek.

— Hát egy kis búzácskát hoztunk be, de mán, mondok, ha betöreködtünk, csak mög-jelöntöm magának, hogy *nem szeretöm-formán*. van a Pirosnak a sorja.

— Szóval beteg a Piros?

— Betegnek éppen nem beteg, csak *egy kicsit nyüglődi*. *Ögyéb* baja *nincs*, csak *nem tud* aludni a köhögéstül.

Ésszel élő ember tisztában van vele, hogy ha betegnek vallja a Piros, akkor mindjárt drágábban számítja az orvos a tudományát, így meg legyint a kezével és azt mondja:

— Persze fölfázott egy kicsit. No majd írunk neki valami port.

S már írta volna is, de akkor az apában fölébredt a lelkiismeret. Nini, hátha nem lesz *érvényös* az olcsó por? Lopva meghúzta az asszonyon a kendő rojtját s most már az vette fel a kérdés fonalát:

— De a derekát is fájdiija kéröm, nem tud vele fölkelni.

— Hát fekszik?

— Fekszik ám, szögénkém, mert alighanem mögrántotta a derekát, mikor leesött a fárul.

Az anya mondta volna még, de azért *embör* a férfi, hogy neki több esze legyen.

— Valami kenőcsfélét is szüveskedjen neki írni a porhon, — vágott közbe. — Öleg lössz az erre a bajra.

— Nem lehet azt így láttatlanba — csóválta

meg a fejét a doktor. — Legjobb lesz, ha behozzák kendtek Pirost a jövő héten.

Apának, anyának rettenet ezt még hallgatni is. Hogy lehetne már ezt a nagybeteg teremtest három óráig rázatni a kocsival. Szemek hunyorgatása figyelmezteti a komaasszonyt, hogy most már ő a soros. Neki kell nyomba igazítani a tökéletlen városi urat.

— Nem kocsira való mán az, lelköm galambom. Hiszön félesztendeje majd kiszakad a gyomra, ha csak mögfordijjuk is az ágyban.

És ha az orvos ezek után a fogát csikorogtatta mérgében és úgy kérdezte, hogy most már miről gyógyítsa a Pirost a sok baja közül, az úgynevezett *célszerű szögény embör* ki-mondta kereken:

— *Hát amikrül legolcsóbb, tekintetös úr!*

Ezeknek az együgyű ravaszságoknak most már vége s Tömörkény István többé nem ismerne rá a parasztjaira, orvostudományi viszonylatukban. Most azt tartják, hogy ha már orvoshoz mennek, mentül drágább, annál foganatosabb s nyilván ezért kedvelik a röntgenezést, amit ők *rögtönözés-re* magyarosítottak. S hiába mondják nekik, hogy az nem orvosság, mind *rögtönöztetni* akarja magát, aki teheti.

Az orvos meséli ezeket nekem a régi és új divatokról, ahogy déli harangszó után ritkul a vendég. Akkor valami gyerekhang nyivákol az előszoba ajtóban és az orvosom azt mondja:

— Nini, Zuginé. El is felejtettem, hogy ő még hátra van.

Zuginé az a munkásasszony-típus, aki ötven esztendősnék látszik, pedig nincs huszonöt. Mozifilmeken ilyen asszonyokat szoktak verni a züllött alkoholisták, de Ilyen soványát még filmen se láttam. Mi ehette le az izmait a jól

formált csontokról, mi szívhatta ki az élet pirosát az arcából? Tüdővész? Az orvos ingyen oltást ad neki minden harmadik nap.

—No gyerünk, Zuginé.

Zuginének azonban egy apró ember kapaszkodik a szoknyájába, aki megveti tömzsi lábacskaát a küszöbön és ordít, mint a szívenszúrt malac.

— Mindjárt jön anyuka, egyetlenkém, — mondja engesztelően Zuginé és nyilván szoknyáját igyekszik kiszabadítani a kurta férfiú epertől ragadós kezéből.

— Csö-önd, te bórembukk! — mordul rá az orvos, mire a bórembukk megdöbben és ijedtében elereszti a szoknyát. Mire magához tér, már csak ketten vagyunk a szobában. A bórembukk mély lélegzetet vesz és még rémületesebb bögsbe kezd. Ez már nem a szeszély hangja, hanem az elhagyatottságé, a megcsalatásé és a haragé.

De hát nekem is van magamhoz való eszem. Fölveszem a Statisztikai Szemlét, henger csinállok belőle és belefújok:

— Tru-tu, tru-tu, tru-tu-tu-tu-tu-tó!

A bórembukk rámmered szemével, szájával és azt mondja:

— Még!

És én fújom a statisztikai trombitát addig, míg a férfiú szájába nem veszi a hüvelykujját. A békeszerződésen ez a pecsét. Most már baráti diskurzusba foghatunk.

— Hogy hívnak?

— Majika.

Ha azt mondta volna, hogy ő a Somogyi és Bacsó egyik ismeretlen gyilkosa, az se lepett volna meg így.

— Hát én azt hittem, Marika, hogy te kisfiú vagy. Mit szoktál te enni, Marika, hogy ilyen szép erős bórembukk vagy?

Erre azonban már nem felelt. Lehet, nem értette a kérdést, az is lehet, hogy az ujját nem akarta kivenni a szájából, — a nőkön már bőrembukk-korukban se lehet eligazodni. Az anyját kérdeztem aztán meg, mikor kijött:

— Van már három esztendő a kislánya, úgy-e Zuginé?

— Csak huszonhat hónapos, kéröm.

— Étkes, úgy-e?

— Az, a nagybélű, *a jó Isten se győzné szoptatni.*

Nézek az asszonyra, nézek az orvosra, Marikára nem nézek, mégis ő szólal meg:

— Majika szopik, — gurul oda az anyjához és rángatja azt lefelé magához.

— De Zuginé, — kapom meg a csontváz-asszony vállát —, hát csak nem szoptatja ezt a huszonhat hónapos gyereket? Maga, így, betegen, leromlottan?

A megszépítő madonna-mosoly eltűnik. Nem medúza-arc fordul szembe velem, — a Keresztrefeszítettnek az anyja nézhetett így a Golgotára:

— *Hát mivel etessem, ha nem szoptatom, mikor egy liter tejért ötezer koronát kérnek! Forduljon el tőlük a csillagos ég a haláluk óráján is!*

Nem mondta meg, hogy kiktől és én nem kérdeztem, csak néztem Zuginé után, aki nem teljesítette a haza iránt való kötelességét és nem jól szolgálja a fajvédelem eszméjét, mert csak egy Marikával segített hazánk néperejét ujjaszülni.

— Ha megírnám — mondom az orvosnak —, azt hinnék, én találtam ki.

— Ó dehogy — törölte meg az orvos a szemüvegét —, nagyon gyakori eset ez mostanában.

Szépapám bírósága.

Anyai szépapám afféle kurtanemes volt a kiskunok földjén, akit nem lett volna ajánlatos a csavargó piktormestereknek arra kérni, hogy üljön nekik modelt. Így csak az öreganyám hagyta ránk a portréját, akitől sokszor hallottam tollfosztókás estéken, hogy a kiskun városban azóta se volt olyan nagyhatú ember, mint ő.

Gondolom, ezt a szót is illendő lesz megmagyaráznom, mert a nagyhatú emberekkel együtt ez is kiveszett ebből a nyim-nyám világból.

Egyszer vasasnémetek garázdálkodtak a városban, — ugyan lehettek muszkák is, vagy franciák is, szegény öregszülémnek mindenki vasasnémet volt, akit kár volt az Istennek teremteni. (Agócs főtisztelendő urat is vasasnémetnek mondta, ha az asszonyokat kiprédikálta.) Elég az hozzá, hogy a népek szétszaladtak ész nélkül, csak az én szépapám várta be nyugodtan a vasasnémeteket. Éppen a galambokat etette az udvaron, mikor valami pokolból szalajtott lovas becsörömpölt a kapunkon.

Mindig tárva-nyitva volt különben a kapunk, most azonban az volt az öregnek az első dolga, hogy becsukja.

— Csukhatod már, ha egyszer idebent vagyok, — nevetett a német a szeme közé, ahogy lecihelődött a lóról.

Szépapám ugyan csak magyarul tudott, úgyis

csak kiskunul, de hát ezt a katona-vigyorgást: lehetetlen volt meg nem érteni,

— Ejnye, a kutyateremtésit annak a káposzta-torzsán húusvétoló apádnak, te lator! Hát te azt hiszed, hogy idebent vagy! — lobbant egyet a szeme parazsa a nagy, bozontos szemöldöke alatt, azzal galléron kapta a németet s úgy vágta keresztül az alacsony kapu fölött, hogy csak úgy nyekkent a folyókában. Mikor pedig a német négykézlábra kecmergett a békanyálas latyakból és kezdett odább szédelegni, akkor aztán utána kurjantott:

— *Megállj*, hé, hadd hajítom utánad a lovat is!

Hát az ilyen emberre mondták azt valamikor, hogy nagyhátú és hetedhét szilvafa ellenében nem volt több olyan nagyhátú ember, mint a szépapám. Éppen azért ruházták rá a kiskunok is a bírói impériumot, mert tudták róla, hogy ha igazságot kell tenni, akkor ő nem néz se Istent, se embert, hanem ha ludasnak találta, lecsukatta az magát a jász-kun főkapitányt is. (Az is vasasnémet volt egy kicsit a jámbor: maga József nádor.)

Ami azt illeti, megmutatta az öreg mindjárt az első nap, hogy nem ismer se irgalmat, se tekintélyt. Ahogy hazaért a bíróválasztásról, bekiáltotta a konyháról a feleségét.

— No, asszony, tudod-e mi újság!

— Majd megmondja kelmed, ha akarja.

— Hát az az újság, hogy te mától kezdve nemzeti bíróné vagy. Tudod-e már most, hogy ki parancsol neked?

— Nemzeti bíró uram.

— No, hát nemzeti bíró uram azt parancsolja, hogy állítsd elő a bűnösöket

Oda mutatott a sublóra, ahol két boroskancsó nézett farkasszemei egymással. Az egyik kétitcés,

a másik háromitcés. Szépapám klasszikus műveltségű ember volt és tudta, hogy a római nemes uraknak volt nyári gyűrűjük, meg téli gyűrűjük. Neki volt nyári kancsója, meg téli kancsója.

— Hagyja azt ebédutánra, nemzetes bíró uram, — emelt szót inkább a bíró, mint a bűnösök érdekében a szépanyám. — Disznó állát sütöttem ebédre pörkölt káposztával.

— Nem lehet asszony, — mondta kernényen a bíró. Első a kötelesség. Nem esik jól az ebéd, míg próbát nem teszek a mesterségemből.

Mit volt mit tenni, fogni kellett a két-itcést, de a bíró kijelentette, hogy annyiért nem ül le a kanapéra.

— Állítsd elő asszony az öt-itcést. Nagy törvénytartok máma.

Kiment a nemzetes asszony az öt-itcéssel, — mire visszatért vele, akkorára a bíró kikeresett az almáriumból egy hólyagos poharat, kitörülgette az ágyterítő sarkával s oda tartotta az asszony elé:

— Egész a felső pántlikáig!

Aztán letette maga elé az asztalra a szép piros kadarkalével telt poharat és ráförmedt haragosan:

— Hát te, semmiházi, köszönni sem tudsz, mikor a bíró elé állítanak? Megállj majd meg-tanítalak én tisztességre! Mars az áristomba, ebadta fattya!

S ahogy egy hajtásra legurította a bort, mindjárt megenyhült arccal fordult felesége elé.

— Látod anyjuk így kell bánni a paraszttal.

— No, most már talán hozhatom is az ebédet, úgy-e? — próbálta a tárgyalást elnapolhatni szépanyám.

— Dehogy hozod, fiam! Hiszen ehol ni, itt már a másik bűnös is.

A másik bűnös már köszönt, szép kántáló hangon, mint az énekes koldusok szoktak.

— Dicsértessék a Je-ézus Krisztus.

— Ne nyöszörögj annyit, fiam, — vágott a szavába a maga rendes kemény hangján a bíró, — hanem azt mond meg inkább, mi járatban vagy?

Megint elővette a kántáló hangot.

— Kézit csókolom, nemzetes bíró uram, ma reggel, ahogy a vak Császár Andrással ültünk a templom falánál, ott mén el mellettünk a Bukosza dudás, azt mondja nagy főnhangon nekem: „na, Matyi, ne egy rézgaras, felezd meg ezzel a szegény vak kolduskával”. De ezt csak figurából mondta a dudás, mert nem adott az nekem az égvilágon semmit. Hát nem nekem esik erre az a bolond Császár András, hogy adjam neki oda a garasból a magáét. Erid már, te tökéletlen, mondom neki, hiszen csak az eszit járta a bolond dudás. Erre el kezd ám a vak ember lökdelődni, hogy így tolvaj, úgy haramia, hát biz én fültövön csaptam Császárt...

— Megütötted a Császárt! — ütött nagyot az asztalra a bíró, hogy a pohárban láncot vetett a bor. — Hiszen ez crimen laesae majestatis! Mars az áristomba, elvetemedett lázadó!

A harmadik pohár bor istenkáromlásért került áristomba, a negyedik verekedésért, a tizedik meg már egyenesen cégéres részegségért. Le se tagadhatta az orcátlan, mert piros gyöngyei szétgurultak a fehér abroszon. Az a stádium volt az, amit okos emberek úgy neveznek, hogy „több mellé, mint belé”.

Már akkor ott csuszkáit a téli nap, ahol a szegény ember megkente hájjal az eget s báránnyelű rőzsetüzeckéi piroslottak be az ablakra. — Reggel van már? — hunyorgott le-lenyakló fejjel a bíró.

— Ördög van, — állt fel a padkáról elszán-

tan a szépanyám, aki elérkezettnek látta az időt az impérium átvételére. — Ráestellett kendre a boroskancsó mellett, jöjjön, majd lehúzom a csizmáját, aztán menjen kelmed is az áristomba, mindjárt bontom az ágyat.

— Csend asszony, a bírót nem szabad félrevezetni, — kísérletezett a bíró a fölkeléssel. — Ha én mondom, hogy hajnal van, akkor hajnal van és ha nem hajnal van, akkor... akkor..., a napot is lecsukatom.

Itt egy kis tárgyalási szünet következett, de éppen csak annyi, ameddig a bíró kiment föltekinteni a napot. A nemzetes bíróné asszonynak ez elég volt arra, hogy előkapja az almáriumból a tökmagolajas üveget és belelöttyent sen a pohárba, a piros kadarka közé annyit, amitől az egyszerre róka-szint öltött.

— Mi ez! — dobbant az asztal fölé a bíró. A szél kicsípte a fejéből a hosszú törvénytevés bágyadtságát és egyszerre szemet szúrt neki a bor színeváltozása. — Mit keres kend itt ebben a róka-málás mentében?

— A különös jövevény gőgösen válaszolt.

— Én nem vagyok kendnek kend, mert én nemes ember vagyok, láthatja kend a róka-málás mentémről is, ha szeme van kendnek!

— Csönd abban a róka-málban: — próbálta a hangját dörgőre váltani a bíró, — mert mindjárt lecsukatom kendet a többi himpellér közé.

— Ohó, — vihogott a rókamálás, — azt szeretném már én látni! Hát Verbőczynek kend soh'se hallotta hírét? Nemes embert csak országos dekrétummal lehet lezárni, másképp megüti kend a bokáját.

— Úgy? — vágta szügyébe a fejét a bíró.

— Nohát majd én megmutatom, hogy senki istenfia én velem nem rezonérozhat, mert a

törvény előtt nincs személyválogatás. Mars az áristomba:

— Azzal fölkapta a poharat s utána küldte a nemes embert is a csiribiri bűnösöknek. S hogy minden várható nyugtalanságnak elejét vegye, két kadarka-pandúrt is leszalajtott utána, hogy tartsák féken az izgága nemes embert, ha valami violenciás szándékot forgatna magában.

De hát nem ért az semmit. Mire a bíró úr felállt és az öt-itcést megkotyogtatva, kijelentette, hogy több tárgy nem lévén, az ülést bezárja, akkorra a homlokát kiverte a hideg verejték.

— A nemes ember... az a kalefaktor. . .

— tántorgott ki csukladozva az ajtón.

Mikor visszajött, sárga volt az arca, mint a viaszgyertya. Homlokát, szemét, száját törülgetve az inge ujjával, leült a megvetett ágy szélére s csizmás lábait oda tartotta a nemzetes bíróné elé.

— Hiába, asszony, — nyögte töredelmesen, — nagy hibát tettem, mikor a nemes embert börtönre vettem. Kitört az áristomból a pernahajder, de bosszúból még a többi himpellért is mind kiszabadította. Tanuld meg, asszony, hogy engem máskor össze ne hozz ilyen rókamálás huncut nemesekkel, akik még a pandúrokat is föllázasztják.

*

Így mesélgette ezt öreganyám s ha én olyan jámbor ember vagyok, aki mindent elhiszek még a történetíróknak is, mi jusson kételkedném egy írástudatlan öregasszony mesemondásában? De mikor aztán én adogattam tovább a szép-apám bíraskodása történetét, más kiskunoktól is hallottam, hogy az ő szépapjuk is éppen így bíraskodott s ilyenformán ez a történet alighanem krónikás adoma. De némi világosság így & derül rá belőle, hogy mért nem öröklünk mink az őseinktől anekdotáknál egyebet.

Mit találtam a cirokföldön?

„Itt az idő, itt van, itt, ásassunk már valamit.” Ez a múzeumi nóta így ősz felé, mikor a termés betakarodik a mezőkről és a kint való nemzet hajlandó az ősök csontjait kivallatni a földből. Persze illendő napszámért, mert azt maga a hét vezér se kívánhatja, Isten nyugtassa őket, hogy ebben a drága világban ingyen keresgessék őket a kései unokák.

A múzeumi nóta rendesen azon bukik meg mostanában, hogy nincs miből napszámot fizetni. Nem minden múzeumnak van olyan Kunágotája, mint az én szegedi muzeumomnak. Ez a derék csanádi község nemcsak a földjében tartogat ritkaságokat, hanem a földjén is. Itt találkoznak olyan magyarok, akik nem azt várják, hogy a múzeum instálja meg őket, hanem ők instálják meg a muzeumot:

— Tessék már minálunk is őseket keresni egy kicsit. Mi megmutathatjuk a halmot is, amelyikben találhatók, megfizetjük a napszámot is a munkásoknak. Az uraktól nem kívánunk mást, csak azt mondják majd meg, mit találtak a földünkben.

Igenis, a kunágotai magyarok a maguk szíve szántából két milliót adtak össze régészeti ásatásokra. Igaz, hogy a környéken sok a gazdag uraság és a faluban is akad néhány nagygazda, kiscgazda. De, hogy félreértés ne

legyen a dologból, a pénzt nem ezek adták. A két milliót a kunágotai lateinerek szedték össze maguk közt: a jegyzők, segédjegyzők, tanítók, kántorok. Kivetették magukra a régészeti sarcot, „te fizetsz egy napszámot, te fizetsz kettőt”, kiki tehetsége szerint. És akadt olyan tanító, aki följobbezett:

— Hohó, nem hagyom a jussom! Három napszámot vállalok!

Nem tudom mikor jegyezték föl utoljára ilyen különös dolgot a hazai annalesek. Érdeemes volna a neveket is följegyezni, de nem merem. Hátha fölemelik az adójukat ezen az alapon! (Ámbár hiszen a községi végrehajtó is köztük van. Az se hagyta a jussát.)

Elég az hozzá, hogy rövid időt Kunágotán töltöttem, mint ásató mester. Egy lap megtisztelte a kunágotai ásatást azzal, hogy vasárnapi vezércikkben tett említést róla. Most már az illendőség azt kívánja, hogy arról is beszéljék, hogy mit találtam Kunágotán? Igaz,, hogy a világ nem szaklap. De ez kiegyenlítődik azzal, hogy én se vagyok szakember.

Ez mingyárt kiderült, ahogy megérkeztem a faluba.

Hogy szavamat ne felejtsem, Kunágotára egy kicsit körülményes a megérkezés. Vasútja nincs, Bánhegyestől autóomnibusszal megy az ember.

— Mit fizetek? — kérdem a soffőrt, aki maga a tulajdonos.

— Semmit, kérem, semmit.

— Nem — mondom —, én se hagyom a jussom.

— Hát akkor tessék azt is a napszámhoz tenni —, fogott ki rajtam autós barátom.

Autón is hosszú ut a falu széléig, hát még onnan a községházáig! A kunágotai nagyucca

olyan hosszú, hogy mesélnek egy fiatalember-ről, aki legénynek indult el az elején és nagyapának ért a végére. Hát ehhez nem tudok mit szólni, mert ezt még nem próbáltam. Hanem azt tudom, hogy én egy hétig mindennap mint nagyapa indultam e! rajta, de egyszer se lett belőlem fiatalember, mire a végire értem. Különbén aki meg akarja tudni, milyen hosszú ez a nagyucca, az vegye elő a múltban megjelent angol Harmsworth-lexikont, abban Alföld címszó alatt benne van Kunágota térképe, mint tipikus alföldi falué . . .

Mindegy no, örüljünk neki, ha az angolok azt képzelik, hogy minden alföldi falu olyan kiléniázott, mint Kunágota. A fő az, hogy megérkeztünk s már indulhatok is az ásós, kápás hadammal a krumpliföldre.

— A krumpliföldre? — ütődök meg. — Hiszen nekem eddig mindig cirokföldről beszéltek. Azon találták a rozsdás kardot.

— Hja az megint más, — lép elő a magyarjaim közül egy bizonyos Péter bácsi nevezetű. — A huszár, az a cirokföldben van, de az Atilla a krumpliföldön tartózkodott.

Már most, ha én tudósa vagyok a régészetnek, akkor én menten visszafordulok Kunágotáról. Ha én tudós volnék, már régen megmondtam volna, hogy én ezt a mostani Attiiahajkurászást egész tudománytalan dolognak tartom. így azonban csak csöndes nézelődője lévén a tudománynak, mint minden egyéb világi dolognak, csak rámosolyogtam Péter bácsira.

— Ahogy én ismerem az Atillát, nem nagy kedvelője volt az a krumplinak.

Péter bácsi összehúzza a szemöldökét, amely olyan szigorú szemöldök, mintha azt Attila tálosaitól örökölte volna.

— Nézze, a mérnek úr ehhez jobban értett..

— Melyik mérnök úr?

— A nagyságos főmérnök úr, tudja, aki az üstöt mérésikélte itt az én suttyó-koromban. Van-e magának napacel-ja?

— Nem, az nincsen.

No látja, annak volt. De az olyan fényes volt, hogy ha a nap belesütött, azt emberi szem ki nem bírta.

Kezdem sejteni, hogy a napacel nem valami *tót* káromkodás, hanem valami fémtükör lehet, amit a magyarok nap-acél-nak mondanak.

— Hát aztán mit tudott az a napacel?

— Megmutatta a krumpliföldben a kriptály-t, akiben az Atilla fekszik. Ott áll fölötte a pap is a szentséggel, osztán tizenkét cseh vitéz meg leborulva imádjá.

Sokért nem adtam volna, ha megláthatom az Isten-ostorát ebben az érdekes miliőben. De hát nem volt szerencsénk. Másfél napi munka után megkoccant ugyan az ásó valamiben, de a Péter bácsi felesége mindent elrontott. Hozta az ebédet az urának, oda guggolt a gödör szélére s ahogy meglátta a mélységben az urát, elhőtyögte magát:

— Jaj, csak nem kendet ási tán el ez az úr a gödörbe?

— Hü, a Máriád ne legyen! — hördült fel Péter bácsi a mélységből. — mingyárt szétvágom a fejedet az ásóval te! Már éppen a kiptály küszöbét cseszte, mikor megszólaltál, Most már hiába minden, elcsusszant innen az Atilla, mert az Atilla nem állhatja az asszonynépet, ahogy a világkrónikák írják.

Szerencsére nem messze csusszant a nagy király, csak egy-két kilométernyire innét, a kukoricaföldre. Ezt meg egy Pál nevű táltos tudja, az meg a keresztanyjától hallotta még

gyermekkorában, aki azért látott be a föld gyomrába, mert aranyat cseppentettek a szemébe. (Érdekes, hogy némelyek meg akkor nem látnak, ha arannyal kenik meg őket. Ez sokkal gyakoribb eset, de ezt ne bolygassuk most, mert ez már az orvosi tudományra tartozik.)

A kukoricaföldből is kifogytunk, de a táltosokból nem. Most egy Máté nevezetű sámán hozakodott elő valami zsidó könyvvel, ami neki gyerekkorában járt a kezében.

No ezt magamtól is fölérhettem volna ésszel, hogy zsidó nélkül nem lesz szerencsénk! Idejekorán kiviszem a szót a tudományos Máté szájából.

— Az a zsidó könyv már régen a csanádi püspök birtokába került. Éppen abban olvastam én is, hogy az Atillát cirokföldbe temették el, mert nagyon szerette a cirokból főtt sört.

Ez olyan érv volt, amivel nem lehetett szembeállni. Még Péter bácsi is azt mondta rá, hogy ezt már ő is hallotta. Így aztán negyedik nap reggelén mégis csak a cirokföldet vettük vallatóra s délre már meg is találtuk a *honfoglaláskori lovas-temetőt*. A honfoglaláskori *temető* semmi esetre se jelentse az olvasó előtt a sirok százait. A honfoglalók egy-két nemzedéken keresztül lovas nomádok voltak s belpolitikájuk homlokterében nem a kisüst állott, hanem a legelő. Egy-egy atyafiság sátrat ütött egy-egy halmon, amelyikről messze lehetett látni s ott maradt addig, míg a jószága le nem legelte a környék fűvét, aztán ment tovább, új szállást keresni. Aki aközben átköltözött a másvilág fűvellő mezőire, annak ágyat vetettek a halom keleti lejtőjén, a jó puha homokban, arccal napkeletnek, ahonnan a Hajnalisten eregeti aranynyilait. Ezért van az, hogy némelyik halomban csak egy lovasvitéz tete-

meit találni. A tíz-tizenöt síros temető már ritkaság. Ahol ennyit találni egy szálláson, ott nagy isten-verése lehetett a nemzetségen.

A kunágotai cirokföldön hat lovas-sírt találtunk. Azaz, hogy nem is lovas-sírt, hanem lófejes sírt.

A lóval való temetkezés a turáni törzsek rítusa volt, nálunk a hunoké, avaroké, bolgároké, magyaroké. Kezdetben egész lovat temettek a messzi útra kelt vitézzel, hogy ne gyalog tegye meg a hosszú utat, mert az nem lett volna úrhoz illő dolog. Gyalog csak a szolga ment még a másvilágra is. A torontálmegyei Csókári egyszer tizennégy avar lovast találtam a Tűzkő-halom keleti hajlatán, arccal naptámadatnak. Mindegyiknek egy kicsit magasabbra ágyazták a fejét, mint a lábát s mindegyik mellett ott volt a fölszerszámozott lova, kengyellel, zablával, nyereggel. (Az egyik lócsontvázon több, mint hatvan rézzel bélelt aranyboglár jelezte az elkorhadt szerszámszíjak helyét.) A Tűzkő-halom északi oldalán volt a szolganép temetője, a hullámvonalas cserepek szerint ítélve, alighanem szlávoké. Ezeknek is szabad volt arccal napkeletnek nézni, — csakhogy ezeknek a feje állt alacsonyabban, mint a lába. Lovat sem lehetett mellettük találni, hanem igenis minden halott fölött megtaláltam valami szarvat viselő állatnak a koponyáját, kosét, marháét, szarvasét.

A kunágotai sírokban nem egész lovat, csak a ló fejét, meg a két első lábát találni a halott lábához fektetve. A másvilágra való lovaglást kezdték szimbolikusan felfogni és szimbólumnak a lófej is elég volt. Praktikusabb is volt így a dolog, mert a ló többi része futotta a halotti tort. (Most azonban a törzsökös magyarok már csak tor-túrót szervíroznak a halott emlé-

kezetére. Nem hiába mondják mindig, hogy elfajzottunk az ösöktől).

Egyébként azonban a kunágotai honfoglalók mindent veledtak a halottal, amit a tekintélye megkívánt. A lókoponya mellé odatették a zablát és a hajlottalpú kengyelt, amit a puhatalpu lábbeli megkívánt. A halott vitézt is díszbe öltöztették. Az egyik mellett bronzmarkolatú kardot találtunk, a másikkak a vállánál egy csomó nyílvevesszöt, a harmadikkak a balkezében tartott öt nyilat. Egészen új típusú lelet az a törkésnek vékony, szögnek vastag és hosszú vas-szerszám, amit az egyik csontváz derekatáján találtunk a baloldalon. Fanyele volt, amely természetesen elmállott s kis ezüst-kupakba szolgált, amely a nyári divatos suhogó-pálcák gombjához hasonlít. Díszítésén majd elvitatkozhatnak a szakértők, hogy melyik keleti stílushoz hajaz. Engem a perzsára emlékeztet.

Ez a nyársas vitéz különben valami tekintélyes ak-sakál lehetett. Nyíltartó tegeze is volt, amelynek a vasalása megmaradt. Hozzá hasonlót egyelőre nem találtam a szakirodalomban. Amerre az általvető-szíz futott a testén, egy marék aranyozott ezüst-boglárt találtam rajta. Valamennyinek stilizált ágat, levelet ábrázol a középmezeje, egy szívalaku pitykében alighanem kínai motívumot fognak sejteni a hozzáértők.

— Ez úr lehetett, mert még most is nagyon mérgesen néz, — mondják a magyarjaim, mikor a csontváz-hámozásban a koponyához értünk. Azt hiszem, a magyar paraszt szemében ezer esztendő óta ez a különös ismertetőjele az urnák.

Az azonban egy kicsit zavarba hozta véreimet, hogy az „uraság” halántékain két nyitott végű aranykarikát találtunk.

— Mégis csak huszárkapitányné lehetett ez, ha függője van.

Hiába magyaráztam nekik, hogy nem fülönfüggők voltak azok, hanem hajtartó karikák, amelyek a halántékon lógó hosszú hajfonadékot összefogták, — nekem nem hitték el. Szerencsére a falu borbélyja is segített nézni az ősök föltámasztását vagy hatvanad magával. Az aztán latba vetette értem a szavát.

— Jól mondja pedig az úr, emberek. Hát Rákóczi Ferenc őfelségének nem akkora haja volt, hogy a sarkáig érhetett volna? Láthatják kendtek a műhelyemben is, ugyan ott csak derékig festette ki a piktör.

A borbély helyreállította tekintélyemet. Mikor a legközelebbi sírt kibontjuk és fölveszek a koponya mellől egy kis ezüst karikát, azt mondom Péter bácsinak:

— Csak vigyázva azzal a késsel, hogy a másik függő is egészben maradjon!

— Micsoda függő? tekintett föl mérgesen Péter bácsi. — Volt is még akkor függő! Ez csak olyan hajtartó karika.

Pedig ez valóban függő, amit egy vékonycsontú serdülő gyerek, vagy talán gyereklány hordott ezer évvel ezelőtt. Egészen közel fekszik a kis csontváz az „uraság”-hoz. A lábánál neki is lókoponya, ritka épségben maradt, zablája nincs, ellenben van mellette egy pár kengyel. Olyan kicsi, amilyent még sohase láttam. Női lábra, vagy gyereklábra való.

A magam részéről a lánygyerek mellett maradok. A tarkójánál tenyéryni nagyságú kerek ezüst-pléh görbül rá a koponyára. Ostya-vékony, mégis sikerül egészben kivenni. A kifelé néző oldala közepén szívalakú bemélyedés, meg-aranyozva. A felső szélén két lyuk, abba vékony ezüst-drót szolgál, amely a homlokon keresztül körül keríti a fejet. Ahogy levegő éri, helyenkint szétporlik, csak darabokban lehet fölszededetni.

Két-három hazai sírleletben találtak eddig ilyen vékony ezüst-korongot, mindig honfoglalás-kori temetőben, azonban mindig megbolygatott sírból. A régészek nem tudtak vele mit csinálni és jobb híján megtették a lószerszámon csüngő dísznek. A kunágotai sír szerint a honfoglalás-kori magyar nő hajdísze volt. Bizonyság rá a csontok megzöldülése ott, ahol rajta feküdt a koponyán.

Honfoglaláskori nő... A honfoglalást tulajdonkép csak Szent István fejezi be. A kunágotai temető körülbelül a honfoglaló száz esztendő derekáról való. Az egyik sírban Romanos Lakapenos görög császár bizánci ezüst érmeit találtuk. (Átlyukasztva, díszül hordták, mint „kis ezüst”-öt.) Ez volt az a kegyes uralkodó, aki olyan rossz üzletet csinált, ami még császárok közt is ritkítja párját. III. Richárd egy lóért adott volna egy országot, de a Lakapenos csakugyan oda adott egy országot azért a levélért, amelyet Jézus Krisztus harminc éves korában sajátkezűleg írt Abgar edesszai királynak...

Ennek a Romanosnak a kortársa minálunk Taksony vezér volt, az Árpád unokája és Szent István nagyapja. Az ő magyarjainak hagyatékát őrizte meg a kunágotai cirokföld, amelybe tisztelettel temettük vissza a korhadt, mállott csontokat, két koponyát azonban sikerült teljes ép-ségben kiemelni.

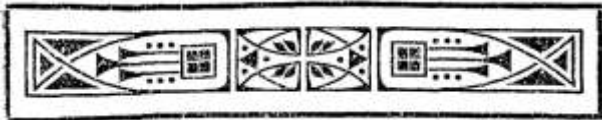
Angyalhullásos szántókon, göröngyös dülő-utakon tenyéren vittük be őket a szállásomra az őszi napszállat pirosságában. Az árnyék megnövesztette őket és óriások feje gyanánt vetítette képüket a varjúmákos tarlókra. Kései magyarok hosszú csapata hallgatag halotti kíséretül utánam. Talán mindnyájan egyet gondolak, mikor magától jött elfogódottsággal halkán lépegettünk a honfoglaló hősök után,

akiknek hagyatékát eljátszottak a háború kockáján ...

A kapuban a gazdám házvezetónője fogadott bennünket. Törülgette a szemét a kötőjével.

— No, mi baj, Julcsa néném, mit sirat? — kérdezem tőle.

— Ó istenem, hát ezeket az ártatlanokat, — mutat a koponyákra. — Élhettek volna még szegények, hiszen csupa jó foguk van.

Amihez mindenki ért.

Ennek a történetnek éppen csak az eleje hihetetlen. Az, hogy a Ferdinandus császár Bethlen Gábornak a Katharina asszonnyal való esküvejekor akkora gyémántot küldött ajándékba, mint egy tyúktojás.

A tyúktojás még csak hagyján, de nem olyan emberek voltak a Habsburgok, hogy gyémánttyúktojásokkal hajigálódtak volna. A Ferdinandus secundus meg különösen nem olyan ember volt. De hát csak azért el kell hinni a dolgot, mert anélkül nincs történet.

Ugyan akkor se volna, ha a császár postán küldte volna a gyémántkövet ajánlott csomagban. Ha a posta ki lett volna már akkor találva, akkor bizonyosan úgy is küldte volna, annál inkább, mert a császárok portómentesen küldhetik még a káposztásköveket is. Mivel azonban a posta még akkor tarifástól együtt az idők méhében volt (ugyan a tarifa ott is maradhatott volna), a császár kénytelen volt követre bizni a követ.

A követ aztán azt a bolondságot találta elkövetni, hogy az audiencián elkotyogta Bethlen Gábornak a kulisszatitkokat is. Többi közt azt is, hogy három nap, három éjjel tanakodott rajta a fölséges császár, hogy elküldje-e, vagy se a kárbunkulust a nagyságos fejedelemnek: olyan nagy annak az értéke.

— Azért úgy vigyáztasson erre nagyságod, mint a szeme világra, — nyújtotta át a bécsi fitty—firitty a szivárványszín szikrákat szóró kincset Erdély fejedelmének.

— Úgy? — ráncolta össze Bethlen a bozontos szemöldökét. — No majd csak találunk neki valami alkalmas helyet.

Azt pedig nem máshol kereste, mint az udvarbéli urak közt, akik éppen az ebédlőteremben szürenektek a fekete mellett. Azon hacarásztak, hogy Parázsónak, az udvari bolondnak összeragadt a szája a sűrű nádméztől, amivel a fekete levest édesítette.

— No urak, tudjátok-e, mi ez? — toppant közéjük a fejedelem a gyémánttal. — Úgy nézzetek rá, hogy ez a karbunkulusok öregapja. Ezt pedig annak adom közületek, akinek a mesterségét valamennyien legkülömbnek tartjátok.

A bécsi követ majd a térdéig ejtette az állát bámulatában és rémületében, mikor a fejedelem oda fordult hozzá:

— Megjelenheti kelmed otthon a felséges császárnak, hogy ilyen becsülete van minálunk az ilyen békasónak.

Hanem az urak jókedvét úgy elvágta a fejedelem a pályázati hirdetésményével, hogy ollóval se lehetett volna különben. Minden ember különb akart lenni a másiknál s biz abból az lett, hogy minden ember nagyobbat kurjantott, mini a szomszédja.

— Nono, urak, — nevette el magát a fejedelem, — nem diéta ez, hogy itt is torok szerint mérjétek a dicsőséget? Hát hiszen én azt se bánom, csak addig várjatok, míg a fületem kiviszem közületek. Amit aztán végeztek, azt estére nekem megjelentsétek.

Lett aztán olyan zenebona, hogy meglehetett volna vele szalajtani három török tábort, Kama-

rás, kincstáros, udvari pap, étékfogómester mind egymás hajában volt. Még az udvari hátkakaró is kékre-zöldre rikoltozta magát, hogy de bizony csak az ő mestersége a legelőbb való, (Az a kis ébenfapálca, amivel a mesterségét végezte, ma is meg van, még pedig nálunk a szegedi múzeumban, meglehet nézni minden vasárnap. Ez is bizonyosság rá, hogy milyen hiteles ez a történet.)

Az egymásba keveredett társaságban csak két ember viselte magát csendesen. Parázsó, az udvari bolond, meg Nikodémus doktor, az udvari orvos. Parázsó még most is a nádmézei tisztogatta a nyelvével a szája széléről. Nikodémus meg arra adta a fejét, hogy súgdosócskát játsszon a versenytársakkal.

Nem is kellett nagyon megerőltetni magát, mert minden embernek ugyanazt súgta a fülébe. Se többet, se kevesebbet, csak éppen ennyit:

— Ha azt mondd a fejedelemnek, hogy az én mesterségem a legkülönb, megfelezem veled a gyémántot.

Nem hiába volt görög ember Nikodémus, de ravasz embernek is adott kenyeret. Akinek ő a fülébe súgott, az egyszerre elcsendesedett és egy szót se szólt többet. Csak Parázsó kukkantotta el magát, az csak annyit mondott:

— Hát nekem semmit se szólsz komám?

A doktor méltóságosan végignézett a bolondon, és azt felelte:

— Polont lukpul polont szél fuj!

— No csak el ne fűjjon, kedves komám, — rázta Parázsó a csöngettyüs sapkát.

S csakugyan, mikor este Nikodémus bejelentette a fejedelemnek, hogy őt találták legérdemesebbnek a gyémántra s az udvari pap ezt megerősítette a többiek nevében („Dat Galenus opes”!), Parázsó nagykomolyan odakiáltott:

— Veto! Ellentmondok!

Olyan ráncbaszedett képpel mondotta ezt, mint ahogy a nagyurak szoktak beszélni a fejedelmi tanácsban. S mentül összéb morcsolta sete-suta képét, annál nagyobb lett a kacagás.

— Hát aztán mért mondasz ellent, te bolond? — nevetett a fejedelem is.

— Mert az nem lehet valami különös mesterség, amihez mindenki ért.

— Ohó! — zajongtak az udvarbeliek. — Hiszen még a doktorok se mind értenek hozzá.

— Hát ahhoz magam se konyítok, — bizonyította a fejedelem is.

— Sohse tagadd, komám, — erősködött a bolond, — holnap délig bebizonyítom, hogy egyiktek különb orvos, mint a másik.

Nikodémust fojtogatta a düh, de a fejedelemnek éppen jó kedve volt, belement a tréfába.

— Ha beváltod szavad, Parázsó, *itt* lesz a gyémántok öregapja.

Dehát szegény Parázsónak rosszul kezdődött a másnapja. Már első kakasszóláskor oh ténfergett a palota kertjében s jajgatott akkorákat, hogy a főkertész mezítláb szaladt ki hozzá.

— Mi baj, Parázsó?

— A fogam, a fogam! Úgy fáj, hogy már a földet is rágom kínomban.

— Inkább egy kis violagyökeret rágnál, nincs annál jobb fogfájásról.

— Hogy mondtad? — szedett elő Parázsó egy kis jegyzőkönyvet a csurapéjából? — Viologyökeret? No ezt mindjárt fölírom, hogy el ne felejtsem.

Akkorára odaért az udvari sütőmester is.

— Meleg korpát rá, — ennek meg ez volt a tanácsa.

— De bizony nincs jobb a jeges boroga-

tásnál, — bizonykodott arra haladtában a pince-
mester.

Parázsó ezt is fölírta mindakettőt. Volt a jövő-menő udvari nép között, aki kalapzsírolajat javalt, volt aki varjúháját. Az egyik tömjé-
néen akarta megfüstöltetni, a másik zsályamagot akart beletömetni.

— Nem ér semmit, — legyintett az udvari pap. — Borovicskával kell öntözni a tövét, attól kiázik a fájás.

Parázsó ezt mind följegyezte s közben jaidított akkorákat, hogy az már a fejedelemnek is hasította a fülét. Leballagott a bolondhoz s megállt előtte nagy szánakozva:

— Tudnék valami jót a fogadra, Parázsó komám. Forró mustárkovász egyszerre kiszívna belőle a fájást.

— Köszönöm komám, már ki is szívta, — vigyorodott el Parázsó.

— Hogy-hogy? Már nem fáj?

— De nem is fáj, komám. Csak azt akartam megmutatni, hogy a Nikodémus mesterségéhez mindenki ért. Éppen te vagy a századik, aki meg akartál doktorolni.

A fejedelem elnevette magát, s olyan barackot nyomott Parázsó fejbúbjára, hogy fölért a gyémántok öregapjával. Hanem azért neki adta azt is. Parázsó pedig belevarrta a gyémántot gombnak a csörgettyűs süvegébe, amit ezentúl mindig háromszor emelt meg Nikodémus mester előtt.

A nagyeszű kripóciak.

Ez még a régi jó világban történt, mikor nekünk termettek a Kárpátok a karácsonyfát.

Az öreg Abádi Péter a tíz ujján se tudta volna elszámolni, hány faluja, erdeje, pusztája van szerteséjjel az országban. Hanem azért még se emlegették annyit a gazdagságáról, mint a tréfáiról, mert a tréfacsinálásban igazán nem volt neki párja.

— Többet ér egy tréfa száz temetésnél, — ez volt a szavajárása az öregnek s ebben igen csak igazat ad neki minden okos ember. Hanem abban már nem éppen volt igaza Abádi Péternek, hogy ott is üzze a tréfát, ahol nem kellett volna. Ebben nem volt előtte semmi személyválogatás. Neki mindegy volt, ha szegény ember, ha nagy úr: csúffá tette, aki útjába akadt.

— Hej, Péter, — mondogatták neki a jó cimborái, — majd meglátod, hogy egyszer te is emberedre akadsz.

— Állok elejbe! — nevetett az öreg. — Megeszem én azt az embert, aki engem megtréfál. Csakhogy az még nem született meg.

Akkor is valami jó tréfán törte a fejét, mikor a nyáron hazafelé kocsikázott valami felvidéki fürdőhelyről. Felöltözött a kocsis gúnyájába s úgy megsüvegelte az utón a jámbor falusiakat,

hogy a jámborok nem győztek neki visszaköszönetni a tasla kalapjukkal.

Valamelyik falucska határában úgy megbecsülték a tisztességtudásáért, hogy még füstölt túróval is megkínálták. Mert hogy éppen a reggeli falatozásnál érte a falubelieket, akik a zabocskájukat aratgatták.

Abádi Péter belekóstolt a túróba tisztesség okáért, a zabkenyérbe is beleharapott, aztán azt kérdezte, hogy ki ebben a faluban a legnagyobb úr.

— Én volnék, — lépett elő a legnagyobb bocskorú ember. — Szunnák Matyej a nevem. Én vagyok itten a bíró.

— Szép neve van kelmédnek, — bólogatott Abádi, — bizonyosan ehhez mérték kelmédnek a földet is.

— De hiszen, atyámfia, — pislogott a harcsabajuszú Matyej, — kifelejtett minket az Istenke, mikor földet osztogatott. Árendás föld ez mind, végtelen-végig.

— Hát a gazda kicsoda?

— Nagy úr az, földi, — emelte meg Matyej a gomba kalapját, — Abádi Péternek hívják.

Abádi Pétert hirtelen megköhögtette a füstölt túró. Hm, mégis csak bolond sor az, — gondolta magában, — hogy ő ennek a falujának soha színét se látta. Pedig szép darab földecske ez. Igaz, hogy zabnál egyebet nem terem, de van rajta akkora fenyőerdő, hogy gyalogszerrel meg nem kerülné egy százasért.

Hanem azért nem szólt Abádi Péter egyebet, csak megköszönte a vendégséget s azt kérdezte, hogy adott-e az Isten jó termést az idén.

— Ojjé, — vigyorgott Matyej boldogan. — Annyi a zab, hogy az idén még kalácsot is süthetünk belőle, nemcsak kenyeret.

Abádi aztán kocsira kapott s csak úgy visszaszóltában kérdezte meg, minek hívják ezt a falut?

Kripócnak.

Otthon aztán a számadási könyveiben megkereste Kripócot. De bizony azt is megtalálta, hogy a derék kripóciak még most se fizették meg a múlt esztendei árendát.

Abádi Péter azonban nem az az ember volt, aki az ilyesmiért megharagudjon, inkább olyan kedve kerekedett, hogy alig tudott szóhoz jutni a kacagástól, amikor kiadta a parancsot az íródeáknak.

— Hamar csak, öcsém-uram, valami szép levelet a kripóciaknak. Írja meg nekik, hogy hallottam, milyen jó termésük volt nekik az idén. Ennek örömeire megengedem nekik, hogy ebben az esztendőben kétszer arathassanak.

Nevetett Abádi Péter, de csak akkor nevetett Isten igazában, mikor megjött a Szurmák Matyej válasza. Azt írta nagy iromba betűkkel, a bíró, hogy alássan köszönik szíves engedelmet, nagy jóakaróját a nagyságos úrnak, majd máskor is kérnek belőle.

Hanem akkor meg már harsogott a nevetése Abádi Péternek, mikor újra levelet íratott a kripóciaknak.

— Írja meg nekik, öcsém-uram, hogy ha már két aratást engedtem az idén, most már az árendát is kétszeresen fizessék meg.

Hát nem is lett abban semmi hiányosság. Igaz, hogy télre járt már az idő, mikor a dupla árendát bevitték, de legalább maga Szurmák Matyej vitte be két bocskoros atyja-fiával. Nem győztek hálálkodni nagy jószágért a nagyságos úrnak, akiben világért se ismertek volna rá arra a bizonyos kocsisra. Hiszen szemüket se merték fölemelni az istenadták, olyan alázatosak voltak. Erőnek erejével kezét akartak csókolni.

— Menjetek már no, — háritotta el őket

Abádi, — szót se érdemel az egész. Az ilyen derék embereknek akár három aratást is engedek egy esztendőben.

— Sokkal nagyobb kérésünk volna most, nagyságos urunk, — motyogta Matyej zavarodottan.

— Mi lehet az? — nyitotta kerekre Abádi a szemét nagy csodálkozva.

— Szeretnék egy kis karácsonyfának valót szedni a kripóci fenyvesben, — nyögte ki nagykeservesen a harcsabajuszú ember.

— Amennyit csak jól esik, — mosolygott Abádi. Hanem mikor Matyej írásban kérte az engedelmet, már akkor elfutotta a méreg.

— Mit, hogy én tollat vegyek a kezembe azért az egy-két hitvány gallyért!

Bizony pedig meg kellett azt cselekedni. Azt mondták a kripóciak, hogy szó: szellő, papiros: megmarad. S ki nem lehetett őket tuszkolni addig, míg a kezükben nem volt az engedellem. Vághatnak karácsonyfát, amennyi tetszik.

Félóra múlva elfelejtette Abádi Péter Kripócot minden bocskoros bíróstól. Nem is jutott eszébe, csak karácsony előtt egy-két nappal. Akkor is csak azért, hogy milyen pompás medvevadászatot lehetne tartani ott a kripóci fenyvesben.

Másnap már ki is szállt Abádi Péter Kripócon vagy tized magával. Kripócot hiszen meg is találták bocskoros népével egyetemben, hanem a fenyves nem volt sehol.

Az bizony leúszott a Garamon. A kripóciak kaptak az engedelmen s az egész erdőt kivágták karácsonyfának s eladták szerte-széjjel az országban. Annyit pénzeltek belőle, hogy fölért tíz aratással.

Abádi Péter nem ette ugyan meg Szurák Matyejt, de azt megfogadta, hogy soha többé nem üz tréfát szegény emberekkel.

Királyasszony macskái.

Mária Teréziáról mindenki tudja, hogy nagyon szerette a magyarokat. Erről még az írástudatlan magyarok is tudnak mindenféle történeteket, köztük olyan csintalanságokat is, amikkel már Mária Terézia előtt is mulattatták magukat a mesekedvelő magyarok. Csakhogy akkor még nem Mária Teréziát mondtak, hanem egyszeri királykisasszonyt. Ezek a régi pajkos mesefosztlányok később mind a szép asszonykirály szoknyájához tapadtak.

Az én történetem nem ezek közül a dévajságok közül való. Mosolygósnak ugyan ez is mosolygós, de az ilyen mosolygásban nem sok öröme telik Ámornak. A királyok mosolyának mindig politika ül a sarkában, — hát még a királynőkének!

I.

— Mivel hálálhatnám én meg a magyaroknak hozzám való nagy jóságukat? — ezt kérdezte a mosolygó szép asszony a magyar uraktól, mikor a *vita* és a *sanguis* megmentette a trónját. — Sok vére hullásáért mit kíván a magyar nép?

A magyar nemzet akkor a nemes urakból állt. A paraszt jobbágy nem számított, a polgár meg tán annyit se. Ha ezeket kérdezi meg Mária Terézia, ezeknek tán lett volna valami kérnivalójuk, mert a nyavalyás purgerek sohse sze-

mérmeskedtek, de az urak csak a vállukat vonogatták. Azt mondják, becsületből tették, amit tettek s azért nem jár fizetség.

(Látnivaló, hogy nagyon régi urak voltak ám ezek!)

A királyasszony azonban erővel meg akarta mutatni, milyen háládatos ő a hü magyarokhoz. S hogy azokkal nem boldogult, megkérdezte a bécsi tanácsosait:

— Mondják már, tanácsos urak, maguk jobban ösmerik a magyarokat, mi esne azoknak legjobban?

No, ezt azután eltalálta a nagyeszű Kaunitz:

— Az lenne a legjobb, ha nem felséged járna le ezután a magyarokhoz Pozsonyba, Budára, hanem őket szoktatná ide Bécsbe.

A királynő meg is fogadta a tanácsot. Soha se tartott több országgyűlést Pozsonyban, hogy a magyaroknak ne legyen alkalmuk otthon panaszkodni ki magukat. Akinek valami ügyebaja, panasza, kérnivalója volt, annak Bécsbe kellett menni. Ott aztán tyúkkal, kaláccsal fogadták, — mert a tyúk, meg a kalács még előbb odaszokott Bécsbe — s még a helyét is megfújták az udvari cselédek az aranyos kanapéken.

Bizony az is megtörtént, hogy a királyasszony a tulajdon kezeivel veregette meg az öreg Buzogány András szőrmók ábrázatát, pedig az csak jámbor bocskoros nemes volt valahonnan Csikországból. Mi szél sodorta a nagy hegyek közül Borsodba az öreget, azt most már nem lehet tudni, az bizonyos, hogy a megye levéltárában megőrizte a nevét valami hivatalos írás az ezerötyszázötvenes évekből.

— Miben lehetünk kegyelmednek szolgálatjára, érdemes bátyám uram? — kérdezte a királynő, még pedig kívülről, könyv nélkül,

mert még akkor nem céduláról beszéltek magyarul a magyar királyok. (Ugyan a Mária Terézia fia már arról se beszélt. Az asszonykirály volt az utolsó Habsburg Ferenc Józsefíg, akinek megért egy ország egy-két szót a tulajdon nyelvén.)

Úgy megilletődött erre a nagy kegyességre a vén sas, hogy alig tudta elmotyogni a szíve szándékát. Nem akart ő semmi különöset, csak éppen Palkonyán akart egy gazdátlan telket adatni magának, amelyiknek a gazdája még Rákóczival kibujdosott.

— Hátha ahelyett Bécsben méretnénk kegyelmednek házhelyet? — mosolyodott el a királyné, akinek nagyon megtetszett az öreg nemes bicskával faragott ábrázata. (Gyerekkorában látott ő olyanokat az apja karrikatúragyűjteményében, amit az is az apjától örökölt, a teveszájú Leopoldus császártól. Annak a mulattatására készítették azt Rákóczi kurucairól a bécsi piktorok.) — higgye el kelmed, van ám ez a Bécs olyan szép, mint az a Palkonya.

— Csakhogy itt nem lehet ám olyan ludakat tenyészteni, meg öreg fa is vagyok már én az átültetéshez, fölséges királynő, — hajladozott a hajdani kuruc.

(Mert mi tagadás benne, ő is kuruc volt annakidején, amikor az volt a divat. De hát mi lett volna ebből a szegény hazából, ha mindenki kibujdosott volna belőle, aki kuruc volt és senki se szegődött volna be a császár hűségére?)

— Hát fiai vannak-e kegyelmednek? — kérdezte kegyesen a királyasszony.

— Még pedig ketten! villant föl a büszkeség lángja Buzogány Andrásbokros szemöldöke alatt.

— Hát azoktól tudja meg kegyelmed, szeretnék-e megnézni Bécset? Hátha ő előttük

még nincs bedeszkázva Palkonyánál a világ.

Bizony az lett abból, hogy mire Buzogány András befogta hízóba az első ludakat a donációs telken, akkorára a királyasszony testőrző vitézei közé állt a két ifjú Buzogány. — Hamar megszokták a jó helyet, az udvari dámákat, a cifra bálákat s nemsokára otthon abban érezték magukat Bécsben, mint Palkonyán.

Nem csoda, hogy megszoktak, mert annyi volt már akkor a magyar ur odafönt, hogy szinte sokallták őket a bécsiek. Pedig hiszen annak is csak ők látták hasznát. Ami magyar vagyont el nem szívtak adóba, az odagurult elébük a maga jószántából. Nem kellett vetkőztetni a magyart, vetkőzött az magától is.

Éppen egy esztendeig voltak a palkonyai nemes úr fiai a királyasszony udvarában s mikor Buzogány András fölkocogott hozzájuk látogatóba egy tarisznya lúdmájjal, azzal fogadták a gyerekei:

— Édesapánk, magyarul kukorékol itt már a kakas is!

(A bécsi dámák voltak a megmondhatói, hogy igazat beszéltek a legénykék.)

— No annak örülök, — köszörülte a torkát az öreg. — De hát az a szép dróthajatok miért van úgy kibodrogatva, befonva, pántlikába kötve, liszttel csúffá téve, mint az olyan frajlaké, akik egy pénzzel szokták megjárni a vásárt?

— Így divat ez, most édesapánk, — nevettek a gyerekek, — így kívánja felséges úrnőnk is. Azt mondja, szebb ez, mint az a kócos üstök, amit az otthon való szittyák hordanak.

Öreg Buzogány András megcsóválta a kócos üstökéi, — mert ez csak megmaradt rajta a néhai kurucból — s egy kicsit elszomorodva tért haza Palkonyára.

II.

Eszendő olyankorra megint fölnézett Bécsbe Buzogány András. Meg nem ismerte két szép deli fiát, mikor a csipketászlis rokokómaszkában elébe álltak, ijedten csapta össze a kezét:

— Hát ti, ebadták, mióta szegődtetek be majommutogatónak?

— De édesapánk, hát csak nem járhatunk bőrnadrágban, mint otthon a hajdúk?

— De a kirelájzumát a gazdátoknak, nem komédiásnak adtalak én ide benneteket! — csapott nagyot az öreg András a bőrnadrágos combjára. — Hát azt a gyönyörű szép sugár bajszotokat, hová tettétek?

A két ifjú kétfelé dőlt a nevetéstől.

— Ez most a magyar divat Bécsben, édesapánk. Azt mondja felséges asszonyunk, hogy rá nem tud nézni az olyan emberre, akinek sündisznótüskék meredeznek az orra alatt.

Öreg Buzogány András megsodorta az orra alatt a sündisznótüskéket s nagyon szeretett volna velük valakit megszurkálni. Meg is fogadta, hogy ott nem hagyja többet Palkonyát, még ez a csúf világ tart.

De azért a harmadik őszön is csak beállított a bécsi udvarba s megkapta a kabátja szárnyát egy lisztes hajú fiatal úrnak, aki elsuhant mellette a márványoszlopos udvaron.

— Megálljon csak, uram öcsém! Ugyan legyen már hozzám annyi barátsággal, igazítson útba: a fiaimat keresem, a Buzogánygyerekeket.

-- Poszogány, Poszogány? — tátogatta a száját a lisztesfejű.

— Nini Gyurka, — rikkantotta el magát az Öreg, — úgy-e te vagy a nógrádi alispán fia?

Rád ismertem a csorba fogadról. Mondjad már no, merre lebzselnek a cimboráid.

— Nem érteget motyort, — fintorgatta az orrát a csorba fogó s úgy elszaladt onnan, hogy majd magával rántotta az öreget.

Az meg úgy megdühödött, hogy nyilván utána vágja a kardját, ha egyszerre nyakába nem borulnak a fiai.

— Kisztihand, kisztihand, papa!

No az öregnek se kellett egyéb, hogy megbéküljön. A kőangyalok majd elszálltak ijedtükben az oszlopokról, ahogy ráförmedt a fiukra:

— Micsoda? Hát tik már magyarul se tudtok, azt a madárijesztő hétszentségit az apátoknak!

— Dehogy nem, apánk, dehogy nem! — súgták a fülébe a vén szittyának a csirkévé vedlett ifjú sasok. — Hiszen a Gyurka is tud magyarul, pedig az már régebben elszakadt hazulról.

— Hát akkor mért nem úgy beszéltek? Aztán meg mért sugdolóztok, mint a rosszban járó?

— Azért, mert nem divat már magyarul beszélni, — csöndesítették volna a gyerekek.

— Hát melyik úristennek van azt jussa megtiltani?

— Nem tiltja azt senki, de nem illik. Nem szereti a magyar szót a fölséges asszony, mert azt mondja, úgy recseg-ropog az, mint kocsi-kerék alatt a kavics. Szebb annál a német. Úgy veszi az be magát a fülbe, hogy szinte ragad.

Az *öreg* úr elfohászkodta magát szép borsodi idiómán:

— Hü, a teremtésit annak a mángorlón finomított tajcsolásoknak! Hogy a nehézség

cifrázná ki csörgemetélővel a megurasodott fületek gombját!

Azzal kirántva magát a fiai kezéből, csörtetett be a sok üres termen keresztül a királyasszony szobájába, aki éppen a pablikán-madarát édesgette valami nádmézes pószpással. (Pablikánnak hívták akkoriban a papagályt és azt tartották róla, hogy mihelyst paráznaságot érez az asszonyi állaton, mindjárt kihull a farka tolla, ha pedig a saját gazdaasszonyát éri rosszon, annyira megbúsul rajta, hogy menten fölakasztja magát a kalitkája gyűrűjére. Ennél fogva nagyon kevés dáma mert akkoriban pablikánmadarat tartani maga körül.)

No., a királyasszony papagálya nem búsult még, inkább meg-megmérgeedett, amikor az öreg magyart meglátta és a királyasszony rózsás arca is elfehéredett a torzonborz ábrázat láttán. Az jutott neki eszébe, hogy ilyen lehetett az a Zách Felicián is, akiről ijesztő történetet olvasott egyszer a magyar históriában.

Az öreg úr azonban sietett megnyugtatni, régi módi gavallériával ütven össze a bokáját:

— Királyasszony, én Buzogány András vagyok, a Buzogány-fiúk atyja.

— Ismerünk, jó ember, — enyhült meg az uralkodó-asszony arca. — Mi jót hozott kegyelmed minékünk?

— Hoztam is, viszek is. Visszaadom a palkonyai dominációt, amit fölséged kegyelme nekem ajándékozott. Vinni pedig a fiaimat viszem vissza magyar embereknek.

III.

Bölcs asszony volt Mária Terézia, tudta azt a nagy igazságot, amit az ősei nem tudtak, az utódai meg elfelejtettek: hogy könnyebb meg-

fogni a magyarok lelkét egy csöpp mézzel, mint egy kád ecettel.

Nem haraggal felelt Buzogány Andrásnak a haragos szóra, inkább szelíden elmosolyodott:

— De hátha nem mennek?

— Kik? Az én fiaim?

— Azok. Az én híveim.

— Vér vízzé nem válik, — vágta oda dacosan az egykori kuruc. — A természetet még fölséged parancsa se tudja megváltoztatni.

A királyasszony nem szólt semmit, csak megrázott egy aranyos csengőt s kiadta a parancsot egy térdig harisnyás udvari lakájnak:

— Mutasd meg ennek a magyarnak a macskáimat!

Öreg Buzogány András palkonyai nemes úr akkorára tátotta a fogatlan száját, hogy majd kiesett rajta a feje. Hát mit nézzen ő királyasszony macskáin, amikor macskát láthat Palkonyán is, mégpedig akkorákat, hogy Bécsben fölfogadnák őket oroszlánnak? A múltkor is akkora kandúrt ütöttek agyon a béresek, hogyha az ennek a bőrbajuszú uraságnak a lábaszárán mérte volna meg, hogy mekkora hó lesz a télen, alighanem strimfii nélkül szaladt volna ki a világból a jámbor.

A bőrbajuszú azonban nem sejtette, hogy az öreg kurucnak ilyen vérszomjas gondolatai vannak, mert nagyon nyájas vigyorgással kellemkedett neki vagy kilenc szobán keresztül, amik mind tele voltak kopaszszájú szentek írott képeivel, agy hogy alig győzte előttük a keresztet hányni, mint illendőségtudó ember.

Csak akkor kapott észbe, amikor az utolsó terem aranyrámás képei közt ráismert a teveszájú Leopoldus imperátorra is.

— Hú a keserves Ponciusat neki, de ríva fakadhatott ennek az anyja is, amikor az ölé-

ben dúcolgatta, oszt azt mondta neki, hogy „szép a baba, szép, szép, szép”.

Ha már a keresztvetést vissza nem csinálhatta, legalább egy kis káromkodással tette jóvá a vétkét!

A hosszú sor szoba végén egy kis benyílóba tessékelte be a lakáj a nemes urat. Nem volt abban egyéb egy bársonypokrócnál, azon pedig nem volt egyéb kilenc macskánál. A hosszú selyemszőrű, dudagömbölyű cicák, szerte-széjjel szundikáltak a pokrócon és lustán pillogtak föl az ajtónyitásra.

— Latolsz, mátyar? — kérdezte a bőrbajuszú.

— Látni látok, — mordult el Buzogány, — de mi az istennyilát csináljak én ezekkel a förtelmes dögökkel?

— Meksimogatni, — vihogott a cseléd.

Az öreg nemes úr világéletében utálta a macskát, legföljebb olyankor talált benne örömet, ha kutyát uszíthatott rá, — de a királyasszony kedvéért erőt vett magán. Ha már arra támadt gusztusa a szépasszonynak, hogy övele simogattassa meg a macskáit, hát ő azt is megpróbálja. (Ugyan olyan szép asszonynak okosabb gusztusa is lehetne, azt a csillagos mindenit neki!)

A nagy hadivállalat azonban nem sikerült. Buzogány András úgy szaladt ki a macskaszobából, hogy maga is szégyelte. De hát olyan fújva, prüszkölve ugrottak neki a szikrázó szemű bestiák, mintha csak üzenetet kaptak volna a palkonyai atyafiaktól, hogy ez az a rettenetes macskahóhér, kinek ki kell szedni mind a két szemét.

Még akkor is alig szuszogott a nagy ijedségtől, amikor mar megint a királyasszony előtt állt.

— No, látta-e kelmed az én szilaj jószágaimat?

— Igenis láttam, fölséges asszonyom.

— Hát mit szól kelmed hozzájuk?

— Hát, grácia a fejemnek, elég rusnya jószágok, de alighanem tigrisetejt szoptak kölyök-korukban.

— No hát jöjjön be hozzám kelmed estére is, ha csodát akar látni. Mikor én vacsorálok, akkor ezek a szilaj kis fenevadak mind ott állnak az asztalon. Mégpedig két lábon. A másik kettőben gyertyát fognak, úgy világitanak.

Térdet-fejet hajtott az öreg kuruc, mert értette, hogy mire céloz ez a beszéd s úgy elsurrant az udvarból, hogy fiai se vették észre. Össze-vissza bolyongta délután a bécsi várost még a szénáskerteket is megnézte, ott szalonnázott a boglyák árnyékában. De gyertyagyújtás idejére pontosan megjelent az udvarnál.

Ott már akkor várták s vitték egyenest a királyasszony elejbe. Ott ült az egy kerek márványasztalnál, amelyik aranyabrosszal volt leterítve, azon pedig ott állt körben a kilenc macska két lábon, mind a kilenc egy-egy égő gyertyát szorongatva a két első mancsában. De úgy állottak azok ott, mintha csak kőből faragták volna őket. Még a szemük se rebbent, akárhogy cicegtek, siccegtek nekik az udvari tányérnyalók.

— No, Buzogány uram, — pillant oda Mária Terézia diadalmasan az öreg magyarra, — elhiszi-e már kegyelmed, hogy a szokás erősebb a természetnél? Úgy szelídítem én meg a szilaj magyarokat, mint ahogy ezek a vadmacskák meg vannak szelídítve.

Nagy vigyorgás támadt erre a fényes uraságok közt s ügyet se vetettek a palkonyai kurucra, amikor odatoppant az asztalhoz s ki-

rázta a ködmöne ujjából az aranyabroszra azt az egeret, amit délután odakint fogott a szénás-kertekben.

— Jaj, — ugrott föl sikoltozva a királyasszony egy karszékre, amint az egér végigcsont az abroszon.

Mert hiába, csak asszony az asszony, ha korona is van a fején s megírta azt már Born Ignác is, a nagytudományú jezsuita, a császárnő természethistóriai múzeumának igazgatója, hogy természeti ellenkezés vagy az egér, meg az asszony közt.

A kilenc macska pedig elhajította a gyertyát, amint az egeret meglátta s úgy el kezdték kergetni az istenadtát abban a nagy hodályban, hogy még egy óra múlva is alig bírta őket összefogdosni az udvari cselédség.

Öreg Buzogány András pedig, két marékra sodorva a bajuszát, odaállt a királyasszony elé és odarecsegte neki az igazságot:

— Elhiszi-e már fölséged, hogy vér vízzé nem válik?

Kevély Kereki.

A kevély Kereki történetét a nagyapámtól hallottam. Ő volt a legmódosabb ember a szentmártoni határban, ahol a nagyapám zsellérkedett. Házainak, pusztáinak, major-ságainak maga se tudta a számát. Négylovas hintón járt tán még az udvarra is, aranyból volt tán még a csizmavakaró kése is.

No ez nem lett volna hiba, csakhogy a kevélysege még a gazdagságánál is nagyobb volt Kereki uramnak.

— Aki pénzes, legyen kényes, — ez volt a szavajárása s ugyancsak tartotta is magát ehhez a törvényhez. Eszeért, érdemeért senkit meg nem süvegelt. Hanem azt megkívánta, hogy ő előtte mindenki lekapja a fején valót, akinek kevesebb a garasa az övénel. Arra aztán ő is rávicsorította a fogát nagy leeresz-kedjen, hanem a süvegét akkor se billentette meg.

— Ha én mindenkinek visszaköszönnék, mindig járna a karom, mint az óra sétálója, — szokta mondogatni kevélyen.

A nagyapám nagyon szomorú alkalommal látta először a kevély Kerekit. Arra virradóra, mikor a falujok porrá égett. Éppen azon tanakodtak szegény kárvallott emberek, hogy rak-hatnának új fészket, mikor közjük kocsikázott a kevély Kereki.

Hej, sietett is ám mindenki lekapni a süvegét a nagy úr előtt!

— Hátha megszállja a jó lélek, — gondolták magukban, — és vet egy kis segedelmet a falunak.

Kevély Kereki mindössze csak mérges szemetet vetett, mikor a sok földetlen fej között meglátott egy darutollas süveget valami nyurga fiatal ember fejében. Hosszú, sápadt legény volt, csak nagy fekete szeme égett, mint a parázs. Valami szegény vándorló diák lehetett, látszott a szegényes ruháján a poros csizmáján.

— Hát az miféle jött-ment ott? — horkant oda mérgesen Kereki. — Tán cinegét tartogat a süvege alatt, hogy nem meri megemelni?

— Nem ismerem az urat, — felelte csendesen a diákféle.

— Micsoda, hát nem lehet én belőlem kinézni, hogy ki vagyok, mi vagyok? — kiabálta Kereki nekivörösödve. — Kapja le a süvegét, fiatal ember, mert száz sárga csikó fickándozik a zsebemben. Éppen most eresztették ki a körmöci ménesből őket.

Azzal ráütött a zsebére, úgy, hogy megcsendültek benne az aranyak.

De már erre még hátat is fordított a legény s csak úgy a válla fölül szólt vissza.

— Meg nem süvegelem senki száz aranyát.

Összenéztek a falubeliek, mert tetszett nekik a beszéd, de annál jobban megzavarodott Kereki.

— Nini, — mosolygott kínjában, — hátha megfeleznénk a száz aranyat? Ötven aranyért már csak megbillentheti a sipkáját az ilyen szegény diák?

A szegény diák megcsörrentette a markában az ötven aranyat, belesúsztotta a mentéje zsebébe, aztán legyintett a kezével.

— Hja, atyámfia — most már csak így

tisztelte Kereki uramat — nekem is van most annyi aranyam, mint kegyelmednek, hát akkor mért köszönjek én kelmednek, előbb, mint kelmed nekem?

De már erre egészen meghökkent kevély Kereki. Különösen, mikor észrevette, hogy a falu népének bánatában is mosolyog a szája sarka. No Kereki, mindjárt oda lesz a becsület! Ezt a csúfságot el kell kerülni minden áron.

Meg is próbálta, nagyon alázatosra fogva a szót.

— Kedves öcsém uram — kérlette szépen — fogadja el tőlem még ezt az ötven aranyat is és tiszteljen meg érte a köszöntésével.

A diák eltette a másik ötven aranyat is és ráförmedt Kerekire:

— Hát már mért köszönnék én kendnek, mikor kendnek üres a zsebe, az enyémet meg száz arany húzza. Aki pénzes, legyen kényes, akinek meg üres a zsebe, az háromszor is kapja le a süvegét a magam formájú módos ember előtt.

Lett erre olyan kacagás, hogy tán még most is hallja kevély Kereki, pedig lóhalálában vágatott ki a faluból. A diák-ember pedig arra nyomban szétosztotta a száz aranyat a leégettek közt, aztán hátat fordított nekik és igyekezett el a hálálkodások elől.

— Jaj, csak a nevét mondja meg legalább, diák úr — rimánkodtak neki, — hogy legyen kit áldani még az unokáinknak is!

— Petőfi Sándornak hívnak — szólt vissza a deák és búcsúzóban meglengette a darutollas süvegét.

A legszebb nyelv.

Nem tudom, mi okon, de való igaz, hogy kevés ember van megelégedve a tulajdon keresztnévvel. De asszony talán még kevesebb, ha csupa lány is. Nem kell messzi menni példáulért, mindenki találhat maga körül Märyt, aki nem akar Mariskára érteni és Pankát, aki jobban szeretné, ha Annabel-nek hívnák. Persze csak a magunkformájú Józsefekre, Ferencekre, Erzsébetekre, Rozáliákra gondolok, akiket a mennyei gelencsér hétköznaplós polgári agyagból gyúrt. Hogy a kaolimból kiművelt nagy urak, hogy viselik az Egbert—Fridolin—Walter—Antal—Lajos—jézus—Mária és a Thusnelda—Alojzia—Sigismunda—Barbara—Berta nevet, azt én nem tudhatom. De úgy gyanítom, hogy ők meg legalább kisgyerek korukban jobban szerettek volna egyszerű Lajcsik meg Borcsák lenni. Mikor én ilyen előkelőségekről olvasok — különösen német történelmi regényekben meg régi kalendáriumokban —, mindig sajnálom szegényeket. Borzasztóan megszenvedhettek érte kiskorukban, míg a nevüket megtanulták.

De nem erről akarok én most beszélni, hanem arról, hogy amilyen elégedetlen a legtöbb ember a keresztnévvel, olyan elégedett az anyanyelvével. Nem bizonyos, hogy jól beszél, majdnem bizonyos, hogy rosszul írja

(nem is csoda, mikor a miniszteri helyesírás más, mint az iskolai s ez megint más, mint az akadémiai), de azért meghitel rá, hogy a világon a legszebb nyelv a magyar nyelv. Még pedig a félegyházi embernek a félegyházi magyar nyelv, a szegedinek a szegedi magyar nyelv, a makói-nak meg a makói magyar nyelv.

Hát én ebbe nem merek beleszólni, mert nem igen tudom magam kiismerni a dialektusokban. Különösen azóta, amióta egy humoros elbeszélő versemet olvastam föl a Petőfi-Társaságban. Ahogy véget ért az ülés és megkezdődik az amabilis konfúzió, odajön hozzám Szász Károly, a régi parlament elnöke és végtelen szeretetreméltósággal kapaszkodik a karomba:

— Tudod, Ferikém, a te dolgot csak én tudom igazán élvezni, mert én még a dialektusokban is gyönyörködtem.

— Milyen dialektusban, kegyelmes uram? — kérdezem meglepődve.

— Hát a kunságiban. Hiszen én is arról a tájról való vagyok, kisszállást születés.

Még meg se köszönöm a kegyelmes úr figyelmét, mikor már a vállamra teszi kezét Raffay püspök:

— Nagyszerű volt, kérlek, különösen nekem, mert én még a dialektusokban is gyönyörködtem, amit ezek a pesti emberek nem értenek.

— Milyen dialektust gondolsz, méltóságos uram? — kérdem gyanakodva.

— Hát a ceglédit. Hiszen, tudod, én is ceglédi vagyok.

Ha már most ehhez hozzáteszem, hogy én mindig úgy tudom, az én dialektusom szegedi, holott olyan passzionáus nyelvész, mint Szász Károly, kisszállásinak érzi és olyan tudós ember, mint Raffay püspök, ceglédinek, —

akkor mindenki láthatja, hogy a dialektusom nagyon komplikált.

Hát még a nyelveké! Éppen arról akarok én most egy történetet elmondani.

Van nekem egy berlini filológus jóbarátom, akivel valószínűleg jóbarátok is maradunk, mert nagyon messze élünk egymástól. Német ember, de szebben beszél magyarul, mint én, mert 5 szótárból tanult magyarul és abban csak szép szavak vannak. Vagy fiz esztendeje járt itt Magyarországon és azóta áll közöttünk a disputa arról, hogy melyik a világon a leg-szebb nyelv. Ő tudniillik azt mondta nekem, hogy a verseim sokkal szebbek volnának, ha németül írnám őket, mert az sokkal dúsabb nyelv. Én erre azt mondtam, hogy az nem igaz, mert a német nem dúsabb, csak pazarlóbb. Amire nekem egy szó keli, arra ő elveszteget hármat. Én azt mondom: „szertlek”, ő azt mondja: „*ich liebe dich*”. Beismerte, hogy ez igaz, de akkor meg azzal kérkedett, hogy a német dallamosabb. No, itt már gyerekjáték volt győzőm. Csak ezt a szót kellett neki írnom, hogy: *alelölülő*. Nincs az a sárgarigó, amelyik így tudjon muzsikálni. Mi ehhez képest a német *Vizepräsident* vagy *Der zweite Vorsitzende!* Akkor már a tót is dallamosabb, mint a német. Sőt olyan dallamos nyelv tán nincs is több a világon. Mert csak tótul lehet ilyen dallamos verssort leírni: *sztrcs, prszt, szksz, grk*.

No már most kapok én ettől a német barátomtól a napokban egy levelező-lapot. Rá van ragasztva egy magyar lap vezércikkének a kivágott címe: „*Elnemzetietlenedés*.” És alá van firkantva szelíd malíciával: „Elismerem, hogy önnek igaza van; ilyen kimondhatatlan szava csak a magyar nyelvnek lehet, nekem szegény németnek meg kell magam adnom.”

Hát most már mit feleljek erre? Megírom neki, hogy ezt a szót olyan könnyű kimondani, hogy mifelénk mostanában mást se hallani? Eh, csak nem hintem el a destrukció magvait még a német szívekbe is! Nem magyaráztam semmit, nem is vitatkoztam, hanem válaszul elküldtem neki azt a nyelvészeti mesét, amit én még filozopter-éveimben hallottam. (T. i. én természetrajzos filozopter voltam, tehát a nyelvészek rovására anekdotáztunk. Gondolom, most is így van ez, a technikusok az orvostanövendékek fejét verik be és a nyelvészek a természetrajzosokét.)

— Hottentottáknál (*Hottentotten*) sok az erzsényes-patkány (*Beatelratte*). Meg is szelidítik ezeket és ketrechen (*Kotier*) tartják. A ketreceknek lécfödélük van (*Lattengitter*), amely vihar (*Wetter*) eilen védi őket. Tehát a ketrec neve németül *Lattengitterwetterkoter* s a ketreche zárt patkány *Lattergitterwetterkoterbeutelratte*.

Hát egyszer elfogtak egy merénylőt (*Attentäter*), aki meg akart gyilkolni egy szegény hottentotta anyát (*Hottentottenmütter*), pedig az istenadtának két hülye hebegő gyermeke is volt (*Stottertrottel*). Az anya neve tehát németül *Hottentottenstottertrottelmutter*, míg a merénylőé *Hottentottenstottertrottelmutterententäter*.

Mondom, a merénylőt elfogták (t. i. a hottentottáknál elfogják a merénylőt) s egy patkányketreche (*Beittelrattenlatingittenvetierkoter*) zárták, de másnap megszökött. Egy hottentotta rendőr azonban elfogta és cipelte büszkén a falu bírāja elé.

— Elfogtam a *Beutelrattet*.

— Melyiket?

— Az *Attentäterlattengitterwetterkoterbeutelrattet*.

— Melyik *Attentaten*?

— A *Hottentottenstotterrottelmutterattentätert*

— Ejnye, hallod, de sokai beszélsz, hiszen mondhattad volna egyszerűen úgy, hogy elfogtad a *Hottentottensiotterrottelmutterattentäterlattengitterwetterkotteerbeutelrattet*.

Hát mégis csak legszebb nyelv a német.

Tót Antal körtéi.

Az én gyermekkoromban két gazdag embere volt a mi kis városunknak. Egy testvérek voltak, a fiatalabbnak Tót Gáspár, az öregebbnek Tót Antal lett volna a becsületes neve. De a fiatalabbat csak Fukar Tóinak, az öregebbet csak Sebaj Tótnak ismerte mindenki. Fukar Tót arról volt híres, hogy még a kanári madarának is szemenként olvasta ki a kendermagot. Sebaj Tótot meg azért hívták így, mert ha szegényember panasolta neki a baját, azt mind azzal vigasztalta meg:

— Sebaj, barátom, neked is van mig nekem ád az Isten!

Soha attól hiába nem kért senki. De még kérni sem kellett tőle, mert ha hírért halottá valaki bajának maga sietett oda a segítséggel.

— Sebaj, atyámfia, megtámasztalak én addig, míg a *magad lábán* bírsz állni!

De hét határban nem is beszéltek az emberek Sebaj Tót Antalról, csak kalaplevéve. Egyszer a Fütü cigány azzal állított be hozzá, hogy nem kerülnözne-e az ő számára valami viseltes kalap a padláson.

— Minek az neked, te Fütü? — mosolyodott el Antal. — Hízzon, nem tűzi a te hozomai a kalapot.

— Oka van annak, kérem sépen, — hunyorgott Fütü. — Ségyellem, hogy asz égés város köszön

azs urnák, csak én nem köszönhetek, mert már hus estendeje elvesejtettem a kalapomat.

— Sebaj, Fütü, — nevetett Antal tirs a kalaptól a csizmáig úgy kiruházta Fütüt, hogy grófnak elmehetett volna.

— Nagy baj lesz még abból a sok sebjából, — csóválta meg kevély fejét Fukar Tót Gáspár, mikor az effajta hírek a fülébe jutottak.

S az lett abból csakugyan, hogy Antal ur egyszer hiába nyúlt a ládafiába, mikor a felvégi szegény soron kutat akart fúratni az iskola udvarán.

— Sebaj no, — vigasztalta magát, — van a Gáspár öcsémnek annyi pénze, hogy nyilván meg se tudná olvasni.

Volt annak annyi, hogy lapáttal mérte az aranyat, szakajtóval a bankót. Nem is mondta a bátyjának hogy nem ad, inkább azt mondta, ad, amennyi kell, de nem adja ingyen.

— Adok pénzt, bátya, ha nekem adod a *bodomi rétet*, — *szegezte* a testvére a hideg nézésű szemét.

— Sebaj no, — csapott a tenyerébe Antal úrs másnap már furattá a szegények kútját.

Iskolát, kórházat, templomot építtetett s lassanként mindenét el sebjozta a jó szívével. Föld, erdő, szőlő minden a Fukar Tót kezére került. Sebaj Tótnak nem maradt egyebe, csak egy kis háza, meg ennek a végében egy nagy körtefája.

— Sebaj, — mosolygott a jó ember, — megtalálnak engem a szegényeim a körte fám alatt is.

S úgy kell lenni, hogy a jó isten maga is rámosolygott a Sebaj Tót Antal körtefájára, mert azt még a legínségesebb esztendőben is mind lehúzta a pirosképű csengelyű-körte.

Vándorló, gyermek, kolduska az alól el nem ment éhesen s Antal úr együtt bólongatott a nevető körtékkel:

— Úgy bizony, ezt a fát a szegényeknek, meg a gyermekeknek hagyom örökségbe.

S végig-végig simogatta a tekintetével az öreg fát, mintha csak azt mondta volna neki:

— Aztán gondját viseld ám a szegényeimnek, akiket rád hagyok örökségbe!

S úgy kell lenni, hogy lelke van a fának is, mert az öreg fa nagyon búsan csörgette meg az ágait, mikor az özvegy asztalosné állt alája nagy jajszóval:

— Nagy bajban vagyok, lelkem tekintetes ur. Elvitte a tehénkémet zálogba a Gáspár tekintetes úr. Segítsen rajtam, lelkem tekintetes úr!

— Sebaj, lelkem, — szalajtotta ki a száján Antal úr, de aztán megzavarodva nézett körül. Hogy segítsen az istenadta asszonyán, mikor egyebe sincs már az egy körtefájánál. S azt is elhagyta már a szegényeinek!

— Sebaj lelkem! — villant fel újra az öreg úr szeme, aztán elballagott az öccséhez. Az akkor is pénzt olvasgatott s ahogy a bátyját meglátta, mérgesen taszította be a fiókot.

— Magam is szegény vagyok!

— Sebaj, — könyökölt az asztalra Antal úr,— annyi pénzed csak van, hogy a körtefámat megveheted?

Fukar Tót Gáspár mohón kapott a szón. Anélkül is régen szúrta a szemét, hogy a bátyja a város minden szegényét odacsődíti a fája alá.

— Nem is kell érte pénz, — folytatta Antal ur. Visszaadod az asztalosné tehénkéjét s tied a körtefa.

— Nem bánom, de őszre kivágatom, — mondta mogorván az öccs.

— Sebaj, — mosolygott szelíden Antal úr, — de van egy kikötésem. Ha előbb találnék meghalni, temessetek el velem a koporsómban egy kosárka körtét. Legalább ennyit szeretnék megmenteni a vagyonomból.

— Hóbortos volt világéletében, — nézett Gáspár úr a bátyja után, aki olyan vígan kocogott haza a körtefájához, ahogy más ember a családjához szokott. Odaült alája, végig cirógatta a törzsét, s úgott-búgott neki s úgy kell lenni, hogy lelke van a fának, mert annak is minden levele csörgött-zörgött egész éjszaka, pedig szellő se rezdült.

Isten tudja, mit beszélgettek, mit se: az bizonyos, hogy Sebaj Tót Antal föl nem ébredt többet, ahogy azon az éjszakán elaludt a fája alatt. De szép szelíd arcán mosoly gyanánt futott végig a napsugár, mikor a koporsójában odatették az oldalához a kosárka körtét. S mintha a körték piros arca is mosolygott volna:

— Ne félj megtartjuk, amit fogadtunk!

S bizony megtartották. Gáspár úr hiába vágta ki másnap az öreg körtefát, a bátyja emlékét nem vágta ki vele az emberek szívéből. Az eltemetett körték kikeltek, megeredtek s az isten kertjében ma is Antal úrnak van a legszebb síremléke. A behorpadt sír fölött kicsiny körtefaerdő zúgatja lombjait s mikor gyümölcsével szomját oltja a vándor, vagy futkározó gyermek, vagy az égi madár, olyankor mindig vidoran suhan át a szellő a fák koronáján:

— Ugye, hogy a síromban is gondjukat viselem a szegényeimnek?

Az a rossz Miklós gyerek!

Az ám, nagyon rossz gyerek volt a Miklóska, de azért nekem mégis valami édes muzsika játszik a lelkemben, amikor a nevét leírom. S a mikor azt mondom, hogy rossz volt, mintha valami szelíd mosolygású angyalka fenyegetne meg a , fehér ujjacskájával:

— Ó, ó, hát vannak rossz gyerekek is a világon?

Hát hiszen lehet, hogy igaza van az angyalkának, hanem azért Gyengő Miklóska nem lehetett ráfogni a jóságot. Ha ellenben valami nagy csínyt tettek az utcánkban, annak mindig Miklóska volt a gazdája.

Nem is tagadta a kis lurkó soha se. Bele rögződött abba a hitbe, hogy ő rossz gyerek, mint hernyó a gubóba. Csakhogy a gubóból aranyos szárnyú pille bújik ki, Miklóska pedig arra végképp nem lehetett számítani.

Írni, olvasni ugyan megtanult, de a cigányhideg lelte mind a két mesterségtől. Ugyan minek is találták azt ki? Lám, az ő jó cimborái, az ürgék, a mókusok, a sárga rigók, a cinegék milyen vígan élik világukat, pedig felét se ismerik az ábécének!

A deák-iskolában meg már végképp nem fogott az esze. Ott az utolsó padban is legutoljára került. Pedig ott volt előtte a jó példa: a tulajdon testvére, a Sándorka. Az az első volt

az első padban is. Szeme fénye az iskolának, büszkesége a mi kis városunknak.

Hogy az apjának mije volt, azt ki se lehet mondani. Azt látni kellett, hogy ragyogott az öreg Gyengő doktornak a szeme, mikor kézen fogva vezette haza az iskolából Sándorkát. A kutyafejes botja kopogása, a cipője csikorgása, a kevély tartása, a nevető képe mind azzal kérkedett a járó-kelőknek:

— Ide nézzetek emberek! Az én fiam ez a szép gyerek, ez a jó gyerek, ez az okos gyerek!

Miklóska, hol előttük hányta a cigánykereket, hol utánuk kullogott, de soh'se látszott rajta semmi megilletődés. Egészen rendjén valónak találta, hogy mindenki a testvérét becézi. Hiszen ő becézte legjobban. Ha piros almát talált valahol, ha mazsolát, mandolát kapott a konyhán: annak a Sándorkáé lett a pirosabb fele, a nagyja, az edese.

— Lám, milyen jó szíve van ennek a rossz fiúnak, — mosolygott ilyenkor szomorúan az édes anyjuk. Halk szavú, kevés beszédű, gyöngye teremtés volt szegény, sápadt, mint a kései őszi rózsa.

— Hagyd el! — legyintett kedvetlenül az apa. — Aki egész életén át nem szerzett nekünk keserűségnél egyebet, annak semmilyen szíve sincs.

S azzal utána kiáltott az összeölekezett két gyereknek:

— Te Sándorka, el ne ragadjon rád a pajtásodról az a nagy jószívűség!

A két gyerek közül az egyiknek megrándult a válla. Melyiké? A nevetéstől-e, vagy a keserűségtől? Maga az apa se tudta. Hiszen úgy szemre olyan egyforma volt a két gyerek. Karcsú jegenye termete, leomló arany haja mind a a kettőnek. Még a szavuk is egyforma volt.

S akármilyen sebesen taposták egymás sarkát az évek, a két gyerek nem változott. Sándorka megmaradt legelsőnek, Miklóska legutolsónak. Az édes anyjuk egyre sápadtabb lett és egyre többet sírdogált, az apa egyre kedvetlenebb lett és komorabb. Már nem csillogott úgy a szeme, mint azelőtt, ha Sándorkára nézett. Valami szomorú, ködös szürkéség fátyolozta be.

Egy este, asztalbontás után azzal fordult oda Sándorkához:

— Fiacskám, én holnap édes anyáddal föl-szaladok Pestre, Valami leli a szememet, rosszul látok. Lám, már a te fejecskéd is úgy elmosódik előttem.

A doktornak nagyon ellágyult a hangja, de erőt vett magán.

— Anyád csak föl-kísér, egy-két nap múlva itthon lesz. Én talán sokáig fönt maradok. Addig, míg a szemem világát helyre nem hozzák.

Azon az éjszakán nagyon keserves zokogás hallatszott a gyerekszobából. Hallotta az apa is, anya is, hiszen senki se aludt azon az éjszakán a Gyengő-házban. Melyik zokogott? Ó, hiszen olyan egyformán keserves minden gyerekszokogás!

Másnap reggel a két gyermek a tornácon várta a szüleit. Sándorka sápadt volt, Miklóska egy kicsit ijedt, mint mindig ha az apjával kellett szembeállni.

Az apa a szívére ölelte a fiát, a kedveset:

— Fiacskám, te okos gyermek vagy. Engem akármilyen érne, te maradsz az én kedves, jó fiam, az én reménységem, az én büszkeségem. S hogy addig is tudjak rólad, míg oda vagyok, mindennap írd nekem egy-két sort, hogy vagytok.

A gyermek föl-zokogott, az apa pedig oda

fordult a másik fiúhoz. Egy percre olyan volt, mintha nem akarná neki odanyújtani a kezét, de aztán mégis csak melegebb hangon búcsúzott el tőle:

— Isten veled!

Miklóska elsápadt s megtántorodott egy kicsit. Zokogás szakadt föl a szívéből. S ha a rigók és a mókusok csodálkoztak is rajta egy-két nap, hogy milyen halgatag az ő vidám cimborájuk, más ugyan észre nem vette rajta a változást.

Nem is törődött vele senki. Akkor is valahonnan a mezőkről hívták elő, amikor az anyja hazatért.

— Szegény apátoknak hályog ereszkedett a szemére, — tördelte a kezét. A Sándorka leveleit idegenek olvassák majd föl neki, ezt fájjalja legjobban.

Bizony az idegenek se sokáig olvasták pedig. A hűvös őszi éjszakában sokáig kint tanult a gyermek a tornácon s másnap már ágynak esett. A könyveit kérte, de nem bírta fogni; írni akart az apjának de nem bírta a tollat tartani.

— Majd írok én, — mondta elszántan Miklóska. — Úgy, mintha te írnál. Apa nem tud meg semmit. Hiszen nem látja az írást.

Nehéz verejték gyöngyözött a gyerek homlokán, mire készen lett a levél. Talán azért, mert szokatlan tudomány volt az neki. Vagy talán a szívében érzett valami nehezet, mikor aláírta a levelet? „A téged oly szívből szerető, a te cirógatásodat oly nehezen váró fiacskád: Sándor”.

És mentek, mentek a levelek, a verébfejű, kuszált betűk és fönt a pesti nagy kórházban sorra csókolta őket egy szegény vak ember, aki tudta már, hogy őrajta nem segít senki.

És ment, ment a levél, még akkor is, mikor már az őszirózsás ravatalon feküdt a szép, az okos, a jó gyermek.

„A téged oly szívből szerető, a te cirógatásodat oly nehezen váró fiacskád: Sándor”

A temetés után való nap váratlanul hozták haza Gyengőt. Nem tudta tovább kibírni a fia nélkül.

Tapogatózva nyitotta ki a tornácajtót s egyszerre megérezte a halottas gyertyáknak, a tömjénfüstnek a nehéz szagát. S hallotta a nehéz, buzgó zokogást a sarok felől, ahol egymást átölelve tartotta az anya meg a rossz gyerek.

— Mi az, mi történt itt? — kapott a szívéhez az apa.

— Meghalt, meghalt! — rogyott oda elébe az anya.

Az apa tágra nyitotta világtalan szemét s lihegve kérdezte:

— Ki halt meg?

Miklóska hirtelen szelíden lezárta az egyik kezével az anyja ajkát, a másikkal megragadta az apja kezét:

— Miklóska halt meg, apám.

A vak ember szeméből kiesett a könny s leperdült a térdelő gyerek aranyos fejére:

— Miklóska? Szegény kis Miklóska! De talán jobb volt neki. No, édes kicsi Sándorkám, ne sírj hát! Légy az én okos, kedves, jó gyermekem!

S úgy ölelte a szívére a rossz gyermeket, oly forrón oly szorosán, hogy olyan apai ölelésről Miklóska nem is álmodott eddig. S úgy érezte, hogy megszakad a szíve erre az első édes apai ölelésre.

De én bizonyosan tudom, hogy akkor angyalok szálldostak a Gyengőék tornácza fölött s köztük volt a jó fiú is s kicsi fehér kezükkel rózsákat hintettek arra a nagyon rossz fiúra.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
A tudós, meg a csizmadia	3
A Pali könyve	7
Vargák az irodalomban.....	13
Szabó a királyi udvarban	17
A kalcinált szóda.....	21
Az oroszlanetetők	29
Tápéi furfangosok	33
A dorozsmai varjú	39
Csempésztörténet.....	45
Hogy nő a cirok.....	51
Régi mesterek és árusok.....	59
Paul.....	65
Virágnyelven.....	71
A muladi tároгатók	75
Halottak erdeje	81
Az új földesúr lánya	87
Zuginé egykéje	93
Szépapám bírósága	99
Mii találtam a cirokföldön	105
Amihez mindenki ért.....	115
A nagyeszű kripóciak	121
Királyasszony macskái.....	125
Kevély Kereki.....	137
A legszebb nyelv.....	141
Tót Antal körtéi	147
Az a rossz Miklós gyerek.....	151

